יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאַנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
NAJER FOLKSBLAT

פרייז 35 גראשען

היינט 26 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 77 | Łódź, Piątek, 30 marca 1934 r. | צוועלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י״ד ניסן תרצ״ד | № 77

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

AMADA

דאנקזאגונג.
דערמיט דריקען מיר אויס אונזער הארציגסטען דאנק דעם בעקאנטען אַדוואָקאַט
ה׳ יוזעף גאטליעב
לאדז, פיעטריקאווער 5
פאר זיין גלענצענדיגער פערטיידיגונג אין אונזער פּראָצעס, מיר ווינשען איהם ווייטערדיגע דערפאָלגען אויף זיין ארבייטס-געביט. מיט אכטונג
ש. ליפשיץ
ר. גאלדשניט

דעם טיפסטען ביילייד דריקן מיר אויס אונזער חשוב׳ן וויצע-פרעזעס ה׳ מינה בערבער צו׳ליב׳ן טויט פון זיין אונפערגעסליכע שוועסטער
ליבא הארן נ״ע
זייט געטרייסט מיט די טראדיציאָנעלע ווערטער: המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.
די פערוואלטונג פון „עזרת עניים״ אין לאדז, אלעקסאנדריסקא 19.

כשר לפסח
גוטער און געשמאקער
טעע
וו. וויסאצקי און ק׳ אמפּ.
איז נור פון דער וועלט-בעריהמטער פירמע
פריהער מאסקווע איצט לאנדאן
הנוסדה ע״י קלונמוס זאב וויסאצקי ז״ל בשנת 1849
וועלכע איז אנערקענט אלס די בעסטע אויף דער וועלט.
ספעציעלען ערפאלג האבען די סארטען:
№ 75 און № 74
אין אריגינעלע פעקלעך באנדראלירט
אין אריגינעלע פערפלאמבירטע בלעך-שאכטלען ווי אויך די ספעציעלע 1/4 קילאווע פעקלעך מיט פרעמיעס
צו בעקומען איבעראל! צו בעקומען איבעראל!
כשר לפסח בהכשר הועד הרבנים בווארשא כשר לפסח

דעם בעסטען געשמאק גיבען
שאקאלאד און קאקאא
ANGLAS

כשר לפסח בהכשר הועד הרבנים בווארשא כשר לפסח
Skład Konsygnacyjny:
SALOMON SEIDLER, Łódź, Piłsudskiego 32
tel. 221-58 i 132-30.

נארהאפט און געשמאק!
כשר און ביליג!
די פון לאנג־באוואוסטע פירמע

„BEKA“

לאדז, פילסודסקיעגא 31, טעל. 228-49
וועלכע איז בעקאנט איבעראל מיט איהרע ארגינעלע און בעסטע ארטיקלען האט געעפענט א
פאבריק פון שאקאלאד, קארמעלעז און צוקערווארג

די אײנריכטונגען אנטשפרעכען די לעצטע טעכניק און היגיענע; די מאשינעריע, וועלכע פארפערטיגט די אויסארבײטונגען פון פײנסטען מין; די מײסטער־ספעציאליסטען, וועלכע אר־בײטען לויט׳ן נײעסטען סיסטעם, און די רויה־מאטעריאלען, וועלכע ווערען צוזאמענגעשטעלט פון בעסטען קוואליטעט, דאס אלץ גאראנטירט, אז „בעקא“־שאקאלאד איז די פײנסטע און בעסטע. „בעקא“־שאקאלאד ווערט אויך פארפערטיגט דורך אויסשליס־ליך יודישע הענד, פון אויסשליסליך כשר׳ע רויה־מאטעריאלען און איז דאדורך

כשר לפסח אהן שום חשש

הורטאווניקעס דארפען זיך ווענדען אויפ׳ן אדרעס:

Fabryka Czekolady i Cukrów „BEKA“ Łódź, ul. Śródmiejska 37. SKŁAD FABRYCZNY ul. Piłsudskiego 31, tel. 228-49.

ארג. „החלוץ המרכזי“
„עקיבא“
אל. קאשטשושקי 21

מאנטאג, ד. 2 אפריל, 8 אוו. וועט אין אײ־גענעם לאקאל פארקומען א
רעפעראט
פון בעקאנטען רעדאקטאר פון „מאמענט“
יוסף העפטמאן
(ווארשע)
א.ד.ט. „די יעצטיגע לאגע אין ציוניזם“
בילעטען צום פרײז פון 50 און 75 גר. צו בעקומען אין דער צוקערניע פון זערמאנאוויטש פיעטריקאווער 12, אין דער דרוקערײ פון אשעראוויטש פאלגרניאטא 6 און די סעקרעטאריאטען פון „החלוץ המרכזי“, פון 8 אווענר אין „עקיבא“ פיעטריקאווער 116.

RABINAT
GMINY WYZN. ŻYDOWSKIEJ
w WARSZAWIE
Grzybowska Nr. 26/28.

ועד הרבנים
לעדת ווארשא
גרזיבאווסקא 26/28.

הכשר

לראי׳ ביד הפירמא „פלוטאס“ „PLUTOS“
בית חרשת לעשיית מיני שאקאלאדא ושאר „מיני מתיקה“ וגם בית התבישה לעלי טהייא, איך שכל התעשיי׳ נעשה בהשגחה מעולה במשגיח מיוחד קבוע שתהי׳ הכל ביתרון הכשר בלי שום חשש תערובות חימוץ כלל וכל הכלים נכשרו כדין לכן יכולים כל אחבנ״י לסמוך על הפירמא הנ״ל ולאכול כל המיני שאקאלאדא ושאר מתיקה שתהי׳ עליהם עטיקעטא כשר לפסח בלי שום חשש נפקפוס כלל.

באעה״ח ג׳ אדר תרצ״ד פה ווארשא.

מקום החותם — הרב יעקב זילבערשטיין, פראגא־ווארשא, חבר ועד הרבנים לעדת ווארשא
הרב שלמה דוד כהנא
הרב יעקב זילבערשטיין
מקום החותם — הרב שלמה דוד כהנה, ווארשא, גענשא 17.

וואו בעקומט מען
שפריט לפסח
שליוואוויץ
אלע סארטען
ווײנען און מעהד
1.50 זל. א קווארט
צמוקים
2.60 זל. א באטשינקע אלטער אונגאר־װײן
בײ: מענדיל בארנשטיין
לאדז, 30 נאוואמיעסקא 30
טעלעפאן 210-58.

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין
ערטײלט אונטעריכט פאר דערוואקסענע, אין פוילישע, יודישע און דײטשע שפראכען צו ביליגע פרײזען.
לאסמאן, בושעזשינער 15.

אגראדאווא 8 — אגראדאווא 8

יודען לאזט אייך נישט נארען!
אזוי ווי אײניגע יונגלעך פון געשעפטען רעקלאמירען זיך אין דער צײטונג, אז זײ זענען געווען די ווערק־פיהרער. געשעפטס־פיהרער פון דער פירמע חיים מענדראווסקי אגראדאווא 8 און דאס געשעפט איז געווארען ליקווידירט, ערקלער איך, אז עס איז א ליגען, עס איז זאגאר געווארען פארבעסערט און פארגרעסערט.
איך בעזיץ א ריזען־לאגער פון
יודישע לאנגע מלבושים
ווי אויך קורצע אנציגער פון די בעסטע שטאפען זײדענע יופיצעס, אלפאגענע רעק ווי אויך מארינארקעס, זומער־ און ווינטער־פאלטענס, געהאקטע אנציגער, שלאפראק, פיזשאמעס—זומער און ווינטער ווי אויך בעזיץ איך א גרויסען אויסוואהל פון קינדער־זאכען ווי אויך א גאנצען אויסשטײער פאר 100 זל.
בעמערקונג 1) א ספעציעלער ראבאט פאר רביים, רבנים, הורט־סוחרים און שטיבעל־בחורים. 2) פאר קונדען פון פראווינץ ווערט ארפענגערעכענט פאר א האלבע הוצאה. 3) אמגענע ווערקשטעל אויפ׳ן ארט און אויפ׳ן פער־לאנג ווערט אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה.
מיכל שאלדאיעווסקי
8 אגראדאווא 8.

בעזיצער פון די טאלאנען
1—150 און 151—400
וועלכע האבען נאך נישט אפגע־נומען די פסח־פראדוקטען־פעקלעך קענען דאס נאך היינט פון 8—4 נאכמ. אפנעהמען.
פסח־אקציע־קאמיטעט
ביים „בית־עם“

היטלערן
אויף צו להכעים
לאמיר קויפען
נאר פון אידיש האנד.
„כרמל“
נוצט נאר
תוצרת הארץ
ראטשילד׳ס „כרמל“־ווײן
פון אידען־לאנד.

כשר גוט און ביליג!!!
דאס בעקאנטע
לאנגיעהריגע ווײן־געשעפט
ע. שיקיער
פריש רעארגאניזירט דורך אינה.
ישראל שיקיער
לאדז, פולנאצנא 1, טעל. 107-84
עמפפעהלט צו חג הפסח הבע״ל אלע ארט געטראנקען אין בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרײזען.

דעם טיפסטען בײלײד דריקען מיר אויס אונזער ליבען שוואגער אהרן ליבאוויטש צוליב׳ן טראגישען טויט פון זײן אומ־פארגעסליכען ברודער נ״ע
יהושע אײזיק
זײט געטרײסט מיט די טראדי־ציאנעלע ווערטער, המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבילי ציון וירושלים.
אהרן ראטקאפ און פרוי

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל אונזער מיטארבײטערין חנה ליבעסקינד צוליב׳ן טויט פון איהר קינד
נ״ע דוד׳ל
די שטאפערינס פון דער פירמע
מ. ט. פיקעלני.

א בשורה טובה פאר דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג!
די בעוואוסטע ווײן־פאבריק פון
מ. ליפסקער, ציגעל־גאס 5
טעל. 190-46
האט צוליב׳ן קריזיס פערקלענערט די פרײזען און פערקויפט
א גוטע פלאש רײנעם ראזינען־ווײן
כשר לפסה״ג א קווארט 1.50 זל. א באטשינקע 0.6 1.10 זל.
ווי אויך א קווארט מאשטש ראזינקאווער
א קווארט 1.80 זל., א באטשינקע 1.35 זל.
ווי אויך פון פארשידענע ווײנען, ליקערען, קאניאקען, שפריט שליפאוויץ, מעהד כשר לפסח, כרמל־ווײן צו פערקלע־נערטע פרײזען, ווי אויך בעוואוסטער אונגאר־ווײן פון דער פירמע
י. מ. גינטער א קווארט —.6 זל., א באטשינקע —.4 זל.
אויף פערלאנג פון די ג׳ קונדען ווערען די בעשטעלונגען אפגעשיקט אהיים.
מיט אכטונג מ. ליפסקער
ציגעל־גאס 5, טעל. 190-46.
כשר לחג הפסח!

אנאנסען
אין „נײעם פאלקסבלאט“ האבען דעם גרעסטען ערפאלג.

כשר לפסח

די בעוואוסטע יודישע
שאָקאָלאַד-פאַבריק
„ZŁOTY RAJ"
אינהאַבער: ש. האַלפּערין.

מאַכט בעקאַנט איהרע ג' קונדשאַפט, אַז צום בעפאָרשטעהענדן פּסח איז זי פּערזעהן מיט אַ רייכען אויסוואַהל פון פּעקשיר.
שאָקאָלאַד, קאַרמעלעך כשר לפסח
אפילו למהדרין מן המהדרין

פערקויף-שטעלען:
פּילסודסקיעגאָ № 50
זאַוואַדזקאַ „ 11
שרודמיעסקאַ „ 7

בעמערקונג:
דאָס אַלעס ווערט אויסגעאַרבייט בהכשר גמור אונטער דיהשגחה פון אנשים כשרים ונאמנים.
הורט און דעטייל

כשר לפסח

פּערלאַנגט
ווינער געבויגענע שטיהלען
גאַר פון דער פירמע
„VIENPOL"
FABRYKA KRZESEŁ GIĘTYCH
A. SZNURMAN
Zawadzka 5, tel. 117-78.
גאַראַנטירט מיט איהר שטאַרקייט און דויערהאַפטיגקייט
צו בעקומען אין אַלע טעבעל-געשעפטען
פאַבריקס- לאַגער אויף 5 זאַוואַדזקאַ 5

צו דער חתונה פון אונזער ליבער טאָכטער און שוועסטער
רוזשאַ אָרדינאַנס
מיט ה' העניעק פּיוניק
ווינשען מיר דאָס זייער לעבענס-וועג זאָל מיט בלומען בעצירט זיין.
אַברהם קאַפּעלושניק עט פרוי

צו דער חתונה פון אונזער ליבער טאָכטער און שוועסטער
רוזשאַ אָרדינאַנס
מיט ה'נאַטאַן ווייגענסבערג
ווינשען מיר זיי אַ גליקליך צוזאַמענלעבען.
1267 עלטערן און געשוויסטער

אונזער שעף הער אַברהם שולמייסטער און פרוי צו דער חתונה פון זייער טאָכטער פעלאַ מיט הער נחום וואַרשאַוויאַק ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל-טוב און דעם יונגען פּאָר אַ גליקליך צוזאַמענלעבען.
דאָס פּערסאָנאַל פון דער פ-מע
1280 א. שולמייסטער

צו דער פערלאָבונג פון אונזער חשובן מיטגליד
ה' אליעזר ראַבינאָוויטש
מיט פרל.
שיינדל קאַנטאַראָוויטש
גראַטולירען הערצליך און ווינטשען פיל גליק חברה „כנסת בחורים"
1289 לאָדז, פּעפּער-גאַס 17.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען פריינד
אליעזר ראַבינאָוויטש
מיט פרל.
שיינדל קאַנטאַראָוויטש
ווינשען אַ הערציגען מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.
בלומע גלושולער, חיים מיעסקי משה פּייווישעוויטש, פנחס סענדיק

Z intencji zaślubin panny Ruty Szacówny z p. Dawidem Koffmanem życzy wiele szczęścia i pomyślności po nowym torze życia Personel F-my M. Herman, Łódź.

די אַקושערקע
לעוו
וואָס האָט געוואוינט זגערזשער 9 האָט זיך איבערגעצויגען
אויף וואָלבאָרסקאַ 1
זי נעממט אָן פּאַרטערס בחנם און געבורטען פאַר אַ קליינעם פּרייז.

ענטשולדיגונג
דערמיט ענטשולדיג איך זיך פאַר דער סעקציע צושניידער ביים שניידער-מייסטער - צעך, פּיעטריקאָווער 20, פאַר מיין נישט-טאַקטישע האַנדלונג און פערזיכער, אַז אַזוינס וועט מעהר נישט פאָרקומען.
מאיר רובין
1266 פּאָמאָרסקאַ 25

פאַר גאַרדערָאָבע,
ביזשוטעריע
און לאַמבאַרד-קוויטעס
צאָהלט די העכסטע פּרייזען
איזידאָר פּיאַלקאַ
פּיעטריקאָווער 7.

ייִן כשר לפסח
ווער עס וויל ביים פּסח-טיש האָבען הנאה פון אמת'ן גוטען וויין
איז נאָר דער בעוואוסטער וויין און מעהד פון דער פירמע
„פּראָגרעס"
וועלכע איז בעקאַנט איבעראַל מיט איהרע גוטע ווײַנען און מעהד.
וויין און מעהד-פאַבריק פירמע „פּראָגרעס"
אַלטער מאַרק 2, טעל. 184-82
אינהאַבער זלמן גוטטער.
הורט-פערקויף: נור אין דער פאַבריק אַלטער מאַרק 2 אין הויף
איינצעל-פערקויף: אין ווײַנהאַנדלונג פירמע „פּראָגרעס" אַלטער מאַ"ק 1, טעל. 184-82.
אין ווײַנהאַנדלונג פּוליווערמאַכער, גרינער מאַרק 6, טעל. 150-78
און ס. רעדלוס, זאַקאָנטנאַ 15.

וואו בעקומט מען
שפּריט, שליוואָוויץ, וויין און מעהד
כשר לפסח — כשר לפסח
פון די בעוואוסטע פירמעס
א. ליבערמאַן, וואַרשע. ה. ליבערמאַן, לאָדז
אַלעס צו פאַבריקס-פּרייזען
— אַ — עכטער —
אונגאַר-וויין 5 זל. ליטער
ווי אויך הורט-פערקויף פון כרמל-וויין
אַלעס און באַר „גאַסטראָנאָמיאַ"
אינהאַבער: ז. הערשליקאָוויץ
פּיעטרקאָווער 45, טעל. 212-17

רעשטען
אויף אַנציגער און פּאַלטענס
פאַר הערען און דאַמען
פון די בעסטע קוואַליטעטן פון ביליצער און טאָמאַשאָווער פאַבריקען איז צו בעקומען נור ביי דער פירמע
M. TAZBIR
לאָדז, פּעטריקאָווער 23
טעל. 226-39 — פּריוואַט-וואוינונג.
קאָנקורענץ-פּרייזען! קאָנקורענץ-פּרייזען!

ח"ח פון צענטר. ראַד-פריזער-פאַראיין
מאָנטאַג, דעם 2-טן אַפּריל 1934, 5 אַ זייגער אָוונט צום ערשטען טערמין און 6 אַ זייגער אָוונט צום צווייטן טערמין ביי יעדער צאָהל מיטגלידער, קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל פּילסודסקיעגאָ 43
די אַלגעמיינע יעהרליכע
גענעראַל-פערזאַמלונג
מיט פאָלגענדען טאָג-אָרדנונג:
1) ערעפנונג דורכן פּרעזעס אַהרן גראָסמאַן;
2) וואַהלען פון אַ פאָרזיצער און אַסעסאָרען;
3) בעריכט פון דער פערוואַלטונג;
4) „ „ רעווידיר-קאָמיסיע;
5) דיסקוסיעס איבער די בעריכטען און אויסדריקען אַבסאָלוטאָריום דער אָפּטרעטענדער פערוואַלטונג;
6) וואַהלען פון אַ פערוואַלטונג;
7) פרייע פאָרשלאָגען.
מיט אַכטונג
די פערוואַלטונג

ס'איז ערעפנט געוואָרען אַנ'אַרטיסטישע
קונסט-שטאָפּעריי
וואו ס'ווערן אָנגענומען קונסט-שטאָפּעריי-אַרבייטען, ווי: פערוועבען לעכער און ריסען אין אָנצוגען און אין קליידער, אין פערשידענע וואָלען - שטאָפען, זיידען און דיוואַנעס.
ביליגסטע פּרייזען! רעעלסטע אַרבייט!
קומט און איבערצייגט אייך!
ג. בראַנדעס, לאָדז, פּיעטריק. 69
אין הויף, רעכטס, 2-טער איינגאַנג, 1-טער שטאָק.

כשר לפסח!
זייט אויפמערקזאַם
ביים איינקויף!
פערזעהט אייך אויף פּסח נאַר מיט
וויין און מעהד
פון דער בעריהמטער מאַרקע
„באַרווין"
אינהאַבער מענדעל באַרנשטיין
צענטראַלע
30 נאָוואָמיעסקאַ 30
צו בעקומען אויך אין פאָלגענדע געשעפטען:

1. י. בעלכאַטאָווסקי, נאַרוט אָוויטשאַ 31	17. עזרעלעוויטש, 11 ליסטאָפּאַד 38
2. וו. בלאַנקעט, גלובנאַ 69	18. ערליך, שרודמיעסקאַ 19
3. באַר גאַסטראָנאָמיאַ, פּיעטרקאָווער 45	19. פּראַשקער, וואָלבאָרסקאַ 27.
4. ל. גאָלדבערג, צעגעלניאַנאַ 4.	20. פּאָרזשענטשעווסקי, פּראַנציסקאַנסקאַ 52
5. גאַר, פּאָלודניאָוואַ 9	21. פּוליווערמאַכער, גרינער מאַרק 6
6. הערץ, קילינסקיעגאָ 46.	22. פּליקער, זגערזשער 39
7. ווילטשקאָווסקי, נאָוואָ-זאַרזשעווסקאַ 4	23. ש. קאַראַ, פּיעטריקאָווער 23
8. ג. זילבערמאַן, זגערזשער 36	24. קרעל, לאַגעווניצקאַ 7.
9. „ קילינסקיעגאָ 71	25. „ זשידאָווסקאַ 5
10. גאָלדבערג, לוטאָמירסקאַ 13	26. א. ע. קוטשינסקי, לוטאָמירסקאַ 18
11. סאַראַדינקאַ, לוטאָמירסקאַ 17	27. י. קליינבערג לימאַנאָווסקיעגאָ 29.
12. ל. יאַקובאָוויטש, לאַגעווניצקאַ 1	28. קראַנגאָלד, „ 93
13. „ וואָלטשאַנסקאַ 232	29. מ. ראָטהאָלץ, גייערס מאַרק 2
14. מערטשינסקי, אַנדזשעיאַ 58	30. י. רייכמאַן, בזשעזשינער 4
15. סאָוויצקי, בזשעזשינער 23	31. ל. שיינביין, נאָוואָמיעסקאַ 27
16. ב. סלעפּאַן, לאַגעווניצקאַ 2	

עלעגאַנטע
דאַמען און הערען
טראָגען נאָר
לוקסוס-שיך

פון ל. אדערבערג
דיפּלאָמירטער צעך-מייסטער
אין לאָדז, פּיעטריקאָווער 17
לעצטע מאָדעלען שעהן און עלעגאַנט צוגענגליכע פּרייזן

שוין אַנגעקומען אויף אַפּריל:
PRZEGLĄD MODY
PRZEGLĄD KOBIECY
TRES CHIC
CHIK PARISENNE
ווי אויך אַלע אַנדערע חודש-בלעטער.
אויסער דעם שטענדיג אויף לאַגער אין גרויסן אויסוואַהל אַלע זעמטליכע סעזאָן-זשורנאַלן פאַר מענער און דאַמען
KSIĘGARNIA
J. Ch. FRANK
Łódź, ul. Piotrkowska 73.
Telefon 119-34.

דאָס בעקאַנטע
טוך-און קאָרט-געשעפט
פון די ג. מיטאַרבייטער פון דער פ. ב. גוטטער
wł. A. J. Winkler
לאָדז, 4 נאָוואָמיעסקאַ 4, טעלעפאָן 159-12
פּראַנט 1-טער שטאָק, לינקס די טיר
אַמפּעהלט צום בעפאָרשטעהענדן פריהלינג און זומער-סעזאָן דעם גרעסטען אויסוואַהל
פון די נייעסטע הערן-און דאַמען-שטאָפען
פון די נייעסטע פאַרבען און מוסטערן פון די בעסטע
ביליצער און טאָמאַשאָווער סחורות
קאָנקורענץ-פּרייזען רעעלע בעהאַנדלונג
געדענקט דעם אַדרעס קומט און איבערצייגט אייך

דעם טיפסטען מיטגעפיל דריק איך אויס מיין ח'
חיים לעווקאָוויטש
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין נישט פערגעסליכער טאָכטער
שיינדל גיטל נ"ע
זיים געטרייסט!
שלום שוואַרצאָווסקי

די בילינגסטע קוועלע פון
מענער=היטעז
אין גרעסטען אויסוואהל פון
אלע פארבען און פאסאנען, איז צו בעקומען און בעוואוסטען
הוט-ווארשטאט פון
י. שווארצבערג
6טער שערפיעז=גאס № 30
רעפאראטורען ווערען פינקטליך און גוט אויסגעפיהרט אין אייגענעם ווארשטאט.

מעבעל
צום קינפטיגען סעזאן איז מייז לאגער פערזעהען מיט א גרויסע אויסוואל פון
ווי: שלאפצימערן, עס-צימערן, גאבינעטען, ווי אויך אנצעלנע געגענשטענדען
אלץ לויט די לעצטע מאדעלען.
מעבעל
בעזוכט מיין לאגער און איהר ווע טזיך איבערצייגען!
I. NASIELSKI, 9 PIOTRKOWSKA 9
ערשטער שטאק tel. 147-09. ערשטער שטאק
בעמערקונג: איך בעזיץ אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון שטוהלען און טישען צו אויסנאהמס ביליגע פרייזען. קיין פיליע בעזיץ איך נישט!

קויפט נישט פריהער קיין סחורה
ביז איהר וועט זיך נישט איבערציינען, אז די ביליגסטע קוועלע פון די נייעסטע
הערען- און דאמען-שטאפען
פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער אויסארבייטונגען
צו די ביליגסטע פאבריקס-פרייזען איז נור ביי דער גוט-בעקאנטער און רעעלער פירמע
M. i Sz. Rabinzon
ŁODŹ, PIOTRKOWSKA 45, tel. 120-41.
הורט און דעטייל! ——— רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג! ——— הורט און דעטייל!

ווארנונג פון ראבינאט.

צוליב דעם, וואס ס'ווערט פערקויפט אזוי-גערופענער

אראמאטישער טיי (AROMATYCZNA)

וועלכער איז פערפומירט און איז ממילא חמצ'דיג, דארף יעדער יוד נזהר זיין צו קויפען טיי אויף פסח נאר ביי פערנטווארטליכע מענשען, וועלכע גאראנטירען, אז דער געקויפטער טיי איז לגמרי ריין, אהן שום געקינצעלטען גערוך.

ועד הרבנים לעדת לאדז.

י"ב ניסן, צ"ד.

קויפט נישט פריהער קיין סחורה

יין כשר לפסח
אלע סארטען וויין און מעהד פון דער בעריהמטער פירמע
אינהאבער ר'
„בארווין" מענדיל בארנשטיין
בעקומט מען ביי מיר געגען צו פאבריקס- פרייזען.
בעמערקונג: ביי מיר איז אויך צובעקומען שפירט און שליוואוויץ צו די ביליגסטע פרייזען. מיט אכטונג
באר „אנגעלסקי" אינה. ש. קארא
לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 142-50.
יין כשר לפסח
יין כשר לפסח

צו פערדינגען!
קאמפארטאווע 3 צימער מיט א קוך און 4 צימער מיט א קוך מיט אלע בעקוועהמליכקייטען, פראנט, 1-טער שטאק, ווי אויך פאבריקס-לאקאלען אויף בזשעזשינער 11. צו ערפאהרען ביים וויזט.
1256

Dr. MICHAŁ ASZ
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
אנדזשעיא 32, טעל. 159-18
נעהמט אן פון 6–8 אווענד.

האט רחמנות

איך אנ'ארים יונגעל, האב נעכטען טראגענדיג מארינארקעס צום לעכער-נייהער פערלוירען 2 מארינארקעס אהן ארבעל. אויב איך זאל די מארינארקעס נישט צוריק בעקומען דראהט מיר צו פערלירען דאס ארבייטס-ארט ביים שניי-דער און צו בעצאהלען 40 זל. דעם ער-ליכען געפינער בעט איך מיך צו ראטע-ווען פון דער פערצווייפעלטער לאגע און די מארינארקעס אפברענגען זאכארניא גאס 31, מארקוזע.

גאנץ לאדז ווייס,
אז די ביליגסטע קוועלע
פון די עלעגאנטסטע
הערען דאמען קינדער
שיך

איז נאר ביי דער גוט-בעקאנטער פירמע
ח. מ. ראדזאנאווער
וועלכע בעזיצט אויך א גרויסען אויסוואהל פון
אפאנקעס
צו די ביליגסטע פרייזען
לאדז, 3 נאוואמיעסקא 3

צום זומער=סעזאן!
בעזיצען מיר אויף לאגער די מאדערנסטע טריקאטאזש=אויסארבייטונגען
אויך שטרימפ און שקארפעטען ווי אויך פאר קינדער.
מיר בעזיצען אויך יום-טוב א רייכען אויסוואהל פון די עלעגאנטסטע
אבערהעמדער און די נייעסטע קראוואטען
אכטונג! ספעציעלער אויספערקויף פון ריינע וואלענע
דאמען=פולאווערקעס פון 3 זל.
Tricot
Łódź Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)
Telefon 191-06
קומט און איבערצייגט אייך!

אמבעסטען וועט מען קענען פערברענגען פסח
נור אין דעם גוט-בעקאנטען פענסיאנאט „עלבינגער"
קאלומנא (25 מינוט פון לאדז), טעלעפאן נומ' 2, שעהנע וואניגע צימערן, טעראסען מיט אלע קאמפארט-בעקוועהמליכ-קייטען, ווי אויך גאנז=בעלייכטונג
בעמערקונג: צוגערייזטע אויף שבת בעקומען בעצייג.
עס איז געווינשען זיך פאראויס צו פערזעהען מיט א צימער.
עס ווערען אנגענומען אלערליי שמחות.
766

גאנץ לאדז האט זיך שוין איבערצייגט
אז די בעסטע, שענסטע, עלעגאנטסטע און ביליגסטע
שיך

בעקומט מען נאר אין דער לאנגיעהריגער בעוואוסטער פירמע
פ. קירשטיין
לאדז, 8 פאמארסקא 8
איך בעזיץ צום איצטיגען פריהלינג= און זומער=סעזאן א גרויסען אויסוואל פון מעבער=, דאמען= און קינדער=
שיך
מיט אכטונג
פ. קירשטיין
לאדז, פאמארסקא 8.
אייגענע אויסארבייטונג! רעעלע בעהאנדלונג!

אכטונג ג' דאמען!!!
איך מאך בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז אין מיין ערשטקלאסיגען
דאמען-שניידער-אטעליר פון
IZAAK THON
לאדז, לימאנאווסקיעגא 13
(אלעק=אנדראווסקא)
נעמט אן בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות און ווערט אויסגעפירט לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען. מעסיגע פרייזען.

„FALALEUM"
jest chodnikiem, wytwarzanym ze specjalnego materjału celulozowego z opatentowanemi wzmocnionemi nie do zdarcia brzegami,
„FALALEUM"
jest przewrotem w dziedzinie chodników, jest on
1) piękny jak perski dywan
2) praktyczny i higjeniczny jak linoleum
3) tani jak papier.
Wszędzie do nabycia

אונזער טיפסטען ביילייד דריקען מיר אויס אונזער חשוב'ן וויצע - פרעזעס ה' סינאי בערבער צוליב'ן טויט פון זיין אומפערגעסליכע שוועסטער

ליבע הארן נ"ע

מיט'ן טרייסט „המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די יוגענד=סעקציע
ביי „עזרת עניים" לאדז אלעקסאנדריסקא 19.

„ROXY“ קלאַנג-קינאָ

20 נאַרוטאָוויטשאַ 20

פון ערשטען טאָג חול המועד פסח

ווערט דעמאָנסטרירט דער פּרעכטיגער רעדענדיגער און זינגענדיגער יודישער פילם

מאָריס שוואַרצ'ס

גרעסטע שאַפונג

יזכור

מיט פּרעכטיגע יודישע נגונים און מוזיק

מיט דעם בעריהמטען יודישען סטאַר **מאָריס שוואַרץ** אין דער הויפּטראָל

עס נעהמען אויך אַנטייל די קינסטלער פון זיין קונסט-טעאַטער אין ניו-יאָרק ווי:

בערטאַ גערסטען — בז אדלער

אסקאר בערג — וו. גאלדפאדען

לאזאר פריד — אננא אפעל

טענען האלץ — בינא אבראמאוויטש א. אנד.

— אינהאַלט: —

יעדעס יאָהר האָט זיך אַזוי געפיהרט, די אָרטיגע און פרעמדע יודען זענען געקומען אין דעם אונגארישען שטעטעל צום קבר פון לייב'ן צו מאַכען אַ הזכרה. פאַרוואָס גראָד אויפן קבר פון לייב'ן?

די לעגענדע דערצעהלט דער רבי זיין תלמיד, אַז ער זאָל וויסען ווי אַזוי צו לעבען און זיך אַראָפּנעמען אַ מוסטער פון לייבס מעשים, וועלכער האָט זיך מקריב געווען פאַר זיין פאָלק און גלויבען.

דאָס איז פאָרגעקומען מיט 150 יאָהר צוריק. דער יונגער בחור לייב ווערט אונטערשטיצט דורך דעם אַדמיניסטראַטאָר קאוואטש און ווערט בעשטימט אַלס שיסער אין שלאָס פון שטרענגען קייזערליכען וואָיעוואָדא גראַף טשאַקא. דעם גראַפס טאָכטער פאַרליבט זיך אין דעם יונגען יודישען בחור און ברענענדיג מיט ליידענשאַפט צו איהם איז זי זיך מודה אין ליבע.

לייב איז אָבער געטריי זיין גלויבען און דעם יודישען מיידעל קריינדל און וואַרפט די ליבע פון דער גרעפין, די גרעפין ווערט בעליידיגט און טראַכט אויס אויף איהם אַ בלבול, אַז ער האָט זי בעליידיגט. דער גראַף בעפעהלט לייב'ן צו פאַרמאַכ'ן אין טורם. מיט דער הילף פון קאוואטש'ן אַנטלויפט לייב, האָט חתונה מיט קריינדלען און בעהאַלט זיך אין די געדיכטע וועלדער.

לייב דערוויסט זיך אָבער, אַז דער גראַף האָט פאַר זיין אַנטלויפען גענומען 10 יודישע זאַקלאַדניקעס. לייב וויל נישט, אַז אומשולדיגע זאָלען ליידען, קומט צוריק אין שלאָס און גיט זיך איבער אין די הענד פון גראַפס דינער.

ביינאַכט קומט צו איהם די יונגע גרעפין, ער שטויסט זי אָבער פון זיך, די גרעפין פאַרסמט זיך אין זיינע אויגען. דער גראַף וויל נקמה נעמען פאַרן טויט פון זיין איינציגער טאָכטער און הייסט לייב'ן בעגראָבען לעבעדיגערהייט. דער אורטייל ווערט אויסגעפיהרט. און פון דעם טאָג אָן יעדעס יאָהר קומען די יודען אויפ'ן קבר, כדי אָפּצוגעבען כבוד דער איידעלער נשמה.

„יזכור“

איז אַ בילד פאַר אַלט און יונג און קיינער טאָר עס נישט פאַרפעהלען צו זעהן!

מיר

כשר לפסח

AROMATYCZNA

250 גר. פּאַקונג

צו בעקומען אין אַלע קאָלאָניאַל-געשעפטען.

Dom obuwia

פּיעטריקאָווער 66

דאָם אָבוּוויאַ — איז געוואָרען
ביי בעפרייטע און ציבעלערייט
פון דער אַלטער, אַלטער דירעקציע
האָט ער זיך פון לאַנג בעפרייט

ס'איז דער שוך אַציגנר אַ יונגע
מיט ענערגיע און טאַלאַנט
זייבע שיך זיי מאַכען דאַמען
שוג, געשיקט און עלעגאַנט.

אין דעם גרויסען שווערען קריזיס
איידער איהר געהט קויפען שיך
פאַר אַ מיטגליד פון פאַמיליע
אָדער אפשר גאָר פאַר זיך

דאָס געשעפט פון דאָם אָבוּוויאַ
בעזוכט זאָלט איהר פריהער געהן
אַז באַר דאָרט איז גוט און ביליג
איבערציינגט איהר זיך אַליין.

פון דער פּויליש-פּאַלעסטינער האַנדעלס-קאַמער איז לאָדז

(—) די פערוואַלטונג פון דער פּויליש-פּאַלעסטינער האַנדעלס-קאַמער אין לאָדז, האָט זיך קאָנסטיטואירט: פּרעזעס — יאַקוב ספּעקטאָר, אין פערוואַלטונג די ה"ה: גען. ד"ר פעליקס מאַמשישעווסקי, ראָבערט גייער, ד"ר מאַקס ווישיוויאַנסקי, דיר. ישראל סאַלאָוויי, דיר. סלאָנימסקי, אינזש. פּיקעלני און דיר. באַרנשטיין.

קאָנצערט פון מאַרצעלי נוימילער און יאַדוויגאַ הענערט אין „פילהאַרמאָניע“

דעם קומענדיגען מאָנטאָג, דעם 2-טען אַפּריל 4 אַ זייגער באַכמיטאָג קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע זאַל אַ גרויסער קאָנצערט מיט'ן אַנטייל פון פערבאַמענאַלען לאָדזער יודישען וויאָלין-מייסטער מאַרצעלי נוימילער און דער בעקאַנטער זינגערין פּראָיאַדוויגאַ הענערט פון וואַרשאַ.

מאַרצעלי נוימילער איז נישט קיין פנים-חדשות פאַר'ן לאָדזער מוזיקאַלישען יודישען עולם. ער איז גוט בעקאַנט דעם ברייטען עולם מיט זיינע אויפטריטטען אין „פילהאַרמאָניע“ און מיט זיין בעגייסטערט שפּילען אויף זיין פידעל. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס נוימילער איז אַלט אינגאַנצען 14 יאָהר האָט ער שוין דערגרייכט אין זיין מוזיקאַלישער אויסבילדונג אַ גרויסע שטופע און די אַנגעזעהענסטע מוזיק-קריטיקער און מבינים פאַרצייכענען דעם יונגען מוזיקער צו די פיין פיהלענדסטע אינטערפּרעטאַטאָרען פון דער רייכער וויאָלין-ליטעראַטור. נישט בלויז אין לאָדז גרייכט דער גוטער שם פון יונגען נוימילער, אויך אויף די עסטראַדעס פון וואַרשאַ און אין גאַנץ פּוילען איז ער פּאָפּולער און געליבט און זיינע קאָנצערטען געהען אַדורך מיט'ן פאַרדינטען ערפאָלג.

אויפ'ן לעצטען קאָנצערט קאָנקורס פון די יונגע יודישע טאַלענטען אין וואַרשאַ, איז דער יונגער מאַרצעלי נוימילער בעשאָנקען געוואָרען מיט אַ גרויסע אויסצייכנונג. ער פאַרמאָגט איך זיין שפּילען אַ וואונדערבאַרען סאַמעט-טאָן, אַ הערליכע טעכניק און יודישע ברויזענדע טעמפּעראַמענט. הערען נוימילער'ן שפּילען איז אַ מחיקות, אַ גענוס, אַ גרויסער גייסטיגער פאַרגעניגען. מיר לאָדזער זענען דאָפּעלט שטאָלץ אויף נוימילער'ן, ווייל ער איז אַ לאָדזער קינד. אַ זוהן פון יודישע עלטערען. אַ אויפגעהענדער שטערען אין דער מוזיקאַלישער וועלט, וואָס פאַרשאַפט אַזוי אַרום כבוד און רוהם זיין געבורטסשטאָט לאָדז. אויף זיין מאָנטאָגדיגען קאָנצערט האָט דער יונגער קינסטלער אויסגעקליבען די שענסטע פּערל פון דער וויאָלין-קונסט. אַזוי אַרום וועלען מיר האָבען די מעגליכקייט צו הערען שפּילען נוימילער'ן, די ווערק פון טאַרטיני, וויעניאַווסקי, שימאַנאָווסקי, פּאַגאַנינ'י, בלאָך, סאַראַסאַטע א. א. חוץ דעם יונגען נוימילער וועט אויך אויפטרעטען אין קאָנצערט די בעקאַנטע זינגערין פּראָ' יאַדוויגאַ העננערט פון וואַרשאַ. עס איז מעהר ווי זיכער, אַז דאָס יודישע לאָדז וועט וואַרים אויפנעמען די ביידע קינסטלער אויף זייער מאָנטאָגדיגען קאָנצערט אין פילהאַרמאָניע.

ספּאָרט

פּראָפּאַגאַנדע-וואָך פון „הכח“

די סעקציעס פאַר לייכט-אַטלעטיק און ספּאָרט-שפּילען ביים „הכח“ אָרגאַניזירט פון 1. אַפּריל ביז'ן 1. מאַי אַ פּראָפּאַגאַנדע חודש.

אין דער סעקציע ווערט געפיהרט לייכט-אַטלעטיק, ספּאָרט-שפּילען און גימנאַסטיק.

פאַר פרויען זענען געשאַפען געוואָרען ספּעציעלע גימנאַסטישע גרופּען.

די וועלכע וועלען זיך פאַרשרייבען אין פערלויף פון פּראָפּאַגאַנדע-חודש זענען פריי פון איינשרייב געלד.

„די וועגען פון יודישען ספּאָרט“

די קולטור-סעקציע פון „מכבי“ אָרדענט איין מאָנטאָג, דעם 2. אַפּריל אין אייגענעם לאָקאַל אַ דיסקוסיע-אָווענד א. ד. ט. „די וועגען פון יודישען ספּאָרט“ מיט'ן אַנטייל פון די ה"ה: ד"ר האַבדזעל, ד"ר זילבערשטראָם, אַרוו. שטראַוך א. א. אַריינגאַנג — פריי.

„פּאַלשע חרפּה“

אַ פּאָפּולער מעדיצינישע בוך פון ד"ר ה. רוזשאַנער

דערשיינט די טעג אין לאָדז און וועט בעהאַנדלען אַ רייה ברענענדע פראַגען פון געשלעכטליכען לעבען.

ד"ר ה. רוזשאַנער, וועלכער איז אויך בעקאַנט אונזערע לעזער, אַלס מיטאַרבייטער פון „נייעם פאָלקסבלאַט“, שרייבט אין אַ זעהר לייכטער און אַנציהענדער פאָרם, און די אַרבייטען זיינע לייענען זיך מיט שטאַרקען אינטערעס און אפילו שפּאַנונג.

ווער ווייסט?

בעכטען מיטאָג-שעה איז די 70-יעהריגע פרוי הינדע מאַדזשעווסקאַ אַוועק פון דער היים און ביז ביינאַכט נישט צוריקגעקומען. זי איז בישט ביים קלאָרען פאַרשטאַנד. טראָגט אַ טובקעלע טוך און אַ גרויע קאַפּ-טיכעל.

ווער ס'ווייסט וואו די פרוי געפינט זיך, ווערט געבעטען צו וויסען צו טון די קינדער אויף פּילסודסקיעגאָ 7.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

י. קאַפּראַווסקי (נאַוואָמיעסקאַ 15), ס. טראַוקאָווסקי (בזשעזשינער 56), מ. ראָזענבלום (שרודמיעסקאַ 21), מ. באַרטאָשעווסקי (פּיעטריקאָווער 95), י. קלופּטאַ (קאָנטנאַ 54), טשינסקי (ראָקיטשינער 53).

אַ טריק פון אַ שווינדלער

וואָס אַזעלכער קאָן זיך אָפט איבער'חזר'ן

(2) צו דער הענדלערין אַלגאַ האָפמאַן, וואָס שטייט נעבען די האַליפּס, איז נעכטען צוגעקומען אַנ'אַרבייטער מיט 2 פּעקלעך אין די הענד, און דערקלעהרט איהר פאָלגענדעס:

ער איז אַנ'אַרבייטער אין אַ פאַבריק, און ער האָט זיין לוין בעקומען העלפט אין געלד און חצי אין שות כסף — אין שטיקלעך לייוואַנד. אַזוי ווי אָבער ער דאַרף האָבען נויטיג אויף יום טוב געלד, לייגט ער פאַר דער האָפמאַן אַ שטיקעל ווייסצייג, וואָס איז ווערט 50 גילדען פאַר בלויז 20 זלאָטעס.

די האָפמאַן האָט אַ קוק געטאָן אויף דער „מציאה פון אַ גנב“, און נישט מאַכענדיג קיין לאַנגע שהיות האָט זי איהם אויסגעצאָהלט די 20 זלאָטעס.

דער „אַרבייטער“ האָט צוגענומען דאָס געלד, און האָט זיך שנעל אָפּגעטראָגען.

און — דאָ האָט זיך די האָפמאַן געכאַפּט, אַז אנשטאָט דעם שטיקעל ווייסצייג האָט זי גאָר בעקומען אַ פּעקעל פּאַפּיר, איינגעפּאַקט אין פּאַפּיר, און דאָס שטיקעל ווייסצייג האָט יענער מיטגענומען מיט זיך...

אַנגעגעבען זוכט מען דעם קאָמבינאַטאָר.

וויכטיג פאַר די בעל'הבית'טעס

אַלע שפּייז-סוחרים האָבען שוין אויפן לאַגער די גוט בעקאַנטע יום-טוב'דיגע מאַרגאַרין „אַמאַדאַ-מנורה“ פון דער פירמע „מאַרגאַ“ — וואַרשאַ.

די מאַרגאַרין „מנורה“ איז פּאַרווע און מען קאָן עס ניצען למאכלי בשר והן לאכלי חלב.

מיר מאַכען אָבער אונזערע קונים דערויף אויפמערקזאַם, אַז אונזערע סחורה ווערט נאָר פערקויפט אין אָריגינעל פאַבריקס-פּעקלעך צו 1/4 קילאָ.

אויסער נאָמען „מנורה“ בעטען מיר אויך צו אַכטען אויף דער שוץ-מאַרקע „אַמאַדאַ“. יעדעס פּעקעל איז פאַרזעהען מיט אַ הכשר „כשר לפסח“ פון ועד הרבנים בוורשה, אונטער וועמענס השגחה עס געפינט זיך די פאַבריקאַציע פון „מנורה“.

רעוויזיאָניסטען הויבען מאָרגען אָן זייער פּעטיציע-אַקציע איז לאָדז

(—) מאָרגען שבת הויבען די היגע רעוויזייאָניסטען אָן זייער פּעטיציע-אַקציע ביי אונז אין שטאָט.

די אַקציע וועט געפירט ווערען מיט אַ צוג איבער די גאַסען: 6 שערפּיען, אַל. קאָשטשושקי, זאַכאָדניאַ, אָגראָדאָוואַ, פּולנאָצנאַ, וואָלבאָרסקאַ צו דער אַלטשטאָטישער שוהל.

אינם צוג וועלען זיך בעטייליגען „ברית הצוהר“, „ביתר“, ברית החייל“, „ברית ישורון“, „מנורה“, „קדימה“, „השחר“, „החלוץ המרכזי“ און „עקיבא“.

דער צוג וועט אָרויסגעהן 9 אַ זייגער פריה פון לאָקאַל פון „ברית הצוהר“, 6 שערפּיען 2.

טוריסטען-אָפּטיילונג בייי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אָרדענט איין

טוריסטען-רייזעס קיין ארץ-ישראל

מיט דער שיף „פּאָלאָניאַ“ וואָס געהט אָב פון קאָנסטאַנצאַ יעדע 2 וואָכען.

די נאָהנטסטע גרופּען פאָהרען אָפּ:

דעם 2-טען און 16-טען אַפּריל.

טוריסטען, וואָס פאָהרען צום מורח-יריד, בעקומען ספּעציעלע הנחות און דאַרפען נישט איינלייגען קיין קויציע.

אינפאָרמאַציעס און איינשרייבונגען אין ציוניסטישען ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29

Dr. Wołkowyski

4 ציגעל-גאַס 4, טעל. 216-90

נעהמט אָן אין הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוועכע

אויפנאַהם-שעה'ן פון 8–1 מיטאָג און 5–9 אָווענד

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 30-טען מערץ 1934

7 טראנסמיסיע פון ווארשע, 11,40 טראנס-מיסיע פון ווארשע, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט-סיגנאל, 12,05 טראנסמיסיע פון ווארשע, 3,25 טראנסמיסיע פון ווארשע, 3,30 קאמוניקאט, 3,40 טראנסמיסיע פון ווארשע, 5,50 רעפערטואר פון די טעאטערן, קאמוניקאט פון לאדז, 6,00 טראנס-מיסיע פון ווארשע, 6,50 לאדזער פאסט-קאסטעל, 7,10 פערשידענעס, 7,25 טראנסמיסיעס פון ווארשע און קראקא, 11,05 טאנץ-מוזיק.

שבת ד. 31-טען מערץ

7 טראנסמיסיע פון ווארשא, 11,40 טראנס-מיסיע פון ווארשא, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט-סיגנאל, 12,05 טראנסמיסיע פון ווארשא, 3,25 טראנסמיסיע פון ווארשא, 3,30 קאמוניקאט, 3,40 טראנסמיסיעס פון ווארשא און לעמבערג, 5,05 רעפערטואר פון די טעאטערן, קאמוניקאט פון לאדז, 6 טראנסמיסיע פון קראקא, 7,05 טראנס מיסיע פון ווארשא.

■ ■ ■

פון אויסלאנד

5,25 מאסקווא – אפערע, 5,55 ווינן – אפערע פון וואגנער, 7,55 בעראמענסטער – אפערע, 9 פאריז – אפערעטקע.

זונטאג דעם 1-טען אפריל 1934

10 גאטעסדינסט, רעליגיעזע מוזיק, 11,57 צייט-סיגנאל, 12,05 גראמאפאן, 3 אודיציע, 4,20 אודיציע פאר קינדער, 4,50 גראמאפאן, 5,05 ליטעראַרישע פערטעלשעה, 5,20 פאלקס-אודיציע, 6 אודיציע, 6,40 קאנצערט, 7,05 ראדיא-וואך פאר יוגענד, 7,20 גראמאפאן, 8,30 געזאנג-רע-טשיטאל, 9 יום-טוב-רעפערטאם פון רעד. קאזש-מינסקי, 9,15 „אויף די לעמבערגער פרעהליכע כוואליעס" 10,15 דזשעז-מוזיק, 11 לייכטע מוזיק.

די שענסטע און מאדערנסטע הערן-היטען
אינלענדישע און אויסלענדישע, ווי Hückel און אנדערע
פון די נייעסטע פאסאנען און קאלירען עמפפעהלט
צום זומער-סעזאן
די גוט-בעקאנטע פירמע
Wolf Belchatowski
12 פיעטריקאווער 12
טעל. 216-59
ביליגע קאנקורענץ-פרייזען ! רעעלע בעהאנדלונג !

מעלדונגען

רעליגיעזע ארגאניזאציע „חשמונאי" ע"י איגוד הציונים המדינתיים (יודענשטאאטס-פארטיי) בלודז פיעטריקאווער 64 (לאקאל פון פטאשניק'ס שולע).
הערמיט מעלדען מיר דאס זונטאג א דפסח פינקטליך 4 א זייגער באכמיטאג קומט פאר א שיחה פון אלע חברים.
מאנטאג בי' דפסח פינקטליך 4 א זייגער באכמי-טאג ערב יום טוב, 7 א זייגער אווענד א רעפעראט מיט דיסקוסיעס.
חברים און סימפאטיקער ערשיינט פינקטליך.

ציוניסטיש-סאציאליסטישע פארטיי „התאחדות" פיעט ריקאווער 64.
שבת דעם 31|3 4.30 נאכמיטאג קומט פאר א חברים פערזאמלונג געווידמעט די שטאט-ראט-וואה-לען אין לאדז עס וועלען רעפערירן די ח"ח יצחק און מיכאל בויגאלדבערג.
זונטאג צווייטער טאג פסח פינקט. 8 אווענד קומט פאר א קעסטעל-אווענד מיט דעם אנטייל פון די ח"ח ד"ר האנדזעל און קארן. נאך ביידע פער-זאמלונגען — דיסקוסיעס. אלע חברים און סימפא-טיקער ווערן געבעטן פינקטליך צו ערשיינען.

קאמוניקאט פון דער יודישער געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט, אפטייל אין לאדז. וואלטשאנסקא 35, טעל. 121-53.

דער נאהענטסטער אויספלוג.

מאנטאג, דעם 2. אפריל ה. ח. קומט פאר אנ' אויספלוג אויף דער בילדער אויסשטעלונג פון דער טרעטיאק-גאלעריע, זאמלפונקט 10,30 א זייגער פריה אין לאקאל פון זש. ט. ק. אנפיהרער פראפ. באראווסקי.

אימפרעזעס.

זונטאג און מאנטאג, דעם 1. און 2. אפריל ה. י. פונקט 5.30 א זייגער פארנאכט, קומען פאר אין לאקאל פון דער געזעלשאפט „חברישע-טיי-אווענטען". אייגאנג פאר מיטגלידער און פער-בעטענע געסט.

דער יעהרליכער רעפרעזענטאנץ-באל פון זש. ט. ק. קוים א וואך צייט טיילט אונז אפ פון דער פרייליכסטער קארנאוואל-אימפרעזע, וועלכע דארף פארקומען שבת דעם 7. אפריל ה. י. אין ווייסען זאל פון „מאנטוריפל", אויף זאכאדניע 45. אין די שעהן דעקארירטע זאלען דער-וואַרט אונזערע מיטגלי-דער און פערבעטענע געסט פערוויילונג און אמו-זאנגליסער הומאר, פילע אטראקציעס און סורפריזען, אויסערן ספעציעלע; פראגראם-טייל פאר אונזערע קאלאניסטען איז קארוויע, ווערט אויך פארקומען א גייע אקטואליען-שאפקע און רעווי פון די פאר-פולערסטע זש. ט. ק. מיטגלידער.

הנחה-בילעטען אין קינאס און טעאטערן.

די קולטור-קאמיסיע ביי דער בארארבאוו-ביב-ליאטעק, אל. קאשטשושקי 9, טעל. 191.50, גיט ארויס הנחה-בילעטען אין אלע קינאס, גרויסע הנחות אין קינא „ראקעטא".

דעם 3. אפריל, דינסטאג, דעם צווייטען טאג חול-המועד א גרויסע הנחה-פארשטעלונג אין שטאַ-טישען טעאטער (סקאלא) שרודמיעסקי 17 אויף דער בעריהמטער קאמעדיע „דער הער פון דער גע-זעלשאפט" (Pan z towarzystwa), וועלכער איז מיט גרויס דערפאלג געשפילט געווארען אין ווארשאווער טעאטער „אטענעאום". פרייזען פון 35 גר. ביז 2.30 שוין צו בעקומען.

זונטאג דעם 1-טען אפריל דעם 2-טען טאג יום-טוב, 10,15 פריה און מאנטאג דעם 2-טען אפריל דעם 1-טען טאג חול-המועד 10,10 פריה 2 הנחה-סעאנסען אין קינא „ראקעטא" שענקע-וויטשא 40 אויף דעם פילם „קוים נעכטען" (Zaledwie wczoraj) בילעטען צום פרייז פון 25 גר. אן זענען גילטיג נאר אויף דעם סעאנס, וואס ווערט געקויפט.

הנחה-בילעטען אין יודישען קאמעראל-טעאַ-טער אויף דער סענסאציאנעלער פיעסע אורקע נאַ-כאלניק „גבבישער ראשר".

הנחה-בילעטען אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" אויף דער מוזיקאל. קאמעדיע „no, no, nanette"

דער סעקרעטאריאט איז טעטיג יעדען טאג פון 10 ביז 2 פארמיטאג און פון 4 ביז 10 אווענד, אל. קאשטשושקי 9, טעל. 191.50.

מענער-היטען
די עלעגאנטסטע און מאדערנסטע אין די נייעסטע פאסאנען און קאלירען בעסטע קוואליטעט
צום פריהלינג און זומער-סעזאן
בעקומט איהר נאר אין
הויט-געשעפט
F. WAJS, 9 Cegielniana 9
אכטונג! 25% ביליגער ווי איבעראל. זעמטליכע רעפעראטורען און פאסאנירען ווערען אויסגעפיהרט לויט דעם אויסלענדישען מוסטער.

קלאנג-קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16
היינט פרעמיערע!
PRIMO CARNERA, MAX BAER, JACK DEMPSEY
ווי אויך דער רייצענדער שטערן MYRNA LOY אין דער גרויסער ליבעס-דראמע פון פערליבטע הערצער
„באקסער און דאס מיידעל"
אויסער'ן פראגראם:
די געשעהענישען פון דער לעצטער מינוט

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO"
זשעלאנא 2-4
אונזער גרויסער יום-טוב-פראגראם!
„לעבענס-אורטייל"
אין די הויפטראלען: JADZIA ANDRZEJEWSKA, IRENA EICHLERÓWNA, DOBIESŁAW DAMIĘCKI

אונזער גרויסער יום-טוב-פראגראם!
אויסערן פראגראם: צום ערשטען מאל אין לאדז!
„דרעסירער"
אין דער הויפטראל: KEN MAYNARD
אנהויב פון די סעאנסען 3,30 יום-טוב 12 בייטאג

וויכטיגע נייעס
פאר לאנג-געסל'ידעטע בעפעלקערונג!
איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין טאנדיים-מלבושים דען איך דער געוויזענער בעשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ח. מענדראווסקי האט צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל ערעפענט א געשעפט פון
יודישע לאנגע מלבושים
מיט גוטע בעשטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופרי-דענהייט אויף פאר נישט טייערע פרייזען ווי טאנדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייערס פאר חתנים. — אויף פערלאנג ווערט אויסגעפערטיגט און ערלויף פון 24 שעה. געדענקט די אדרעס:
אביגדור ווארטסקי, לאדז
פולנאצנא 5 אין הויף. סאלידע בעדינונג
וויכטיג פאר עלעגאנט געקליידעטע! און מען געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים דורך די נייעסטע פאסאנען.

טרינקט נישט קיין פערפומירטע און געפארבטע טעע
וועלכע איז שעדליך פאר'ן געזונד און איז חמץ בפסח.
טרינקט נאר „בעקא-טעא"
וועלכע האט אן אריגינעלען געשמאק און איז
שפארזאם ביים נוצען
כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין.
„BEKA-TEA"
Łódź, Pilsudskiego 31
telefon 228-49.

די שפארסט איין געלד!!
אפגעבענדיג דיין אויטאמאביל צו
רעמאנטירען איינגאנצען אדער טיילוויז
צום רעפערירען טיילען מעהר אדער ווייניגער קאמפליצירטע
צום דערגענצען פעהלענדע נייע טיילען
אין די צענטראלע אויטא-ווארשטאטען פון
WŁADYSŁAW ROMANOWSKI
פיעטריקאווער 287 (רוג טשערוואנא), טעל. 210-27.
ביליג, סאליד. פולע גאראנטיע פאר דער אויספירונג. גאראזשען. פערריכטען לאסט-אויטאס.

אונזער מאגאזין איז צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון
מענטעלער
פאר יונגלעך און מיידלעך
צוזאמען מיט היטעלעך
אין די נייעסטע מאדעלען. גלייכ-צייטיג אן אויסוואהל פון
מונדירלעך
עמפפעהלט
B. JAKUBOWICZ
לאדז, פאמארסקא 5

וויכטיג פאר דאמען
נאר 2 זל. ווערען פאר איבערגען מאכט די עלטעסטע
היטען
אויף גאנץ ניי און אויף נייע היטען צו
3.50
געדענקט די אדרעס
Modystka
„TOLA"
23 Zawadzka 23
II wejście parter.

צום פריהלינג
די עלעגאנטסטע
שיך
הערען- און דאמען-
עמפפעהלט:
A. Ogórek
ŁODŹ, ZAWADZKA 11.

הויז-פערוואלטונגען
אין בערלין
ערלעדיג איך פאכמעניש און רעעל. כ'פערנעם זיך אויך מיט פער-קויף און אויסטויש פון הייזער אין בער-לין אויף ענטשפרעכענדע אביעקטען אין פוילען. אויף דער דורכרייזע אין לאדז, ביי ל. ווינאגראד, פיעטריק. 60. נעם אן פערזענליך יעדען טאג צווישען 11–1 און 6–8 טעל. 120-14

די איינציגע יודישע לאדזער צייטונג
לעזט „נייער פאלקסבלאט"

A. Fiszlewicz NARUTOWICZA **12** tel. 134-66

ווילדע זילבער-פוקסען! בלויפוקסעז, שווארצע אלאסקא, קושי-זשאקעט ווי אויך מארינארקעס אלערליי סארטן.
מאדעלען אויפ'ן יאהר 1934. באמערקונג: ברייטשוואנצען אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט

Nowoczesne **KURSY** kroju—szycia i modelowania zatwierdzone przez Minist. W. R. i O. P. **Liny Kaufman** **Piramowicza № 2** róg Cegielnianej, I p. front, tel. 207-23. Przyjmuje się zapisy od 10 r. do 7 wiecz. Po ukończeniu wydaje się dyplomy.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקה
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אן פון 2–3 און פון 6–8 אוו.

Dr. med.
Ignacy Grynberg
ספעצ. פאר אינערליכע קראנקהייטען
צעגעלניאנא 17, טעל. 174-15
נעמט אן פון 6 ביז 7 אוונט.

Dr. med.
Haltrecht
ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8–1 מיטאג און פון 5–9 אוונט
זונטאג פון 10–1 בטאג.
עלעקטראגאליזען.

Dr. med. J. Schorr
אינערליכע קראנקהייטען
(הארץ)
גדאנסקא 11 טעל. 226-85
נעהמט אן פון 4 ביז 7 נאכמ.

Dr
S. Kantor
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
וואוינט יעצט
Piotrkowska 90, tel. 129-45
נעמט אן פון 8–2 נאכמ. און פון 4–9
אוו., זונטאג און יום-טוב פון 8–2 נאכמ.

DR. MED. **M. RUNDSZTAJN**
ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
POMORSKA 7, tel. 127-84.
נעמט אן פון 4 ביז 7 אוונט.

Dr. med. **Niewiażski**
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא, 5 טעל. 159-40
נעהמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמיטאג.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Instytut Kosmetyczny
Sława
Piotrkowska 175, tel. 138-76
Bezpowrotne usuwanie owłosienia najnowszą radykalną metodą bez śladów.
Przyjm. 10–2 i 4½–8 w.
Leczenie defektów cery.
Trwałe przyc. brwi i rzęs.
Wytrw. upiększanie twarzy
Ceny kryzysowe.
Lampa kwarcowa. Solux.

Mentopinol-Glob
א מיטעל געגען סובקאטעס, אסטמא און לײדען פון אטעם-וועגען
„Uniwersal"
היילט רעוומאטיזם און אלערליי נערווען-ווייטאגן.
„Hebrolin"
א מיטעל געגען ליזשאיעס, קנאטעס און הויט-שטערונג.
Bobo - Glob
פודער פאר קינדער.
Proszek „Glob"
בעזייטיגט קאפ-ווייטאג.
עמפפעהלט
Laboratorjum przy Aptece Dr. Far. ST. TRAWKOWSKIEJ w ŁODZI.

Dr.
Szymon Grinberg
פילסודסקעגא 55
טעל. 168-58
נעמט אן פון 10 — 12 פרי
און פון 4.30 – 6.30 אוונד.

Lekarz-Dentysta
E. Cypin-Krenicka
Przejazd 36, lewa of., I p.
Godz. przyjęć 4–8 wiecz.

Dr.
Wajnberg
ספעצ. פון לונגען, הארץ און סקלעראז-קראנקהייטען
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9–10 פריה, 3–4, 8–9 אוו.

די שענסטע און די בעסטע
קונסט - פאטאגראפיעס
ווערען אויסגעפערטיגט אין דעם פאטאגראפישען אטעליער
„פאלאניא"
11 יערזשעגא 11
צוליב יום-טוב גיב איך א פרעמיע
3 פאסטקארטען דאפעלט רעטושירט
אין א שפיגעלע מיט אן אייגען בילד
נאר פאר 1.75 זל.
באמערקונג: אין מיין אטעליער געפינט זיך זעהר שעהנע קאסטיומען צו יעדער אויפנאהמע גאנץ בחנם.
נעמט אויס די געלעגענהייט און געדענקט די אדרעס.
„POLONIA"
אינהאבער פון דער דיפל. פאטאגראפיע גוטערמאן. לאדז, יערושעגא 11.
צוזאמען טראמוויי נומר 3.

בילדער | ראהמען
אהז אויספערקויף א גרויסע פרייזען-רעדוקציע!
איך בעזיץ אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון
סטיל-, אוואל- און לייסטען-ראהמען
ראהמען צו גארדינען פון 3 זל. און קינסטל. פארטרעטען פון יעדער פאטאגראפיע פון 10 זל
בילדער פון בעקאנטע מאלער
ספעציעלע איינראהמונג פון בילדער
SKŁAD OBRAZÓW i RAM
Roma Spokojna
Łódź, Piotrkowska 13
דאס בעזוכען מיין בילדער-אטעליער פערפליכטעט נישט צו קויפען!

Uwaga!

Polecam Sz. P. P. swój pierwszorzędny
Zakład fryzjerski
damski i męski,
który prowadzę pod hasłem
Czysto, dobrze i tanio.
Ceny rewelacyjnie niskie.
Proszę przyjść i przekonać się
Piotrkowska 17 w podwórzu.
Z poważaniem E. PIĘKNIEWSKI.

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלער ארט
קינדער-וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל.
וויזשימאטשטעם, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מען אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!

איך מאך בעקאנט
מיינע געעהרטע קונדשאפט, ווי אויך די אלע, וועלכע מיין פירמע איז נאך נישט בעקאנט, אז צו דעם קומענדיגען יום-טוב האב איך פארגעברייט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע
דאמען- און מענער-היטען
לויט די נייעסטע פאסאנען און מאדערנסטע קאלירען. גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאנירען דאמען- און מענער-היטען פון גאר אלט אויף גענצליך נייע און אלץ צו ביליגע פרייזען. אדרעס:
י. פערדער
7 זגערסקא 7.

שיימערען
מיט פאריזער שרינדן און פערטיגע שייטלען ווערען ערשטקל. און רעיעל אויסגעפיהרט
ביי קערש,
סקווערא 15

PROSZKI
„KOWALSKINA"

STOSUJE SIĘ PRZY UPORCZYWYCH
BÓLACH GŁOWY
KONIECZNIE ZE ZNAKIEM „SERCE W PIERŚCIENIU"
FABRYKA CHEM.-FARMAC. AP. KOWALSKI, WARSZAWA

אויערען, נאז און האלז-קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.) ווי אויך אמבולא-טארישע פון 11–2 און פון 5–8 אוונט.

LECZNICA
chorób uszu, nosa i gardła
מיט שטענדיגע בעטען
עס ארדינירען די דאקטוירים:
Dr. IMICH, Dr. WOŁYŃSKI
PIOTRKOWSKA 55
fr. I p., tel. 174-74.

„OMEGA" לעטשניצע
פון דאקט. ירים-ספעציאליסטען
גלובנא 9, טעל. 142-42
ס'ווערט אנגענומען אוים'ן ארט, ווידזיטען אין דער שטאט. נאכט-הילף, ערצט. ליכע אנאליזען. קווארץ-לאמפען רענטגען, דיאטערמיע.
בעראטונג 3 זל.

זיכערע הילף און א רפואה!
אהן אפעראציע, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף ברוכען, ביי מענער, פרויען און קינדער, אלערארט קאליקעס פון גוף, הויקערס אהן פיס און הענד.

ברוכליידענדע פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינקעל-ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען-קאפ, און עס פאלט אריין אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטארבט. ספעציעלע גומענע ארטאפעדישע היל-באנדאזשען פון מיין ארטאפעדישע היל-אנשטאלט היילען שנעל און בעזייטיגען זיכער דעם שוועריגסטען און פערעלטערטען ברוך. אויך פאר הויקערס, לייטגגבען (ביין-שווינדזוכט) ספעציעלע ארטאפעדישע היל-גארטעלען און אפאראטען פאר פערקרימטע פיס און פלאטפיס, קינסטליכע גומענע פיס און הענד, ווי אויך ספעציעלע ארטאפעדישע באנדאזשען פאר צוריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציע.

זייט דעם 1-טען אקטאבער 1933 ווערען אלע קראנקע אין מיין ארטאפעדישע היל-אנשטאלט נור פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט / 30-יעהריגע פראקטיק און פולע גאראנטיע! ערמעסיגטע פרייזען! עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוו.
איינציגע ארטאפעדישע היל-אנשטאלט
Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.
ערמעסיגטע פרייזען!
דאנקזאגונג.
זייט א סך יאהרען האב איך געליטען אויף א ברוך, און קיין שום ברוך-פאס איז נישט אימשטאנד געווען זי איינצוהאלטען און מיר צו לינדערן מיינע שמערצען און בין נעריש פערצווייפעלט. היינט א דאנק דעם גרויסען ספעציאליסט ה' דיר. י. ראפאפארט ... אין לאדז, וואולטשאנסקא 10, פראנט, פארטער, איז מיר דער ברוך נישט בלויז געווארען איינגעהאלטען, נאר אינגאנצען אויסקורירט, פאר וועלכעס איך דריק דערמיט אויס מיין הערצליכסטען דאנק.
(9)
(–) ל. מאלאמאנאוויטש, לאדז, זשידאווסקא 29.

ראטעוועט אייער געזונד!!!
קראנקע אויף רופטורע (ברוך-קראנקהייטען)

ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-גומי-באנדאזשען פון מיין מעטאדע העלפען ראדיקאל אונטער גאראנטיע אהן אפעראציעס פון אלע מינים ברוך-קראנקהייטען (רופטורען) אפילו די עלטסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער.
דאס אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך פערלעגען ספעציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע בויך-באנדאזשען.
אויך אויסגעקרימטע רוקן-ביין (הויקערס) ארטאפעדישע הייל-גארסעטען אויף ביינער-שווינדזוכט און אלע אנדערע פעהלערן ארטאפעדישע הייל-אפאראטען אויף פלאטפוס.
ספעציעלע איינלאגען לויט גיפס-מאדעלען. אויף זשילאסעם — גומי-זאקען לויט מאס. קינסטליכע הענד און פיס.
ספעציעלער אנשטאלט פאר הייל-ארטאפעדיע
Spec. Ortop. O. Petrykiewicz אויס לעמבערג
לאדז, פיראמאוויטשא 9 (אלגינסקא)
(פראנט פארטער), טעל. 177-09 נאהנט פון לאדזער פאבריקס-באהנהויף
באמערקונג: דאס ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג.
צאהלרייכע דאנקזאגונגען און דאנק-בריף
(אין זגערזש אויף סלאוועצקא № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

רעוואלוציע-אטראקציע אויף יום-טוב
CYRK Staniewskich

דער בעריהמטער ווארשאווער

(ערשטע הויפט-אפטיילונג) אין נעקומען סמן לאדו און פערשפרייט זיינע נעצע'טען אויף באנדורסקיעגא (אנגא) 10. די ערעפענונגס-פארשטעלונג וועט פארקומען זונטאג, דעם 1-טען אפריל ה. י. 4.15 נאכמיטאג.

א נייער שלאגער-פראגראם! אויסערגעוועהנליכע וועלט-אטראקציעס! „זשעני און פיקאלא" די קלוגסטע עלעפאנטען, אלזייטיגע מאטעמאטישע ארטיסטען, טענצער, פריזירען א.א.וו. פענאמען פון XX יאהרהונדערט: קאפיטאן כמיט. א מענש מיט אן אייזערנעם ברוסט, לעבעדיגער ציל פאר הארמאטען-קוילען. יאפאנישער אנסאמבל פון מיקאדאס הויפט-טעאטער אין טאקיא. איטאליענישע אקראבאטען-אנסאמבל, וואס איז אויסגעצייכנט געווארען אויף דער וועלט-אויסשטעלונג אין טשיקאגא אין י. 1932. שוועסטערן מאריא און אירמא? פון פאליע בערזשער אין פאריז. בים-באם (ע. סטאניעוואסקי און פארטנער), בעקאנטע פון פילם און גראמאפאן-פליטען און זייער נייעסטען רעפערטואר. אויסערגעוועהנליכע מיסטיר פון אראבישע פערד ע. טרוצי און 15 ווייטערדיגע צירק-אטראקציעס. א פראגראם, וועלכער וועט אלעמען ענטציקען! בים צירק איז אפען די מענאזשעריע פון 10 פריה ביז 7 אוו. בעמ.: זונטאג, ד. 1 און מאנטאג, ד. 2 אפריל-צו 2 פארשטעלונגען: 4.15 נאכמ. און 8.15 אוו.

ADRIA
1 גלובנא 1

גרויסער יום-טוב-פראגראם
רעזערוויסטן = פאראדע
אין די הויפטראלען: Dymsza, Walter i Sielański | אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע פון Fox

METRO
2 פוזשעיאזד 2

ערשטקלאסיגער קלאנג-קינא-טעאטער
AMOR
פאמארסקא 89, טעל. 248-05

גרויסער דאפעלטער יום-טוב-פראגראם!
„מאסקווע אהן מאסקע"

אמת'ע שוידערליכע ארגיעס פון רוסישע אפיצירן אין צארישען רוסלאנד. וואוין-פאס פאר יודען אין צארישען רוסלאנד. דאס איז א פילם, וועלכען עס מוז זעהען יעדער יוד! א טאכטער פון א פאטריארכאלער רעליגיעזער יודישער פאמיליע פערקויפט איהר קערפער, כדי צו ראטעווען איהר פאטער פון תפיסה. הייסע ליבע — וואס מען זעהט נישט ביי אנדערע פעלקער — פון א יודישער פאמיליע. אין די הויפטראלען:

Lionel BARRYMORE i Elissa LANDI

„ראמעא און יולטשא"
אין די הויפטראלען: ZULA POGORZELSKA, ADOLF DYMSZA, Konrad Tom, St. Sielański, Fertner i in.

אויסערן פראגראם: פאקס-צוגאבע

אנהויב 4.30 נאכם. יום-טוב 12 בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער
SZTUKA
סאפערניקא 16

פון זונטאג, דעם 1 אפריל גרויסער יום-טוב-פראגראם! דער ערשטער עסטרייכישער פילם אין פוילען געדרעדט און געזונגען אויף דייטש, ווינער דיאלעקט

„פאסירונגען אויף לידא"
אין די הויפטראלען: ALFRED PICAVER, NORA GREGOR i SZÖKE SZAKALL

אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע. אנהויב אין די יום-טוב-טעג 12 א זייגער בייטאג

קלאנג-קינא
„RAKIETA"
SIENKIEWICZA 40
tel. 141-22.

פון 1 אפריל גרויסער יום-טוב-פראגראם! דראמע פון א פרוי, וועלכע האט צוועקגעגעבן איהר גאנץ לעבען אויפן מזבח פון ליבע

„קוים געכטען..."
אין די הויפטראלען: MARGARET SULLIVAN i JOHN BOLES

אנהויב טעגליך 4 זייגער נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום-טוב — 12 בייטאג. בילעטען אופן 1 סעאנס 54 גר. אויף די איבעריגע סעאנסען: 3-טע — 54 גר. 2-טע — 80 גר. 1-טע 1.09

נעכסטער פראגראם: „איך בין דיר געוועזן טריי..." מיט Kay Francis און Ronald Colman

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)
גרויסער יום-טוב-פראגראם!

דער נייעסטער ארציפילם פון דער פראנצויזישער פראדוקציע
איך מוז דיך באזיצען
אין דער הויפטראל אונזער בעריהמטער לאנדסמאן, דער פענאמענאלער טענאר פון דער איצטיגער צייט JAN KIEPURA אין די איבעריגע ראלען Lucian Baroux i Claudie Cleves רעזשי Joe May דער פילם, מיט וועלכען עס ענטציקט זיך די וועלט. קיעפורא זינגט 4 שלאגער-לידער אויף פויליש: „נינאן, גיב א שמייכעל", „פאר דיר זינג איך דאס ליד" און פיל אנדערע אויף פראנצויזיש און איטאליעניש. | דער נאהענטסטער פראגראם: „זשעני געהארדט" אין דער הויפטראל: Silvia Sydney | פאספארטוס און פרייבילעטען, ווי אויך הנחה-בילעטען זענען אונגילטיג. | אנהויב 4 אין די יום-טוב-טעג 12 בייטאג

MICHELIN
oraz wszelkie inne marki
HURTOWNIA „BERSON"
opon i części zamiennych
NARUTOWICZA 16.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

פערשידענעם

אנ'ערשטקלאסיגער דאמען-שניידער בעשטעלט נעמט אן פאלטענס צו 25 זל. ווי אויך קאסטיומען לויט די נייעסטע מאדעלען, שולק, ווסכאדניא 49, פארטער רעכטס, אין 2-טן איינגאנג וו. 27. 1264

א טיכטיגער אדמיניסטראטאר וויל איבערנעהמען עטליכע הייזער אין גייערס-ראיאן פאר ביליג געהאלט. אפערטען אונטער A. Z. 1262

קוואליפיצירטע לעהרערס ערטיילען פויליש, פראנצויזיש, יודיש, העבראיש, ענגליש און בוכהאלטעריע.שיף, יאקובא 12. 1254

אין צוויי וואכען צייט ווערט איהר ביי מיר א צושניידער פון „הענדשקעס" פאר עפעס צוצאהלען. אפערטע פאר „הענדשקעס". 1260

מייערלעך-אפאראטען, פארשריפט-ליכע פאר פאבריקען. ווארשטאטען, צו מעסיגע פרייזען, באטשאן פאמארסקא 25 וו. 28 טעל. 157-65 1271

בוכהאלטעריע מיט מאשין-שרייבען לערנען מיר אויס פאר 25 זל. בלויז מאשין-שרייבען פאלקאמער קורס 6 זל. מיר ערטיילען אויך סטענאגראפיע, קא-רעספאנדענץ און האנדעלס-אריפמעטיק א לעקציע 75 גראשען, קילינסקיעגא 50 קווער אפיציגע 1 שטאק. 1270

א טיכטיגער הויזירער און וואי-זשאר זוכט א פאסטען אויף ביליגע בע-דינגונגען. אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „וואיאזשאר". 1283

א דאמען-שניידער בעשטעלט פירט אויס ערשטקלאסיגע ארבייט לויט פאריזער און ווינער מאדעלען, פאר צוגענג-ליכע פרייזען. יאקובאוויטש, פל. וואל-נאשטשי 6, וו. 28. 1275

איך האב א 10/90 מאשין און זוך ארבייט, עווענטועל ביי יענעם נאוואי-מיעסקא 7 אין היטען-געשעפט. 1263

בעקאנטמאכונג: פרוי קעניגשטיין, די היילערין פון בלאז-קראנקהייטען, ניר און אנד. קראנקהייטען פון ציגעל-גאס 37 וואוינט יעצט פיעטריק. 197 1276

א שרכן, וואס איז בעקאנט אין בע-סערע הייזער קען זיך מעלדען אין רע-דאקציע אונטערן צייכען L. M. 1278

ראקאלען

א שטוב מיט א קיך 1 שטאק מיט בעקוועמליכקייט אהנע אפטרעט - געלד פיעטרקאווער 294 זאפארט צו פער-דינגען. 1255

לאנג-יעהריגעס מעבעל = געשעפט איבער 30 יאהר גלובנא 67 אין הויף צו פערמיטען. ערפאהרען ביי טשעש-ניעווסקי גלובנא 69. 1259

בעקאנטמאכונג. דערמיט טייל איך מיט, אז איך נעם אהן צו מאכען פער-שידענע ראהמען צו בילדער, צו שפיג-לען און גארדין-קאסטענס, סטיל און אורעל=ראהמען. ווי אויך נעהם איך אן צו מאכען שפיגלען לויט מאס געשליפענע, אלטע שפיגלען ווערען אויפגעפרישט אויף נייע, ווי אויך אלעארט גלאז-אר בייט צו קאנקורענץ פרייזען. א. סטאפ=ניצקי, זאכאדניע 65. איינגאנג דורכ'ן הויז. פינקטליכע אויספיהרונג און שנעלע בעדינונג.

וואוינונגען געטיילט, איבערגעאר-בייט, פון גרויסע אויף קלענערע, ווי 1, 2, 3, 4, 5, שטיבען און קוכען מיט אלע בעקוועהמליכקייטען אין צענ-טרום שטאט אהן אבטרעט-געלד, ווי אויך מעבלירטע צימערן מיט בעזונדערע איינ-גענג אויף מאנאטליכען דירה-געלד, גע-וועלבער, געשעפטען און פאבריקס-לאקא-לען, דינגט און פערדינגט. הייזער, וויליעס, פלעצער, קויפט און פערקויפט יעדער נאר דורך דער איינציגער פערמיטלונגס ביורא „פאלאנרוך" וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד.
Biuro „Polonruch" Piotrk. 81 w podw., tel. 132-01.
טעגליך פון 9 פרי ביז 8 אווענד

לאכער און געוואלדריסען פון דא=מען=און הערען-גארדעראבען ווערן קינסט-ליך, און נישט צו דערקענען אין ארדנונג געמאכט צו זעהר ביליגע פרייזען. נאד-לודקאן 12 (גייע גאס) אין דער קונסט=שטאפעריי". 1282

כ'זוך א בחור מיט א סערטיפיקאט צו פאהרען נאך פאלעסטינע, איך קען זיך בעטייערען מיט 500 זל. אויסער מיינע הוצאות, אפערטען אין אדמ. אונ-טער „פאלעסטינקא". 1287

אויף ווסכאדניא גאס האב איך פערלוירען א טאשען-ביכעל איך בעהט זעהר אפצוגעבען געגען בעלוינונג צו זענדער? ווסכאדניא 52 טעל. 106-28.

א הויז אין צענטרום שטאט צו פערקויפען. צו ערפאהרען פיעטרקאווער 101 דרוקעריי טעל. 144-30.

א באד- אנשטאלט אין צענטרום-שטאט, מאדערן איינגעארדענט צו פער=קויפען אדער צו פערפאכטען. צו ער=פאהרען פיעטרקאווער 101 אין דער דרוקעריי, טעל. 144-30.

פרייע פאסטענס

עס ווערט געברויכט איין ארביי-טער אויף האנד פ. ד. און גלאטע מא-שינען, אויך א שפולערין אויף קראפט מאשין, א אויספערטיגערין צו סווי-טערס אלעס מיט גוטע רעפערענצען, צו ערפאהרען פאמארסקא 25 וו. 76. 1288

א קוואליפיצירטע שיך פערקויפערין ווערט פון זאפארט געברויכט ביי אדער-בערג פיעטריקאווער 17. 2284

צו פערמיטען פון זאפארט א פאבריקס-לאקאל מיט טראנסמיסיע ביי פוטערשניט באזארנא 6. 1293

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.

פראפעסיאנעלע איבערשיכטונג פון דייטשע יודען

ביז=איצטיגע רעזולטאטען און אויסזיכטען אויף דער צוקונפט

בערלין (יט״א) די „צענטראלע פון די דייטשע יודען פאר הילף און אויפבוי״ האט פארעפנטליכט א רייהע ציפערן, וואס אילוסטרירן דעם איצטיגען מצב און די אויסזיכטען פון דער בעריף איבערשיכטונגס־ארבייט צווישען די דייטשע יודען.

ווי עס איז צו זעהען פון דעם באריכט, געהען איצט דורך דעם איבערשיכטונגס־פראצעס אין דייטשלאנד 6069 יודישע יונגעלייט, חוץ דעם פיהרט אן דער „החלוץ״ מיט דער הכשרה פון 2,369 יודישע יונגעלייט.

די לאנדווירטשאפטליכע אויסבילדונג מאכען דורך סך הכל 2,738 פערזאן, דערונטער א געוויסע צאהל אין אויסלענדישע אויסבילדונגס־פונקטען.

פון דער אלגעמיינער צאהל יודען, וועלכע מאכען דורך די איבערשיכטונג, פאלט אויס אויף בערלין איין פערטעל — 1468 (659 מענער און 809 פרויען). די צאהל בערלינער יודען, וועלכע מאכען דורך די לאנדווירטשאפטליכע אויסבילדונג, איז פאר העלטנישמעסיג קליין (257 פערזאן), בעת אין אלגעמיין ווידמעט זיך כמעט א העלפט פון דער אלגעמיינער צאהל דער לאנדווירטשאפטליכער אויסבילדונג.

לויט דיערע פריהערדיגע בערופען טיילען זיך די „איבערשיכטער״ אויף פאלגענדען אופן: 461 סוחרים, 45 סטודענטען און 53 פון אקאדעמישע בערופען, פון דעם איז צו זעהען, אז דאס פראבלעם פון די אקאדעמישע בערופען, וואס איז אין מאראלישען און גייסטיגען זין אזוי פערשארפט, שפילט נישט אין דער איבערשיכטונגס־ארבייט די בעדייטענדע ראל, וועלכע מען וואלט געקענט ערווארטען.

צווישען די פרויען, וועלכע מאכען דורך די איבערשיכטונג א דאנק דער הילף פון דער צענטראלע, פערנעמען דאס ערשטע ארט געוועזענע ביוראליסטינס (331) פאבריקארבייטערינס (119) און פערהייראטע פרויען וועלכע זענען ביז איצט נישט געווען פראפעסיאנעל טעטיג (66).

פאר דער איבערשיכטונגס־ארבייט שטעהען אין דער נאהענטסטער צייט זעהר גרויסע אויפגאבען. אין אפריל וועלען אין דער איבערשיכטונג אריינגעצויגען ווערען אנ׳ערך 9000 פערזאן. פון דער דאזיגער צאהל וועלען קרוב 3000 צוגעגרייט ווערען צו די סוחרישע בערופען. דאס וועט געשעהען צוליב דעם, וואס פאקטיש: ווארענען געגען איצט שטארקען צושטראם אין האנדווערק און לאנדווירטשאפט. בערעכנדיג אין אפט די עקזיסטירענדע מעגליכקייטען און די שטרעבונגען צו נארמאליזירען די פראפעסיאנעלע סטרוקטור פון דער יודישער בעפעלקערונג, האלט מען פאר בערעכטיגט צו רעזערווירען פאר דעם סוחרישען בערוף איין דריטעל פון די איבערשיכטונגס קאנדידאטען. פון די איבעריגע 6000 זאלען 3500 איינגעארדנעט ווערען אין אינדיווידועלע לעהר־פונקטען, 1500 אין קאלעקטיווע לעהר־אנשטאלטען און 1000 אין איינצעלנע ווירטשאפטען. ווי מען רעכענט וועלען פון די 9000 יוגענדליכע 4000 אליין דעקען דיערע בילדונגס־קאסטען, די איבעריגע קאסטען וועלען געדעקט ווערען פון אלגעמיינעם פאנד.

אין די לעצטע 4 חדשים פון יאהר 1933 האט די צענטראלע פאר הילף און אויפבוי אסיגנירט אויף דער איבערשיכטונגס־ארבייט 370,000 מארק. שוין איצט זענען די מאנאטליכע הוצאות אויף דעם צוועקע געשטיגען ביז העכער 100,000 מארק. אויף דעם ערשטען האלב־יאהר 1934 איז דעריבער אסיגנירט געווארען אויף דער איבערשיכטונגס־ארבייט א סומע פון 900,000 מארק.

די זייף Palmolive ענטהאלט נישט

קיין פעטס פון חיות

בענוצענדיג צום געזיכט די זייף Palmolive, ווייסט איר, מאדאם, מיט דער פולער זיכערקייט, אז איר געזיכט דראט נישט קיין שום געפאהר, ווייל די זייף Palmolive איז אויסגעארבייט אויסשליסליך פון ריינע פלאנצען=אייל׳ען און עס ענטהאלט נישט קיין שום קינסטליכע פארבשטאפען.

20,000 מבינים זאגט די שיינקייט: כדי צוערהאלטען דאס גלאטע און יונגע געזיכט, בענוצט די זייף Palmolive. דאס איז די זייף, וואס ענטהאלט אליוועקאווע אייל! טוט נאך דעם ביישפיל פון די מענשען, וועלכע ווייסען וואס גוט איז. צוויי מאל טעגליך דארף מען איינרייבן אין די פארעס פון געזיכט און האלז מיט א געדיכטער פיאנע פון דער זייף Palmolive. דערנאך גיט אויסשווענקען און מילד אויסטרוקענען. אייער געזיכט וועט ווערען ווייך ווי סאמעט און פול מיט רייץ — און טאקע אזוי דארף זיין א פרויס געזיכט.

Colgate-Palmolive Sp. z o. o.

PALMOLIVE-SHAMPOO PIELĘGNUJE WŁOSY, JAK MYDŁO PALMOLIVE CERĘ

„פעלקישער בעאבאכטער״ לעגט זיך איז דער לענג און דער בריט צו בעווייזען, אז יודען געשעהט נישט קיין בייז אין דייטשלאנד

בערלין, (י.ט.א.) די אפיציעלע נאצי=פרעסע, בעזונדערס דער „פעלקישער בעאבאכטער״ מאכט די לעצטע טעג כסדר בעמיהונגען צו בעווייזען, אז יודען ווערען אין דער ווירקליכקייט נישט געשטערט אין ווירטשאפטליכען לעבען אין דייטשלאנד.

עס איז נישט אמת, שרייבט דער „בעאבאכטער״, אז עס זאלען בעשטעהען וועלכע עס איז אנטי-יודישע דיסקרימינאציעס אין האנדעל. אלע אביעקטיווע אויסלענדישע בעזוכער איבערציינען זיך, אז דאס יונגע דייטשלאנד וויל נישט קיין זאך מעהר חוץ דער מעגליכקייט צו קענען ארבייטען אין שלום. די יודען ווערען נישט געשטערט אין זייער טעטיגקייט אין דער אויסאיבונג פון זיירע ווירטשאפטליכע בערופען אין די ראהמען פון געזעץ. די וואס וואלטען וועלען בעניסען פון דער גרויל-שקרים-פראפאגאנדע, זענען נישט מעהר ווי עקספאנענטען פון אינטערנאציאנאלען יודענטום. די - דאזיגע פאקטען — פערזיכערט דער „בעאבאכטער״ — וועט לסוף אויך פערשטעהען די עפענטליכע מיינונג אין אמעריקא.

וואס ווערט אין נייעם עסטרייך בעצייכענט אלס שונד=ליטעראטור?

די ווערטפולע ווערק פון פיל יודישע שריפטשטעלער זאלען בעזייטיגט ווערען פון די פאלקס=ביבליאטעקען

(וויען (י.ט.א׳) די ביבליאטעק-קאמיסיע, וואס איז בעשטימט געווארען דורך דער בילדונגס-מאכט כדי צו אונטערזוכען דעם ביכער=צוזאמענשטעל פון קרוב 70 ארבייטער- ביבליאטעקען איז שוין צוגעטרעטען צו דער ארבייט. עס איז אנגעקינדיגט געווארן דאס פיל ביכער וועלען בעזייטיגט ווערען פון די דאזיגע ביבליאטעקען. ביז איצט איז נאך אפיציעל נישט בעוואוסט, וועלכע ביכער וועלען פאלען אלס קרבן פון דער דאזיגער רעארגאניזאציע נעוויסע אנדייטונגען קען מען אבער געפונען אין לעצטען נומער פון די „פאלקס-בילדונגס-בלעטער״ (ארגאן פון אלגעמיינעם נידער-עסטרייכישען פאלקס-בילדונגס-פעראיין), וואו עס איז ערשינען אנ׳ארטיקעל א.ק.: „אויסווארצלען די שונד-ליטעראטור״. דערביי ווערען צו די אויטארען, וועמענס ביכער מוזען אויסגעווארצעלט ווערען, פאררעכענט פאלגענדע שריפטשטעלער: ארטור שניצלער, יעקב וואסערמאן, פראנץ ווערפעל, סטעפאן צווייג, יא. ראסלאוו האשעק, מאקסים גארקי, עריך קעסטנער, ליאן פויכטוואנגער, מאקס בראד, אסקאר מאריא גראף און עריך אונרוה.

ווי עס איז צו זעהען נעהמט ארום דאס צעטעל פיל יודישע שריפטשטעלער. הגם מען גרענעצט זיך אפ פון דער „ביכער-פערברענונג״ זאלען אבער דאך די הויכווערטיגע ליטעראריסטע שאפונגען פון ארטור שניצלער, יעקב וואסערמאן אדער ליאן פויכטוואנגער זיין פערמשפט אויך „אויסגעווארצעלט״ צו ווערען.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון יוד. אינוואלידען-פערבאנד אין ווארשא

ווארשא (יט״א) מאנטאג דעם 2־טען אפריל וועט אין לאקאל פון דער יודישער בעזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט (קראלעווסקא 51) 4 א זייגער ביי טאג פארקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון פערבאנד פון די יודישע מלחמה־אינוואלידען.

Zakład położniczo-ginekologiczny i Chirurgiczny

LECZNICA ZWIĄZKOWA „SANTÉ“

Drów. med. Druebina, Gawrońskiego, Kalisza, Kurjanskiej-Rajtler, Libeskinda i Ziegego. ul. 6 Sierpnia 15, tel. 15310. Klasy I, II, III, opłata dzienna od 9 zł pojedyńcze Pokoje od 15 z., Porady od 1,50 zł.

קינא ROXY

נארוטאוויטשא 20.

גרויסער יום-טוב-פראגראם

Kay Francis
Nils Arther
Philips Holmes

פערכשופ׳ן אין דעם פרעכטיגען ליבעס-פילם א. ג.

„דער שטורם בעגינען״

רעזשי: Ryszard Boleslawski

אויסערן פראגראם:

דער נייעסטער וואכן-קלאנג „FOKS“

איך בארג אויס

אין מיין היטען-געשעפט ווי איך האב צוגעגרייט א גרויסען אויסוואל פון נייע מענער און דאמען-היטען די נייעסטע פאסאנער און מאדערנסטע קאלירען, און אויך נעם איך אן צום איבערפאסאנירען מענער און דאמען-היטען פון נאר אלט אויף גענצליך ניי קרינט מען גלייכצייטיג ארויסצובארגען מעליאניקעס און אלעס צו ביליגע פרייזען

פערדער

זגערסקא 20

אדער לוטאמירסקא 2.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט טיילען מיר מיט דער געעהרטער קונדשאפט, אז די גוט-בעקאנטע

הוט-פירמע פון

M. RAPAPORT

9 פיעטריכאווער 9

בעזיצט צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאן די נייעסטע מאדערנסטע אין- און אויסלענדישע היטען

אין אלע קוואליטעטען, נייעסטע פאסאנען און פארבען.

שטרענגע פאבריקס-פרייזען. —::— רעיעלע און סאלידע בעדינונג.

בעמערקונג: מיין הוט-געשעפט עקזיסטירט זייט 1918.

קלאנג-קינא=טעאטער

„MUZA“

(dawn. „Luna“)

זונטאג, דעם 1-טען אפריל

פרעכטיגע פרעמיערע

גרויסער יום-טוב-פראגראם!

די בעקאנטע ערצעהלונג

פון מאוריצי דעסאבר א. ג.

פריינד און געליבטע

דער קאמף פון 3 מענער איבער 1 פרוי

אין די הויפטראלען:

LILI DAMITA
ADOLF MENJOU
LAWRENCE OLIVIER
ERIC STROHEIM

אויסערן פראגראם!

אנהויב פון די סעאנסען 12 בייטאג.

די עלעגאנטסטע מאנער
הוטן
אין הוט-געשעפט
— פון —
B. Klajnbaum
31 Piotrkowska 31
בעקומט איהר נור
מעסיגע פרייזן!
סאלידע בעדינונג!

עלעגאנטסטע
ספארט-היטלעך
שטעטס אויף לאגער.

די מאדערנסטע און בעסטע
מענער-היטעו
צו קאנקורענץ-פרייזען
עמפפעהלט די פירמע
„Splendid"
11 Listopada 31.

שארפע דעבאטע וועגן רעוויזיאניסטן און מזרחי

אויף דער זיצונג פון אקציאנס-קאמיטעט

ירושלים, 29 (יט"א טעלעגראפיש)

אין דער גענעראל-דעבאטע אויף דער הייגטיגער זיצונג פון אקציאנס-קאמיטעט האט פראפ. בראָדעצקי אפעלירט איינצוגעהען אויף קאמפראמיסען און אפצושטעלען דעם קאמף, דער רעדנער האט אנגעוויזען אויף די איבערגעטריבענע טענות פון די מזרחיסטען.

אוסישקין האט גערופען צו אחדות און געווארענט געגען אויסשליסען די רעוויזיאניסטען און געגען צונעמען ביי די רעוויזיאניסטען די רעכט אויף סערטיפיקאטען.

רעמיס האט ערקלעהרט, אז די ארבייטער זענען נישט געגען דעם אנטייל פון די מזרחי אין דער עקזעקוטיווע אבער נישט אויפ'ן יסוד פון רעליגיעזע פאסטולאטען.

נחום גאלדמאן האט ערקלערט, אז די עקזעקוטיווע האט א סך אויפגעטון. דער רעדנער זאגט, אז די שטעלונג פון דער ענגלישער רעגירונג צווינגט די יודען צו ענדערען די בעציהונג צו דער מאנדאטען-מאכט.

די גענעראל-דעבאטע איז געשלאסען געווארען פון בעזעל קאצענעלזאן און קורט בלומענפעלד, דער רעדנער איז אויך פאר'ן אנטייל פון „מזרחי" אין דער עקזעקוטיווע, אבער נישט אויפ'ן יסוד פון רעליגיעזע פאסטולאטען, בלומענפעלד האדערט אנצונעמען שארפע מיטלען געגען די עלעמענטען וואס ברעכען די דיסציפלין.

צום סוף האבען די מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע געענטפערט אויף די טענות פון דער אפאזיציע: דערמיט איז די גענעראל-דעבאטע געשלאסען געווארען.

פראפ. איינשטיין זאל ווערען אמעריקאנער בירגער

פאריז, 29 (ספ. טעל.)

„נאטר טאן" איז מודיע פון וואשינגטאן, אז אין רעפרעזענטאנטען-הויז, האט מען אריינגעבראכט א פארשלאג צו געבען דעם פראפ. איינשטיין די אמעריקאנער בירגערשאפט.

סטאוויסקי איז טאקע בעגאנגען זעלבסטמארד

פאריז, 29 (ספ. טעל.)

היינט האט מען געפאלמעסט סטאוויסקיס טויטען קערפער.

די דאקטוירים האבען פעסטגעשטעלט, אז סטאוויסקי איז טאקע בעגאנגען זעלבסטמארד.

קארופציע אין פראנקרייך

דורך סטאוויסקין אויסגעגעבען א סך מיליטערישע סודות

פאריז, 29 (ספ. טעל.)

„עכא דע פארי" ברענגט אַן'אלארמירענדע ידיעה פון לאנדאן, אז אין די לאנדאנער עפענטליכע מיינונג האלט מען אז אין צוזאמענהאנג מיט דער סטאוויסקי אפערע, שטעלט זיך ארויס, אז דער וויכטיגסטער פאקטאר איז אין פראנקרייך די קארופציע. סטאוויסקי איז אהן ספק, געשטאנען אין דינסט פון א שפיאנאזש-באנדע, וועלכע האט ארויסגעגעבען א סך מיליטערישע סודות.

צוגענומען דאס בירגער-רעכט ביי דײַטשע עמיגראנטען

צווישען זיי געפינט זיך אויך פראפ. איינשטיין

בערלין 29 (ספ. טעל.)

אין דײַטשען „דויטש. אויסטאוור" איז פערעפענטליכט געווארען א נייע פעראָרדנונג פון אינערן-מיניסטעריום, אז ביי 37 דײַטשע בירגער, וועלכע זענען אין אויסלאנד, האט מען צוגענומען דאס בירגער-רעכט. צווישען זיי געפינט זיך אויך פראפ. איינשטיין.

19 לענדער האבען ביז-איצט אנגעקינדיגט זייער אנטייל אין תל-אביב'ער מזרח-יאריד

אינטערפעלאציע אין ענגלישען פארלאמענט

לאנדאן. (יט"א) אויף דער לעצטער זיצונג פון ענגלישען אונטערהויז האט דעפוטאט בארנעס דזשענער אינטערפעלירט דעם סעקרעטאר פון מעבר-לים-האנדעל וועגען דעם פארשטעהענדען מזרח-יאריד אין תל-אביב, וועגען אנטייל פון די בעזונדערע לענדער אין יאריד און וועגען בריטישען אנטייל.

ענטפערענדיג אויף דער אינטערפעלאציע, האט דער סעקרעטאר פאר'ן מעבר-לים-האנדעל, קאלאנעל קאלוויל ערקלערט, אז לויט די לעצטע אינפארמאציעס וועלען, חוץ גרויס-בריטאניען, אויפ'ן מזרח-יאריד אפיציעל זיין פארטרעטען פאלגענדע מלוכות: עסטרייך, בעלגיען, בולגאריען, פראנקרייך, איטאליען, יאפאן, פוילען, שוועדען און די שווייץ. חוץ דעם וועלען אויפ'ן יאריד זיין אפיציעלע אדער נישט-אפיציעלע פארטרעטונגען פון דער טשעכאסלאוואקיי, ציפערן, דענעמארק, פינלאנד, האלאנד, ליטע נארוועגיען, רומעניען און יוגאסלאוויען.

די לייטונג פון דעם מזרח-יאריד גיט אן ווייניג צאהלען וועגען דער גרויס פון די בעזונדערע רעפרעזענטאנצען אדער וועגען די געלד-פאנדען, וואס ווערען אינוועסטירט אין די בעזונדערע פארטרעטונגען, דער רעגירונגס-פארשטעהער גלויבט אבער, אז די רעפרעזענטאנץ פון גרויס-בריטאניען אויפ'ן מזרח-יאריד וועט זיין לויט איהר מערגעהם א בעפרידיגענדע.

געשטארבען דער באנקיר אטא קאהן

ניו-יארק, 29 (ספ. טעל.)

היינט איז דא געשטארבען דער ניו-יארקער באנקיר, אטא קאהן.

היטלער ביים פרעזידענט הינדענבורג

בערלין, 29 (ספ. טעל.)

פרעזידענט הינדענבורג האט היינט אויפגענומען אויף אַן'אודיענץ דעם קאנצלער היטלער.

אויף דער קאנפערענץ איז, לויט אַן'אפיציעלען קאמוניקאט, בעהאנדעלט געווארען א ריי פאליטישע פראגען.

אפגעשטעלט די „האמבורגער קארעספאנדענץ"

בערלין, 29 (ספ. טעל.)

אין האמבורג האט זיך אפגעשטעלט די „האמבורגער קארעספאנדענץ, וואס האט עקזיסטירט 150 יאהר.

געשטארבען בוקאווינער רעוויזיאניסטען-פיהרער

טשערנאוויץ (יט"א) אין עלטער פון 48 יאהר איז דא פלוצים געשטארבען דער פיהרער פון די בוקאווינער ציוניסטען-רעוויזיאניסטען, אינזש. שאול סוכעסטאוו. נאך א רעפעראט, געהאלטען אין ביתר-קלוב, האט אינזש. סוכעסטאוו בעקומען א הארץ-אטאק און איז באלד געשטארבען. די לעצטע יאהרען האט אינזש. סוכעסטאוו זיך בעטעטיגט פובליציסטיש אין א רייהע יודישע צייטונגען אין רומעניען.

יודיש
קאמעראל-טעאטער
אלעע 1. מאי 2.

גאסטשפילען פון אנסאמבל
פון ווארשאווער „פאוויליאן"-טעאטער
אנפיהרונג:
חיים סאנדלער
צוזאמען מיט די בעליבטע ארטיסטען חנה לעוויז און ראזא סאנדלער
שבת: 12 בייטאג און 4 נאכמיטאג, זונטאג: 12 בייטאג, 4 נאכמיטאג און 9 אווענד
גרויסע פרעמיערע ספעציעל אויף יום-טוב!
דאס האט נאך לאדז נישט געזעהען!
א גרויס מייסטערווערק ספעצ. געשריבען פאר ה'סאנדלער
מוניש דער קריפעל
(אנקעל אין בראזיל)
אין 3 אקטען מיט א פראלאג און עפילאג פון ד. ספיוואק די הויפטראל א פראטאטיפ פון מר. הייד און ד"ר דזשעקיל דער קעניג פון די מאסקעס דער יוד. לאן שאנצי
חיים סאנדלער.
פראלאג: ווער איז די פרוי וואס שווייגט. 1 אקט: די חתונה אין פלאמען פייער. 2 אקט: נאך 12 בייננאכט אויף די גאסען קריפלען און פערזעהענישען. 3 אקט: פון דער פערקריפעלטער גרויסער וועלט צוריק אין קליינעם שטעטעל. עפילאג: די פרוי וואס שווייגט אויפ'ן נייעם וועג.
די פיעסע פערמאגט א סך חסידישע ניגונים און הסידישע טענץ ווי אויך בראזיליאנער און אפאשען-געזאנג און טענץ.
אייגענע קאסטיומען! שיינע אויסשטאטונג!
בילעטען שוין צו בעקומען א גאנצען טאג אין קאסע פון טעאטער.

חיים סאנדלער
מענש און פערזעהעניש.

KABARET-DANCING
TABARIN
Narutowicza 20.
אלע טרעפען זיך יום-טוב
אין דעם פרייליכסטען און ביליגסטען
Kabaret - Dancing
אויף דעם נייעם סענסאציאנעלען אטראקציע - פראגראם.
שבת און זונטאג
פון 5 נאכמיטאג ביז 9 „FIVE"
און פון 10 ביז אין דער פריה
גרויסער קאבארעט-פראגראם
ספעציעלע
קאנסומציע אויף פסח
פרוכטען, נור 1 זלאטע.

אַנטי־יודישע עקסצעסען אין בײַערן

צוויי יודען בעגאַנגען זעלבסטמאָרד צוליב׳ן טעראָר פון די נאַציס

גונדענהאויזען (בײַערן) 29 (יט״א טעלעגראַפיש)

דאָ זענען אויסגעבראָכען אַנטי־יודישע עקסצעסען, וואָס האָט גורם געווען צום טויט פון 2 יודען. בײַדע זענען אונטערן טעראָר פון די נאַציס בעגאַנגען זעלבסטמאָרד. קיין איינער פון די כולי־גאַנעס איז נישט אַרעסטירט געוואָרען. 14 יודען זענען אײַנגעזעצט געוואָרען אין אַרעסט. פרטים פון די עקסצעסען פעהלען.

אַנגריף פון רײַכס־יוסטיץ־מיניסטער דר. פראַנק געגען קאַרדינאַל דר. פאולהאַבער

בערלין (יט״א) אַרויסטרעטענדיג אויף אַ עפענטליכער פערזאַמלונג אין ווײַמאַר, האָט דער רײַכס־יוסטיץ־מיניסטער דר. פראַנק שאַרף אַנגעגריפען דעם קאַרדינאַל דר. פאולהאַבער, ערקלערענדיג, אַז דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליזם קען נישט פערטראָגען אַזאַ אידעען־פרעדיגערײַ, ווי די, וועלכע עס פיהרט דער קאַטוילישער קאַרדינאַל. דר. פאולהאַבער, זאָגט דער יוסטיץ־מיניסטער, רופט אָן די ראַסען־געזעצען פערברעכעניש און דערמיט גראָבט ער אונטער די גרונד־יסודות פון דער געזעצגעבונג אין נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישען שטאַט.

אַ דעלעגאַציע פון דער פויליש פאַלעסטינישער האַנדעלס־קאַמער

אויף דער תּל־אביב׳ער אויסשטעלונג

וואַרשאַ (יט״א) צו דער עפענונג פון דער תּל־אביב־אויסשטעלונג פאָהרען אָפּ פון פוילען אַ רײַהע דעלעגאַציעס פון די בעדײַטענדסטע ווירטשאַפטליכע און געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס. די פויליש־פאַלעסטינישע האַנדעלס־קאַמער וועט אויף דער ערעפענונג פון דער אויסשטעלונג זײַן רעפּרעזענטירט דורך אַן אַפּיציעלער דעלעגאַציע אין די פּערזאָנען פון פּרעזעס ל. לעווינע און ריכטער מ. פרידע.

פעלקער־בונד־קאָנווענץ

וועגען אינטערנאַציאָנאַל־רעכטליכען מצב פון פליטים

לאָנדאָן (יטא) אין אונטערן־הויז האָט דער לייבור־דעפּוטאַט ריס־דייוויס אינטערפּעלירט דעם אויסערן־מיניסטער, צי די בריטישע רעגירונג האָט בעקומען דעם פאָרשלאָג אונטערצושרײַבען די פעלקערבונד־קאָנווענץ וועגען דעם אינטערנאַציאָנאַל־רעכטליכען מצב פון פליטים.

אין זײַן ענטפער האָט סער דזשאָן סײַמאָן ערקלערט, אַז די רעגירונג האָט נישט אונטערגעשריבען די דאָזיגע קאָנווענץ. די פראַגע ווערט איצט דורך דער רעגירונג בעהאַנדעלט.

אַ דײַטשער גענעראַל

וועגן דער האַלטונג פון די יוד. סאָלדאַטען בעת דער מלחמה

בודאַפּעשט (יט״א) „פּעסטער לאָיד״ ברענגט אַן אויסצוג פון די לעבענס־זכרונות פון דײַטשען אינפאַנטעריע־גענעראַל בערטאָלד פאָן דײַמלינג, וואָס זענען אין בוך־פאָרם ערשינען א. ט. „פון דער אַלטער אין דער נײַער צײַט״. אין דעם פערעפענטליכטען אויסצוג שרײַבט גענעראַל פאָן דײַמלינג פאָלגענדעס וועגען די יודען אַלס סאָלדאַטען:

נאָך דער ערמאָרדונג פון וואַלטער ראַטענוי, אַ מאַן פון איראָפּעאישער בעדײַטונג וואָס זײַנע פערשטענדיגונגס־פּרובען אַלס אויסערן־מיניסטער האָבען צו יענער צײַט אָנגעהויבען ברענגען פרוכט, איז איבער די דײַטשע לענדער דורכגעגאַנגען אַן אַנטיסעמיטישע כוואַליע, וועלכע האָט מיר, אַלס אַלטען סאָלדאַט, פערפליכטעט אײַנצושטעלען זיך פאַר די יודישע פראָנט־קעמפער. קודם כל פלעגט מען די יודישע קריגס־בעטייליגטע פאַרוואַרפען, אַז בעת דער מלחמה האָבען זיי זיך שטענדיג געפּרובט אויסדרעהען פון פראָנט־דינסט און אַז מען פלעגט זיי זעהען אומעטום, נאָר נישט אין די אָקאָפּעס. אַלס קאָמאַנדירענדער גענעראַל האָב איך אָבער געמאַכט די ערפאַהרונג, אַז די יודישע סאָלדאַטען און אָפיצירען האָבען זייער פליכט אויסגעפיהרט פּונקט אַזוי גוט ווי זייערע חברים פון אַנדערע רעליגיעס. מאַנכע פון זיי האָב איך געקענט איבערגעבען דעם אײַזערנעם קרייץ. אײַניגע זאָגאַר פון ערשטען קלאַס. עס איז נישט שווער געווען אָפּצוּווענדען די פאַרוואורפען, ווייל די סטאַטיסטיק האָט גערעדט אַ קלאָרע שפּראַך. אויפ׳ן פראָנט זענען געווען 80 טויזענד יודישע סאָלדאַטען, פון וועלכע 12 טויזענד זענען געפאַלען אויף די שלאַכטפעלדער. אַן ערך 35 טויזענד האָבען בעקומען קריגס־אויסצייכענונגען. 23 טויזענד יודישע סאָלדאַטען האָבען בעקומען העכערע דינסט־ראַנגען, די וועלכע האָבען 2000 זיך וואַנסירט צום אָפיצירען־ראַנג. אין לופט־דינסט זענען געווען פיל יודישע סאָלדאַטען, אויך דער געפאַלענער לופט־פליהער לייטנאַנט פראַנקל, וואָס איז אויסגעצייכענט געוואָרען מיט׳ן „פור לע מעריט״. איז געווען אַ יוד. בכלל האָבען די דײַטשע יודען געבראַכט דעם זעלבען בלוט־קרבן וואָס די בירגער פון די איבעריגע רעליגיעס. מיר פערזענליך איז געווען בעקאַנט אַ פאַל, ווען אַ יודישע אַלמנה האָט געהאַט אין פעלד פיר זיהן, וואָס דריי פון זיי זענען געפאַלען. צוליב דעם האָט זי געבעטען, אַז איהר פערטער זוהן זאָל בעקומען דינסט הינטער׳ן פראָנט. איהר בעטע איז געקומען צו דער ענטשפּרעכענדער מאַכט, איז אויך געפאַלען איהר פערטער און לעצטער זוהן. די יודען־האַסער וואָלטען זיך געמעגט קלאָר מאַכען, וואָס עס טוט זיך אָפּ אין דער נשמה פון אַזאַ מוטער, ווען זי הערט כסדר זאָגען, אַז יודען האָבען זיך אויסבעהאַלטען פון פראָנט.

פאָדערונגען פון די רומענישע יודען צו דער רעגירונג

בוקאַרעשט. (יט״א) פעררופענדיג זיך אויף דער לעצטער קאָנפערענץ פון פּרעמיער־מיניסטער טאַטאַרעסקו מיט ד״ר טעאָדאָר פישער, דעם פּרעזעס פון דער „יודישער פּאַרטיי״ אין רומעניען, האָט די לײַטונג פון דער דאָזיגער פּאַרטיי איצט איבערגעגעבען דער רעגירונג אַן אויספיהרליכען מעמאָריאַל וועגען די ווינשען און פאָדערונגען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין רומעניען.

חוץ דעם האָט ד״ר ווילהעלם פילדערמאַן, דער פּרעזעס פון דער „אוניאָן פון רומענישע יודען״, איבערגעגעבען דעם פּרעמיער טאַטאַרעסקו און דעם מיניסטער קסעני אַ מעמאָריאַל מיט בעזונדערע בעריקזיכטיגונג פון דער פערערגערטער ווירטשאַפטליכער לאַגע פון די רומענישע יודען אין רעזולטאַט פון דעם חובות קאָנווערסיע־געזעץ.

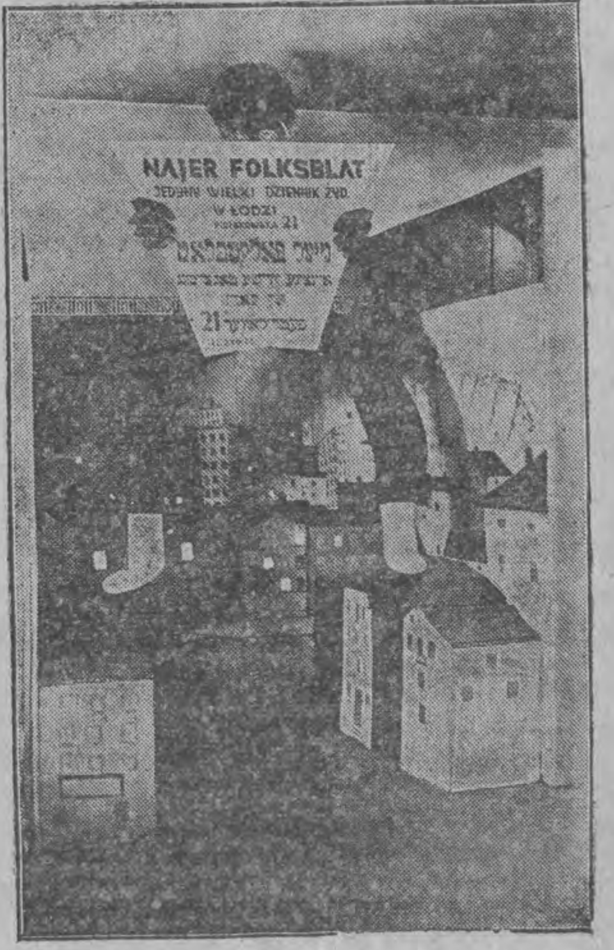

קיאָסק פון „נײַעם פאָלקסבלאַט״
אויף דער בעוועגליכער אינדוסטריע און האַנדעלס־אויסשטעלונג.
דער קיאָסק איז פּראָיעקטירט און אויסגעפיהרט געוואָרען דורכ׳ן בעריהמטען קינסטלער יצחק ברוינער.

וועגען אַ ביכער־זאַמלונג פון די ווערק, וועלכע זענען פערברענט געוואָרען דורך די נאַציס

לאָנדאָן (יט״א) אין דער וואוינונג פון לידי עסקין איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון פּראָוויזאָרישען קאָמיטעט, וואָס שטעלט זיך פאַר אַן אויפגאַבע צו גרינדען אַ דײַטשע ביבליאָטעק פון די ווערק, וועלכע זענען פערברענט געוואָרען דורך די נאַציס. פירשט לעווענשטיין, וועלכער האָט זיך בעטייליגט אין דער בעראַטונג האָט הייס געשטיצט די איניציאַטיוו פון זאַמלען און אַרויסגעבען די ביכער פון די דײַטשע שריפטשטעלער פליטים אין פּאַריז, לאָנדאָן און אויך אין ניו־יאָרק.

אין דער בעראַטונג האָבען צ. אַנד. אַנטײלגענומען לאָרד מאַרלעי, לואיז גאָלדינג, פרוי העלדע׳ן און עליין ווילקינסאָן. דער סעקרעטאַר פון דער בײַער דײַטשער ביבליאָטעק אין פּאַריז ד״ר קאַנטאָראָוויטש האָט מיטגעטיילט, אַז די דײַטשע פליטים האָבען הונדערטער קלײנע פּריוואַטע אַרכיוון, וואָס זענען געווען צושפּרייט איבער גאַנץ איראָפּאַ, צונויפגעזאַמעלט אין איין אָרט. אַזוי אַרום איז געשאַפען געוואָרען אַ ווערטפולע זאַמלונג פון 200.000 דאָקומענטען, וואָס זענען צוטריטליך פאַר געלעהרטע און שריפטשטעלער. עס איז גערונגען געוואָרען אין פּאַריז אַ לאָקאַל, וואָס וועט אַרײַנבעהמען 15,000 ביכער, וועלכע שילדערען די ענטוויקלונג פון דער דײַטשער קולטור פון דעם 8־טען ביז דעם 20־טען יאָהרהונדערט.

יודען געדענקט!

היטלערישע באַנדעס פּײַניגען אײַערע ברידער אין דײַטשלאַנד

אײַער געווער געגען זיי איז באָיקאָט אויף סחורות פון דײַטשלאַנד!

יודיש טעאַטער „פילהאַרמאָניע״ נאַרוטאָוויטשאַ 20 טעל. 213-84

אויפטריטען פון די בעריהמטע אַמעריקאַנער אָפּערעטען־סטאַרס

מעי שיינפעלד, אירווינג דזשייקאָבסאָן

מיט׳ן אָנטייל פון נײַ־אַנגאַזשירטען אַרטיסט און זינגער יעקב זוצאַבאָוויטש צוזאַמען מיט׳ן גאַנצען „פילהאַרמאָניע״־אַנסאַמבל.

יום־טוב־רעפּערטואַר:	
אוי אַמעריקאַ!	שבת, ד. 31 מערץ 12 פאַרמ. פּרײַזען פון 50 גר. ביז 1.50
דער זיסער בחור	שבת, ד. 31 מערץ 4 נאָכמ. פּרײַזען פון 70 גר. ביז 2.20
	זונטאָג, ד. 1 אַפּריל 12 פאַרמ. פּרײַזען פון 50 גר. ביז 1.50
אוי אַמעריקאַ!	זונטאָג, ד. 1 אַפּריל 4 נאָכמ. פּרײַזען פון 70 גר. ביז 2.20
פּרעמיערע! צום 1. מאָל אין לאָדז! שלאָגער־אָפּערעטע פון לילית! מזל־טוב מאַמע! מוזיק: היימי דזשייקאָבסאָן רעזשי: אירווינג דזשייקאָבסאָן. אָרקעסטער אונטער דער לײַטונג פון ל. זעלמאַן.	זונטאָג, דעם 1 אַפּריל 9 אָוונט בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז מיין איבעראַל בעקאַנט און רעעל היטען־געשעפט א. נ.

„KURJER KAPELUSZNICZY“

פּאָלודניאָוואַ 15 15

עמפּפעהלט צום פריהלינג־ און זומער־סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון די עלעגאַנטסטע מענער־היטען לויט די נײַעסטע פאַסאָנען און קאָלירען. בעמערקונג: צוליב דער קריטישער צײַט ווערט פּערקויפט מיט 30% ביליגער ווי איבעראַל

זעמטליכע רעפּעראַטורען און פאַסאָנירען ווערען אויסגעפיהרט שנעל, גוט, רעעל און ביליג.

די סאוויעטען און דער פעלקערבונד

פארוואס זענען די סאוויעטען גרייט מיטצוארבייטען מיט זשענעווע?

צווישען מאסקווע און די פארשטייער פון די גרויסע לענדער וועלכע געהערען צום פעלקערבונד האבען זיך אנגעהויבען אונטערהאנדלונגען מכוח אריינטרעטען פון די סאוויעטען אין דער ליגע. די סאוויעטען־רעגירונג זאל האבען ערקלערט, אז זי איז פרינציפיעל גרייט אריינצוטרעטען אין פעלקער־בונד מיט'ן בעדינג אז מאסקווע זאל בעקומען א שטענדיגען פלאץ אין ראט פון דער ליגע און אז דער פלענום פון פעלקערבונד זאל ספעציעל בעשטימען די סאוויעטען איינצולאדען. די סאוויעטען האבען ארויסגערוקט נאך א רייהע בעדינגונגען, וואס זענען צוגע דער פראגע פון נישט־אנגריפס־פאקטען און פון ענטוואפענונג, און מען גייט איבער פון גוט אינפארמירטע קוועלען, אז דער ענין אריינטריט פון די סאוויעטען אין פעלקערבונד וועט ערלעדיגט ווערען פאזיטיוו נאך אין לויפענדיגען יאהר.

ס'פערשטייט זיך, אז אויב עס וועט אין פרינציפ קומען צו א פערשטענדיגונג פון די פעראינטערעסירטע, דאן וועט נישט זיין קיין מניעה מכוח די דערמאנטע בעדינגונגען. רוסלאנד וועט נאטירליך ספעציעל איינגעלאדען ווערען. עס וועט אויך נישט זיין קיין שטערונג מכוח דעם אנדערען פונקט, דהיינו, אז די סאוויעטען זאלען בעקומען א שטענדיגען פלאץ אין ראט; עס איז פאראויסגעזעהן לויט'ן סטאטוט פון פעלקערבונד, אז אלע גרויסע מלוכות האבען שטענדיגע ערטער אין ראט. מיר וועלען דערמאנען אז אויך דייטשלאנד האט ביים אריינטרעטען אין פעלקערבונד א שטענדיגען פלאץ אין ראט.

די פעלקער־ליגע, וועלכע האט בכלל נישט בעדארפט צו ערווערבען זיך קיין גרויסען אויטאריטעט, האט לעצטענס געהאט איבערצוטראגען צוויי וויכטיגע קלעפ, וואס האבען געקאנט איינגאנצען אראפרייסען דעם פרעסטיזש פון דער דאזיגער אינסטיטוציע, דייטשלאנד פון איין זייט און יאפאן פון דער צווייטער זענען פון דער ליגע ארויסגעטראטען. עס איז דעריבער ענטשטאנען א דראנג מצד די מלוכות, וועלכע ווילען דאך נישט רעזיגנירען פון פעלקער־בונד אלס אינסטרומענט פון שלום און פון רעפרעסיע געגען די שטערער פון פרידען, צו פערשטארקען די זשענעווער אינטערנאציאנאלע אינסטיטוציע דורך אריינציהען אין איהר פרייש בלוט.

און די סאוויעטען איז נישט זעהר שווער געווען צו געפינען דעם געהעריגען פארטנער. די סאוויעטען האבען זיך שוין אנגאזשירט אין א רייהע פאקטען מיט אנדערע לענדער. די סאוויעטען געפינען זיך אין גאנץ לאיאלע בעציהונגען מיט איטאליען, מיט פוילען האט דער סאוויעטען־פערבאנד געשלאסען כמעט א פריינדשאפט. די בעציהונגען מיט פראנקרייך זענען פולשטענדיג בעפרידיגענדע, אמעריקע האט די סאוויעטען אנערקענט דע יורע און ביידע מלוכות פיהרען דאס גרויסע שפיל פון זייערע אינטערעסען אויפ'ן ווייטען מזרח. די ענדערונג אין די געגענזייטיגע בעציהונגען צווישען די סאוויעטען און א רייהע מלוכות אין פאזיטיווען זין האט געשאפען דעם געהעריגען באדען פאר דער ענדערונג אין דער בעציהונג צום פעלקערבונד אלס גאנצען. דאן קומט די נעגאטיווע זייט פון דער פראגע, די אנגעשטרענגטע בעציהונגען צווישען די סאוויעטען און זייערע ערגסטע שונאים, דעם היטלעריסטישען דייטשלאנד און אימפעריאליסטישען יאפאן. אויב די ביידע מלוכות האבען געפונען פאר נויטיג צו שאפען זיך פרייע הענד און זענען דעריבער ארויסגעטרעטען פון פעלקערבונד איז נאטירליך, אז די סאוויעטען זאלען האנדלען פונקט פערקעהרט.

אין סאוויעט־רוסלאנד האט מען שוין פון לאנג אנגעהויבען צוגרייטען די עפענטליכע מיינונג צו דער פארשטייענדיגער ענדערונג אין דער בעציהונג צום פעלקער־בונד. מען קאן זיך דערמאנען א ריי ארויסטריטען פון גאר פעראנטווארטליכע סאוויעטישע פאליטיקער, וועלכע האבען ארויסגעזאגט זייער פריינדליכע מיינונג וועגען דעם פעלקערבונד, סטאלין האט אין אן אינטערוויו מיט דעם פארשטייער פון „ניו־יארק—טיימס" זיך אויסגעדריקט אין זין, אז עס איז נישט אויסגעשלאסען די מעגליכקייט פון צוזאמענארבייט צווישען די סאוויעטען און דעם פעלקערבונד, דעסגלייכען — אין די רעדעס פון די סאוויעטישע פאליטיקער אויף דער לעצטער סעסיע פון וציק און פון דער אלפערבאנדישער לאנד פארטיי.

די מאמענטאלע בערוהיגונג אויפ'ן ווייטען מזרח וועלכע דריקט זיך אויס אין דעם, וואס עס זאל צושטאנדקומען דער פערקויף פון דער כינעזיש־מזרחדיגער אייזענבאהן דורך די סאוויעטען צו יאפאן, בעדייט נישט, אז די שפאנונג הערט אויף א לאנגע צייט אויף. יאפאן רעזיגנירט נישט פון איהרע פלענער אויפ'ן ווייטען מזרח, אויפ'ן חשבון פון די סאוויעטען. דעסגלייכען האט דער פאציפיזם פון היטלערן נישט קיין גרויסע בעדייטונג פארן ווירקליכען שלום אין אייראפע. די ביידע ערשיינונגען האבען נאר א צייטווייליגען כאראקטער. דאס איז בלויז אן אטעם־פויזע פאר ביידע עראבערישע רעזשימען, דעם יאפאנישען און דעם נאציאנאל־סאציאליסטישען. די סכנה פארן סאוויעטען־פערבאנד פון ביידע זייטען בלייבט ווייטער אזוי ווי פריהער. די ביידע כוחות קאנסאלידירען זיך און וועלען מיט דער צייט ארויסטרעטען סאלידאריש געגען רוסלאנד. ערשט איצט איז פארגעקומען אין בערלין א געהיימע בעראטונג פון פארשטייער פון דייטשלאנד און יאפאן. אנ'אנגעזעהענע פיגור וועלכע האט אנגעפיהרט מיט די בעראטונגען, האט ערקלערט אז עס האנדעלט זיך טאקע וועגען שאפען א געמיינזאמען פראנט אויף מזרח און מערב אין „היסטארישען קאמף געגען באלשעוויזם".

אז עס איז ווירקליך אזוי, קאן מען זעהן דעם בעסטען בעווייז אין די געשעהענישען, וואס האבען זיך נאך וואס אפגעשפילט אין עסטלאנד. דער ציל פון היטלעריסטישען דייטשלאנד איז די בריטישע עקספאנסיע אויף מזרח און די לענדער פון סאוויעטען. דערצו מוז דער היטלעריזם האבען אנ'אפענעם טויער אויף זיין אהיינפאל אין סאוויעטען־לאנד. דערפון בעהמט זיך די געוואלדיג שטארקע פראפאגאנדע פון די היטלעראוועצעס, אין די באלטישע לענדער. און אין איינעם פון זיי, אין עסטלאנד איז די פראפאגאנדע געפיהרט געווארען מיט אזא העפטיגקייט, אז עס האט שוין געהאלטען ביי אנ'אפענעם ארויסטריט פון די ארטיגע פאשיסטען מיט'ן ציל צו פערכאפען די מאכט און עפענען די טויערן פאר היטלערן. די פלענער פון די עסטאנישע פאשיסטען זענען בעצייטענס ענטדעקט געווארען און די זענען צושמעטערט געווארען.

די אלע אומשטענדען מאכען פערשטענדליך די נויטיגקייט פון די סאוויעטען אין דער ריכטונג צו פערשטארקען זייער מיטארבייט מיט די אנדערע מלוכות, מיט וועלכע זי געפינט זיך שוין אין נארמאלע און לאיאלע בעציהונגען. דערמיט ערקלערט זיך דער ווילען און די גרייטקייט פון די סאוויעטען נאך ענגער צו מאכען די בעציהונגען דורך אריינטרעטען אין פעלקערבונד און אזוי ארום זיך צו זיכערען די לאיאלקייט פון די אנדערע מלוכות אין מעגליכען און וואהרשיינליכען קאנפליקט מיט יאפאן און מיט דייטשלאנד. (פ.ב.)

ווען וועט דאס דריטע רייך זיין גרייט?

ניקערבאקער האלט, אז איז דריי יאהר ארום. וועט דייטשלאנד זיין פערטיג צום קריג

די לויב־געזאנגען פאר שלום, וואס גיסען זיך, פון די שפאלטען פון די דייטשע בלעטער איז זעהר אינטערעסאנט צו פערגלייכען מיט די רעזולטאטען פון דער אנקעטע וועלכע ווערט איצט אדורכגעפיהרט אין דייטשלאנד דורכ'ן בעקאנטען אמעריקאנער זשורנאליסט ניקערבאקער (מחבר פון די בעריהמטע רעפארטאזשען וועגען סאוויעט־רוסלאנד).

אין זיין לעצטען ארטיקעל, וואס איז געווען געדרוקט אין „ניו־יארק איוונינג דזשורנאל" שרייבט ניקערבאקער:

מאראליש האט זיך דייטשלאנד שוין איבערגעוואפענט. פאציפיזם איז דארט די שרעקליכסטע זינד. די דייטשע יוגענד טרוימט וועגען טעג צו לעבען און צו שטארבען ווי העלדען און נישט ווי געוועהנליכע מענשען. די דאזיגע יוגענד גלויבט אין דעם וואס ווערט איינגעהאקט אין קאפ פון גאנצען פאלק: די דייטשען זענען א העכערע ראסע וועלכע איז בערופען צו הערשען איבער דער וועלט, און דאס זענען די מאראלישע פאקטארען, וועלכע דערנעהרען דעם ווילען פון דייטשלאנד צום קריג.

ניקערבאקער רעכענט אויס דאס אלץ, צו וואס עס שטרעבט דאס נאציאנאל־סאציאליסטישע דייטשלאנד: פעראייניגען די 85 מיליאן דייטשען, וואס לעבען אין אייראפע; אפנעהמען די טעריטאריעס וואס דייטשלאנד האט אנגעווארען אין קריג, און די רעכטע אמביציעס: אפנעהמען ביי פראנקרייך די קולטור־רעלע בכורה אין דער וועלט; עס איז לייכט זיך פארצושטעלען אז די, וועלכע שטעלען זיך אזעלכע צילען, קאנען נישט טרוימען וועגען קריג, אלס דעם איינציגען מיטעל די צילען צו דערגרייכען.

צי דארף מען זיך רעכענען מיט דער דירעקטער געפאהר פון קריג ?

שטיצענדיג זיך אויף דער מיינונג פון פיל נייטראלע און אביעקטיווע עקספערטען האלט ניקערבאקער אז אין איצטיגען מאמענט איז דייטשלאנד צום קריג נאך נישט גרייט. היטלער אליין וויל איצט נישט קיין קריג, און אין דעם זין קאן מען בעהויפטען אז זיינע פאציפיסטישע רעדעס זענען אפילו אויפריכטיג: א בעוואפענטער צוזאמענשטויס מיט פראנקרייך וואלט ביים היינטיגען טאג פערוואנדעלט געווארען פאר דייטשלאנד אין א שרעקליכער קאטאסטראפע.

אלזא, ווען וועט דייטשלאנד זיין גרייט ?

אלע מיליטערישע אויטאריטעטען, זאגט ניקערבאקער, מיט וועלכע מיר איז אויסגעקומען צו רעדען וועגען דער דאזיגער פראגע, זענען געווען איינשטימיג: כדי צו ארגאניזירען, אויסבילדען און אויסרישטען מיט אלעם נויטיגען אנ'ארמעי פון פיר מיליאן מענשען, אזא ארמעי ווי דייטשלאנד האט געהאט פאר'ן קריג, מוז דאס דריטע רייך האבען נישט ווייניגער ווי דריי יאהר.

פאר דעם געפעהרליכסטען סימפטאם פון דייטשלאנדס סיסטעמאטישער בעוואפענונג האלט ניקערבאקער דעם פאקט, וואס דייטשלאנד האלט אין איינבויען און איינקויפען עראפלאנען. וועלכע קאנען אין דער סאמער קירצסטער צייט פערוואנדעלט ווערען אין באמבען־עראפלאנען.

כאראקטעריסטיש איז, וואס דער ארטיקעל פון ניקערבאקער'ן האט זיך גלייכצייטיג מיט דעם „ניו־יארק איוונינג דזשורנאל" בעוויזען אין עטליכע צענדליג בלעטער פון דעם הערסט־טרעסט, וועלכער איז ביז איצט געווען בעקאנט מיט זיין סימפאטיע צו דייטשלאנד.

די דייטשע פרעסע גייט אונטער

אין לאנד פון גוטענבערג'ן הערט מען אויף צו לייענען

עס שטארבט איינע פון די עלטסטע דייטשע צייטונגען. „די פאסישע צייטונג" וועלכע איז יאהרענלאנג בעקאנט געווען אין דייטשלאנד אונטערן נאמען די „טאנטע פאס". די צייטונג האט עקזיסטירט פון יאהר 1704. 230 יאהר, דאס איז א לאנגע עקזיסטענץ פאר א צייטונג. די „פאסישע צייטונג" האט איבערגעלעבט די אקופאציע פון בערלין דורכן רוסישען מיליטער אין די צייטען פון קייזערין יעליזאוועטא. זי האט איבערגעלעבט די אינוואזיע פון נאפאלעאנען, זי האט דורכגעמאכט די רעוואלוציע פון יאהר 1848, דעם 9־טען נאוועמבער פון 1918, דעם אויפשטאנד פון די ספארטאקאווצעס אין יאהר 1919. אבער איבערטראגען דאס דריטע רייך איז געווען איבער איהרע כוחות, נישט דערפאר ווייל מיטארבייטער פון דער „פאסישער" איז אמאל געווען גאטהאלד עפראים לעסינג, דער מחבר פון „נאטאן דערוויזע", א הומאניסט מאסאן, שונא פון טיראנען. א מענש, פאר וועלכען עס וואלט זיך גע־געשאלטעטער דייטשער פרעסע, נישט דערפאר ציעל־לאגער. א. נישט דערפאר. אט איז שוין איבער א יאהר צייט פון זינט די „פאסישע צייטונג" איז אראפ פון וועג, אין וועלכען עס איז געגאנגען איהר אמאליגער רעדאקטאר גאטהאלד עפראים לעסינג, האט זיך געלאזט אויפ'ן גלאטען וועג פון דער גלייכגעשאלטעטער דייטשער פרעסע. נישט דערפאר שטארבט די „פאסישע צייטונג" ווייל זי האט זיך געלאזט שווימען געגען שטראם, נאר גראד פערקעהרט, ווייל זי איז אוועק מיט'ן שטראם.

די „פאסישע צייטונג" איז נישט דער איינציגער קרבן פון דער גלייכגעשאלטעטער דייטשער פרעסע. א רייהע אנדערע דייטשע בלעטער זענען שוין געפאלען אלס קרבן פון רעזשים. אנדערע ווידער קעמפען אהן האפנונג און מיט פערצווייפלונג געגען טויט. נישט די גרויסע בלייטשטיפט פון צענזאר, נישט די פויסט פון דיקטאטארישען רעזשים דערהרגעט די דייטשע פרעסע, זי בעגייט אליין זעלבסטמארד. דער לעזער אנטלויפט פון איהר. די צאהל אבאנענטען ווערט צורונען.

אין לאקאל פון די אמאליגע פראפעסיאנעלע פעראיינען אין בערלין איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון גראפיקער־פעראיין. פון א גאנצער רייהע אונטערנעהמונגען, וועלכע האבען פריהער געבליהט זענען אריינגעפלאסען אנפראגען: וואס טוט מען, כדי די מיטגלידער פון פעראיין זאלען האבען ארבייט? וואס זאל מען אונטערנעהמען געגען קאטאסטראפאלען פאלען פון די בלעטער־טיראזשען? עס איז א ספק צי אויף די דאזיגע קשיות האט די פערוואלטונג פון פעראיין געקאנט געבען עפעס אנ'ענטפער. עפעס א ממשותדיגען ענטפער ביי דער לאגע, אין וועלכע די דייטשע פרעסע געפינט זיך איצט. עס צוגייט ווי שניי אויף דער זון, די צאהל לעזער, נישט בלויז פון דער גלייכגעשאלטעטער פרעסע, נאר אויך פון די אלטע הונדערט־פראצענטיגע היטלעריסטישע ארגאנען, ווי היטלערס „פעלקישער בעאבאכטער", און געבעלסעס „אנגריף".

דער בעריהמטער „אנגריף" א בולוואר־בלעטעל וואס ווערט לעבעדיג רעדאגירט, אט די לייכטע ארטילעריע, פון היטלעריזם קעמפט מיט'ן טויט און ווען נישט די שטארקע איינשפריצונגען אין דער פארם פון ריזיגע סובסידיעס וואלט זיך דאס בלאט שוין פון לאנג געזעגענט מיט דער וועלט. דער אפפלוס פון לעזער אונטערליגט נישט קיין שום ספק. אין לאנד, וואו עס איז ערפונדען געווארען דער דרוק, אין לאנד פון גוטענבערג'ן, הערט מען אויף צו לייענען.

מען דארף זיך צוקוקען צו דער היטלעריסטישער פרעסע, כדי צו פערשטיין פארוואס דאס קומט פאר. די סאוויעטישע פרעסע ערלויבט זיך דעם טאן פון קריטיק. זי ווייזט אן אויף פעהלערן פון מעכאניזם. די היטלעריסטישע בלעטער שטעלען מיט זיך פאר איין הימן פון לויבען אויפ'ן אדרעס פון פיהרער, פון די אונטערפיהרער, פון רעזשים, פון צלעם, וואס טוט זיך ארום און אין די זייטען: „דאס וואס האבען נישט בעוויזען צו מאכען דורות דאס, וואס עס איז נישט געלונגען אלע דורות פאר אונז, דאס האבען מיר בעוויזען אויפצוטון אין פערלויף פון איין יאהר", אט דאס איז דער איינציגער איינהאלט פון די בלעטער: מיר, מיר און נאכאמאל מיר...

דריימאל אין טאג דורך ראדיא, צוויי מאל אין טאג אין דער צייטונג — וואס צופיל איז אומגעזונט — זאגען די דייטשען אליין. דער לעזער האט בעשלאסען, אז לויב־געזאנגען דריי מאל אין טאג דורך ראדיא זענען אפשר איהם פולשטענדיג גענוג און ער האט רעזיגנירט פון דער צייטונג, אינפארמאציעס ברענגט דער ראדיא, קאמענטאר'ען גיבען די בלעטער, דער לעזער קען די קאמענטארען אהן די צייטונגען. ער איז זאט פון זיי איבער די אויערען... צו אלדע רוחות מיט דער צייטונג !

דער לעזער האט געוואלט זיך דערוויסען עפעס. וועגען וואס די צייטונג, זיין גלייכגעשאלטעטע צייטונג שרייבט נישט, און ער כאפט דעריבער גריג אויף יעדען קלאנג, יעדע פליאטקע. קלאנגען גרייבען ארום איבערן לאנד די פערשידענסטע, וואונדערליכסטע, נישט פעסטגעשטעלטע — איהר ווייסט, זאגט דער מילער צו דער שולצע אין בערלין: אין ליכטענבערג האט מען אויפגעלייזט די ארטיגע אפטיילונג פון ס. א. (שטורמיסטען) — פארוואס? פרעגט דער שולצע. — ווייל ביי די שיס־איבונגען האט מען אלס ציל בענוצט א פארטרעט פון היטלערן. שטיל, שא...

— איהר ווייסט? זאגט א דירעקטאר פון א גימנאזיע, אין בערלין צום פאטער פון איינעם פון דיינע שילער: אין לייפציג האבען דעמאנסטרירט שטורמיסטען און געזונגען: „גיבט אונז ברויט און ווארפט אראפ דעם ראט". אין דער צייטונג וועט איהר וועגען דעם נאטירליך קיין ווארט נישט געפינען. פאר דעם דאזיגען געשפרעך האט דער דירעקטאר בעצאהלט עטליכע הונדערט מארק שטראף; דער פאטער האט, ווייזט אויס, וועגען געשפרעך דערציילט וואו מען דארף...

די מעשה איז, פערשטייט זיך א ליגען: צי וועט די ס. א. דעמאנסטרירען און פאדערען ברויט, נאר אין דער צייטונג „שווארצוועלדער באטע" נומער 60 לייענען מיר פאלגענדע אנאנס: „ווער פון די געעהרטע מיטבירגער וועט לייהען א מיטגליד פון שטורמאפטיילונג, א פאטער פון פיר קינדער, וואס ליידען פון נישט דערעסען און ערשעפונג 100 מארק, כדי צו קויפען א ציג און עסען פאר די קינדער? איך בין ארבייטלאז, שפארזאם, איך וועל באלד אנהויבען אויסצאהלען דעם חוב, אפערטען א.א.ו."

אויב אפילו קינדער פון שטורמיסטען ליידען פון ערשעפונג צוליב הונגער, און דאס א יאהר נאך דעם, ווי מיר האבען דערגרייכט דאס, וואס אנדערע האבען נישט בעוויזען אויפצוטון אין משך פון הונדערט יאהרען", פערשטייט זיך, פון וואנען עס בעהמט זיך דער אונצוטרוי פון די ברייטע מאסען צו דער היטלעריסטישער פרעסע און פארוואס דער לעזער הערט אויף די בלעטער צו לייענען. (סאר).

צום בעפארשטייענדען יום־טוב

בעזיצט דעם גרעסטען אויסוואהל פון דער נייעסטער אין־ און אויסלענדישער קאסמעטיק,

ווי: פערפומען, פודערן, טואלעט־זייפען, קרעמען, זעמטליכע קאל־נישע און בלומען־וואסערן

די איבעראל = בעקאנטע

קאנקורענץ־פערפומעריע פון

J. DRUKIER

5 ZAWADZKA 5, tel. 175-92

בעמערקונג: פאר ענגראסיס־טען בעדייטענדער ראבאט.

בעזוכט מיין פערפומעריע און איהר וועט זיך איבערצייגען.

נייער פאלקסבלאט
דאס לאדזער לעבען
נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 30 יד ניסן תרצ"ד

מעריב
זון-אויפגאנג 5.17
זון-אונטערגאנג 6.06
ליכט-צינדען: 5,49

שטייער-עקזעקוציעס אין די 8 טעג יו"ט

וועלען נישט געמאכט ווערען

אינטערווענץ פון צענטראלען סוחרים-פעראיין אין דער פינאנץ-קאמער

נעכטען האט א דעלעגאציע פון צענטר. סוחרים-פעראיין (פעטריק. 10) וועלכע איז באשטאנען פון די ה"ה: פרעזעס יאשונסקי, וויצע-פרעזעס אברהם שטייבשניידער און ד"ר. ה. שווארצמאן בעזוכט דעם פרעזעס פון דער פינאנץ-קאמער, וועלכע די דעלעגאציע האט געבעטען נישט אויסצופירען קיין עקזעקוציעס אין די אכט טעג פסח.

דער פרעזעס פון דער פינאנץ-קאמער האט ער-שפראכען די ביטע באכצוקומען, דאס שליסט אבער נישט אויס דאס צאהלען די ראטעס, וואס פאלען אויס אין משך פון די אכט טעג יום-טוב.

שטאט-סטאראסטווע אינטערווענירט וועגען מצות-פרייזען

פון דער שטאט-סטאראסטווע טיילט מען אונז מיט: דורך דער גאנצער פאריגער וואך האט זיך דער פרייז פון מצות געהאלטען אין די ראה-מען פון 12 ביז 14 זלאטיס א פונט, האט זיך אנגעהויבען א „האסע" אויף מצות און די פרייזען זענען נעכטען אינדערפריה שוין דערגאנגען ביז 24 זלאטיס א פונט, דערביי האט אמייסטען געלי-טען די ארימע בעפעלקערונג, וועלכע האט זיך נישט געקענט בעצייטענס איינקויפען קיין מצות.

צוליב דעם האט דער לייטער פון אפראט-וויזאציע-אמט ביי דער סטאראסטווע ה' ריין מיט דער הילף פון פאליציי נעכטען אנגעהויבען א לוסטראציע אין די מצה-בעקערייען און אין די געוועלבער, וואו ס'ווערען פערקויפט מצות, די אדמיניסטראטיווע מאכט האט איינגעזעהען, אז ס'איז נישט פערהאן קיין שום בעגרינדעטע סיבה, אז מצות זאלען טייערער ווערען, דעריבער זענען די בעקערס געצוואונגען געווארען צוריקצושטעלען די פרייזען פון פאריגער וואך. א טייל בעקערס און געוועלבער האבען זיך גלייך צוגעפאסט צו די פאדערונגען פון דער סטאראסטווע, און א טייל ווידער זענען איבערגעלאזען געווארען פאליציאנ-טען, וועלכע האבען געהיטען, אז ס'זאלען נישט גענומען ווערען קיין טייערע פרייזען פאר מצות. א טייל בעקערס זענען צוגעצויגען געווארען צו געריכטליכער פעראנטווארטליכקייט.

נאך דער דאזיגער לוסטראציע איז דער פרייז פון מצות ווידער געווארען נארמאל.

פרעסע-קאנפערענץ פון „ראפפ"

גרויסע אקציע צו פערטיידיגען די בעפעלקערונג געגען לופט- און גאז-אנגריפען

אין לאקאל פון דער ליגע פון לופט- און גאז פערטיידיגונג („לאפפ") נארוטאוויטש 30 איז פאר-געקומען א קאנפערענץ צווישען די פרעזידיום-מיט-גלידער פון דער לאדזער אפטיילונג פון „לאפפ" מיט דער פרעסע.

מצד דעם פרעזידיום זענען אנוועזענד געווען: פרעזעס ווראנע, סעקרעטאר ד"ר. קאליגאווסקי, אינ-סטרוקטאר פארוטשניק קראכמאלסקי, און אינסטרוק-טאר פאר. סטאלמינסקי, מצד דער אדמיניסטראטי-ווער מאכט — קאפיטאן טורסקי.

דער פרעזעס איבזש. ווראנע האט אנגעוויזען אויף די אויפגאבע פון „לאפפ" צו פערטיידיגען די בעפעלקערונג פאר לופט און גאז-אנגריפען, אויף די נויטיגקייט אויסצובילדען די גאנצע בעפעלקערונג אין דעם דאזיגען געביט. „לאפפ" וויל דאס אין באהענטסטען יאהר טון דורך פארלעזונגען, פראפא-גאנדע, איינפארמאציע-קורסען, אינסטרוקטארען-קור-סען און אזוי ווייטער. א בעזונדערע אויפמערקזאמ-קייט וועט אין היינטיגען יאהר געלעגט ווערען אויף דער ארבייט צווישען דער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע מוזען ארייגעצויגען ווערען אין דער ארבייט פון „לאפפ" כדי זיך אויך אויסצובילדען אין דער דא-זיגער היגיענעט, צו דעם צוועק וועלען איינגעארדענט ווערען אינסטרוקטארען-קורסען פאר יודישע כלל-טוער און בכלל פאר דער יודישער בעפעלקערונג, א טייל פון די דאזיגע קורסען וועלען געפיהרט ווער-דען אין דער יודישער שפראך. „לאפפ" וועט זיך אויך בעמיהען אריינצוציהען די יודען אלס מיטגלי-דער פון „לאפפ" דאס איינשרייב געלד איז אפגע-שאפען געווארען, דער חודש-אפצאהל בעטרעפט 50 גראשען.

* * *

דאס ביורא פון לאדזער „לאפפ" געפינט זיך איצט אין איינענעם לאקאל אויף נארוטאוויטשא 30 לינקע אפיציני, ערשטער איינגאנג.

דאס ביורא איז טעטיג יעדען טאג א חוץ זונ-טאג פון 9 ביז 3 נאכמ. שבת ביז האלב צוויי. מארגען איז דאס ביורא נישט טעטיג.

די אקציע פאר די פליטים פון דייטשלאנד

לעצטען טאג חול-המועד — א פצייכנונגס-טאג

די ארבייט פון הילפס-קאמיטעט פאר די דייטשע פליטים אויף'ן באדען פון אונזער שטאט גייט איצט דער עיקר אין דער ריכטונג צו שאפען שטענ-דיגע מיטגלידער פון קאמיטעט. וועלכע זאלען רעגו-לער צאהלען א געוויסען ביטראג. די שווידיטע אויפ-גאבע איז צו שאפען ארבייט פאר די פליטים, לויט'ן בעריכט, וואס איז אפגעגעבען געווארען אויף דער לעצטער זיצונג פון קאמיטעט, איז ווידער געלונגען איינצוגע פליטים צו בעזארגען מיט בעשעפטיגונג.

דער קאמיטעט לעבט שטענדיג אין דחקות פון געלד-מיטלען, עס איז אבער דאך געלונגען צו בע-זארגען די פליטים מיט דעם סאמע נויטיגען אין די יום-טוב טעג, יעדער וועט בעקומען אנ'ערך 12 זלאטעס, עס וועט אויך פערטיילט ווערען א געוויסע קוואנטום מצות און אנדערע פראדוקטען.

איז הסכם מיט דער אקציע וואס איז פראקלא-מירט געווארען דורך דעם צענטראלען הילפס-קאמי-טעט אויף די יום-טובים, מכוח דער פארברייטערטער אויפקלערונגס- און אונטערשטיצונגס-אקציע האט זיך דער קאמיטעט אין לאדז געווענדעט צו דער קהלה און ראבינאט וועגען איינארדנען אין די טעג פון יום-טוב אין די שוהלען און בתי-מדרשים פערזאמלונגען בעת וועלכע עס זאל פאר די מתפללים אויפגעקלערט ווערען די וויכטיגקייט ווייטער צו פיהרען מיט א פער-שטארקטער ענערגיע די אקציע געגען היטלער-דייטשלאנד דורך שטיצען די פליטים און דורך פארי-זעצען מיט דער גרעסטער ענערגיע דעם באיקאט אויף דייטשע סחורות.

עס ווערען געמאכט הכנות דורכצופיהרען אין לאדז די איינמאליגע בעשטייערונגס-אקציע לטובת די פליטים, אזוי ווי דאס איז שוין דורכגעפיהרט געווארען אין ווארשא. אין די ראהמען פון דער דא-זיגער אקציע ווערט דערוויל איינגעארדענט דעם לעצטען טאג חול-המועד, אנ'אפצייכנונגס-טאג לטובת די געליטענע פון היטלער-רעזשים, עס איז קיין ספק נישט, אז די זאמלונג וועט געבען גוטע רעזולטאטען, און אז קיין שום יוד וועט זיך נישט אפזאגען צו קויפען די אפצייכנונג.

מענער-היטען
צום פריהלינג- און זומער-סעזאן
— ביי —
מ. קאפעלושניק
11-טער ליסטאפאד (קאנסטאנטינער) נאר נומער 8
היטען צו פאסאנירען ווערען אנגענומען
אין מיין ערשטקלאסיגע ווערקשטעל

א מיטעל פון שראדעק'ן

ווי אזוי פטור צו ווערען א לאקאטאר

(2) געשעהען איז עס נעכטען אויף קויפנקאנא גאס נומער 10.

איז דעם הויז וואס געהערט צו א געוויסען שראדעק, וואוינט די ארימע ארבייטסלאזע פרוי, זאפיא פיאטראוויטש,

דער דאזיגער זאפיא פיאטראוויטש פעהלט אויס נישט באר צום צאהלען דירה-געלט, נאר אויך צו לעבען...

ויהי היום — אין איינעם א טאג, האט דער־ביי־בער שראדעק ארויסגעטראגען אויף דער פיאטרא-וויטש אנ'עקסמיסיע.

די עקסמיסיע איז דאן נישט צושטאנד געקו-מען, ווייל ביי־לביבי איז ארויס דאס אזויגערופענע „עקסמיסיע-מאראטאריום" ביזן 1-טען אפריל.

אז אבער שראדעק האט די פאריגע וואך איר-בערגעלייענט אין א צייטונג, דאס לגבי ארבייטסלאזע וועט פערלענגערט ווערען דאס מאראטאריום ביז'ן 1-טען אקטאבער, האט שראדעק ביי זיך בעשלאסען „וולאסנעם שראדיקעם" פטור צו ווערען די לעס-טיגע לאקאטארקע.

הכלל, ער האט נעכטען צוגעפילעוועט דעם מאָ-מענט, ווען די פיאטראוויטש איז ארויס פון שטוב, לא די וואס ער האט ארויסגעווארפען איהרע אלע „בעבעכעס" איבדרויסען, האט ער זיי נאך אנגעהו-בען פונאנדערצושטיילען פערשידענע לייט.

אין דעם סאמע טראגישען מאמענט, ווי מען זאגט, איז די פיאטראוויטש צוריקגעקומען און עס האט זיך געמאכט דער ריכטיגער ווינציקו.

מען האט יאקאש דאס ביטעל זאכען און מע-בעל צוריק אריינגעטראגען אין דער דירה, און שרא-דעק ווערט צוגעצויגען צו געריכטליכער פעראנט-ווארטליכקייט פאר הפקרות.

גאלדמאן

ליבער פריינד, עס גערט צו פסח
און דעריבער נישט פערגעס
אז שאקאלאד און זיסיגקייטען
קריגט מען ביליג אין „עקספרעס"
עקספרעס ציקעלעך די שמעקען
צו דעם גימען אזוי פיין
גיט א קוק באר אין וויסאצווע
פעטריקאווער נומער 9,
אזא אוצר! אזא שעהנקייט!
פשוט אז דאס אויג דערפרייט
וואס איהר דארפט אויף פסח האבען
האט ה' גאלדמאן אנגעגרייט
און, דער עיקר זעהר ביליג
קענט איהר אלעס גוטס געניסען
היטלער, גאטעניו געשרייער
זאל דעם טעם דערפון נישט וויסען...
אונטער דער השגחה און הכשרים פון:
הרב הבי"צ מלעמבערג, הרב כהנה ווארשא
הרב זילבערשטיין ווארשא, הרב סעגאלאוויטש
דאנציג

טאג-נאטיצען

א ווארט צום „אראראט"

א שווערען און אומעטיגען ווינטער האבען מיר געהאט אין יענין יודיש טעאטער. סיהאט זיך ביי אונז נישט איינגעבירגערט דאס טעאטער, וועלכער זאל קענען בעפרידיגען אפילו אויפ'ן מינימאלסטען אופן אונזערע קולטורעלע אספיראציעס, וועלכעס זאל שטילען אונזער דורשט צו זעהען א שעהנע און רייבע פארשטעלונג, צו העהרען א קולטור'על ווארט פון די טעאטער ברעטער.

אזוי איז עס, צוליב די אדער אנדערע סיבות. קיינער זארגט נישט פאר א בעסער טעאטער אין לאדז, קיינער טראכט אפילו נישט אז דאס איז א נויטווענ-דיגקייט, אז דאס איז א בעדינג פאר אונזער קול-טורעלען קיום, פאר עקזיסטענץ ביי אונז (דעם מוז און האפנונג אויף בעסערע צייטען פאר דער יודישער קולטור און טעאטער-קונסט.

האבען מיר מיטגעמאכט דעם שווערען ווינטער, הגם דא און דארט האט מען געשפילט טעאטער און סיהאבען זיך אפילו אדורכגעווארפען ערנסטע טא-לענטען, האט אלץ האט אבער נישט געהאט קיין אינהאלט און איז געווען אויסזיכטסלאז.

האבען מיר געוואלט כאטש האפען, אז דער דאזיגער אומעט וועט אריבער, האבען מיר געוואלט כאטש אויפ'ן הארגאנט זעהען אנ'אנזאג, אז מיר וועלען בעקומען, כאטש אויף א קורצער צייט א גוטען טעאטער, איז דאס אויך נישט געווען, ווייל דער צושטאנד פון יודישען טעאטער אין פוילען בכלל האט זיך אזוי געשטאלטעט, אז מיר האבען געמוזט אפלעגען אונזער האפנונג אויף א לאנגע צייט.

צום גליק איז עס אנדערש געשעהען, דער ביי'ער יודישער טעאטער סעזאן האט זיך איצט אנגע-הויבען מיט בעזעצען זיך פון א גוטען און קולטורע-לען יודישען טעאטער אין לאדז. נישט קיין ביי-געריבענע, נישט קיין סענזאציע-אימפרעזע, נאר דער אלטער „אראראט" אונטער דער קינסטלערישער ליי-טונג פון משה בראדערזאן.

דער „אראראט" וועלכע איז געוואקסען און גע-וואקסען, שטענדיג זיך אויפ'ן בעסטען יודישען טעאטער-עולם און דער טעאטער-עולם, וועלכער האט שטענדיג „אונטערגעשפארט א פלייצע" פאר'ן „אראראט" האבען געשאפען דעם געגענזייטיגען קאנטאקט און קינסטלערישע פיהלבארקייט. מיר האבען נישט צופיל געלויבט דעם „אראראט", נישט צופיל גע-גרויסט זיך מיט איהם צוליב בעשיידענקייט, פונקט אזוי ווי איינער רעדט בעשיידען און איינגעהאלטען וועגען זייבט א געליבטע, א כלה.

אין אבער דער „אראראט" ארויס אין דער גרויסער וועלט האט זיך אנגעהויבען א קאך, א רעש, דאס טעאטער איז געווארען אנ'ענטפלעקונג, א גייעס, אנ'אפפרישונג, א... רעוואלוציע.

איצט קומט דער „אראראט" צוריק קיין לאדז, אין אנ'עסטעטישען און קולטורעלען טעאטער אריין, צו א דאנקבארען אבער א שטרענגען פובליקום, וועלכעס איז געוואוינט געווארען דיקא פון „אראראט" צו פאדערען און גארנישט בעריקזיכטיגען, גאר-נישט מוחל זיין,

„אראראט" קומט צו אונז איצט מיט א גרויסען נאמען, מיט דער „מארקע" וועלען מיר אבער נישט ערלויבען צו דעקען קינסטלערישע פעהלערען, מיט דעם רוהם וועלען מיר נישט ערלויבען דעם „אראראט" צו דעקען און צו מינעס'ען אויף א יאהר די טעאטרא-לע קונסט. „אראראט" קומט צום לאדזער פובלי-קום זיך פערהערען, אזוי ווי צום מאטען די סדרה תמש.

און ווען מיר פרעהען זיך זעהר שטארק און הארציג, וואס דער „אראראט" הויבט אן צו שפילען אין לאדז, וואלטען מיר נאך הארציגער פערלאנגען, אז ס'זאל געשטראכען ווערען פון די טעאטער-אנזא-גען דאס ווארט „גאסטשפילען", מיר האבען דאס רעכט צו פאדערען, אז „אראראט" זאל אפגעבען לאדז דעם איצטיגען סעזאן.

י. דאנקין

DR. MED. H. LUBICZ
פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנק.
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2, און 5-8 זונטאג
און יו"ט 9-1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל

Dr. HELLER
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע
קראנקהייטען און מענער-שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8-11 און פון 4-8 אוונט.
זונטאג פון 11-2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע — לעמשניצע-פרייזן

RATUJCIE WŁOSY!—

używajcie znany balzam Mag. Paździerskiego. „MAG Nr. 1" usuwa radykalnie łupież, zapobiega wypadaniu włosów.

Cena zł. 3.—

„MAG Nr. 2" (nie farba) stopniowo przywraca siwym włosom pierwotny kolor.

Cena zł. 3.—

Sprzedaż w aptekach, drogerjach i perfumerjach.

W razie braku zwrócić się do hurtowni perfumeryjnej „Kosmos", Łódź, Piotrkowska 60.

Fabryka kosmetyczna „Pharmachemia" Bydgoszcz.

O skuteczności można się przekonać na wystawie ruchomej w Łodzi, Al. Kościuszki 15, od 10 marca b. r.

א ברוך הבא

צו די גאסטשפילן פון „אראראט"

ווי מיר האבן שוין געמאלדן, הויבן זיך אן דעם 1. אפריל די גאסטשפילן פון דעם קאמעראל־ און קלײנקונסט־טעאטער „אראראט" אין לאדז.

דאס דאזיגע טעאטער האט זיך פערוואנדעלט אין אן אינסטיטוציע פון א וועלט־שם, און די יונגע „אראראט"־קינסטלער זענען אויס פון דעם לאדזשער רישן גדר, מפורסם־מאכענדיג אין גאנצן לאנד סיי די בעזונדערע אקטיארן, סיי דעם „אראראט".

אלע יודישע צייטונגען אין פוילן זענען פול געווען מיט די לייסטונגען פון דער אזוי־גערופענער „אראראט"־שיטה און מיט די „אראראטניקעס", ווייל אין וואס פאר א טעאטער זיי האבן זיך נישט פראדוצירט האבן זיי פערנומען דעם חשוב׳ן אויבן־אן, אנפיהרענדיג מיט דער אלגעמיינער קינסלעריש־רעזשיסערישער ארבייט.

פאר דעם יאהר צייט, וואס די „אראראטניקעס" האבן נישט געשפילט אין לאדז זענען זיי שטארק געקרעפטיגט געווארן, די קעפענדיגע טאלענטען זענען רייף געווארן, האבן זיך אויסקריסטאליזירט, און מיר האבן פיל נחת געהאט בעזונדערס פון זייער ארבייט דעם לעצטן סעזאן אין ווארשא.

מיר פון אונזער זייט בעגריסן דעם לאדזשער „אראראט" מיט א לאדזשער ברוך הבא!

דאס יודישע קאמעראל-טעאטער

אונטער דער לייטונג פון גוט בעקאנטן אר־טיסט חיים סאנדלער האט צוליב דער צוגרייטונג פון דער פרעמיערע ספעציעל אויף יום טוב, א גאנצע וואך נישט געשפילט יום טוב וועט דער קינסטלער זיך בעווייזן אין א נייער קרעאציע.

חיים סאנדלער האט צוגעגרייט אויף יום טוב א פיעסע מוניש דער קריפעל אין וועלכן ער שפילט די הויפט־ראלע „מוניש".

די פיעסע איז געשפילט געווארן אין ווארשא־ווער פאוויליאן טעאטער איבער 200 מאל

חיים סאנדלער האט זיך מיט דער ראל אויך קונה שם געווען אין לאנדאן.

אין דער פיעסע שפילט זיך אפ דאס לעבן פון דער אונטער־וועלט, און אין פול מיט קאמישע און טראגישע מאמענטן. חיים סאנדלער האט גע־ווינען די סימפאטיע פון לאדזער טעאטער־עולם מיט די צוויי געלונגענע אויפפיהרונגען פון „דער אורטייל" און אורקע באכאליקס „גבהישער יושר".

שבת 12 בייטאג און 4 באכמיטאג, זונטאג 4 באכמיטאג און 9 אוונט וועט געשפילט די פרעמי־רע „מוניש דער קריפעל".

פון די פוילישע טעאטערס

אין שטאטישן פוילישן טעאטער ווערט פריי־טאג און שבת נישט געשפילט.

זונטאג און מאנטאג באכמיטאג און אין אוונט ווערט געשפילט די קאמעדיע „טאוואר־שטש.

* * *

אין פאפולערן טעאטער ווערט זונטאג און מאנטאג באכמיטאג געשפילט די אפערעטע „שושנה די צנועה".

קלאנג-קינא=טעאטער

ZACHĘTA

זגערזשער 26

פון זונטאג, דעם 1-טען אפריל און ווייטערדיגע טעג!

גרויסער יום=טוב=פראגראם:

דראמע פון אינשטערבליכען שרייבער

סט. זשעראמסקי

א. ג.

„די געשיכטע פון זינד"

אין די הויפטראלען די עקראן-שטערנס:

K. Lubieńska

B. Samborski

J. Andrzejewska

און אנדערע.

אויסערן פראגראם:

„דער וואלד דערצעהלט"

אנהייב 4 נ"מ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

וויסאצקי'ס טעע

דער בעליבטסטער און פאפולערסטער געטראנק איז יעדער יוד. שטוב

(צום 85־יאהריגעז יובילעאום פון דער בעריהמטער פירמע)

א גוט גלעזעל טיי איז נישט בלויז אן ארטיקעל פאר די ברייטע מאסן; עס איז אויך א געטראנק פארן מפונק און פיינשמעקער. דער דאזיגער געטראנק האט אן אייגענשאפט, אז מען מוז איהם ווי געהעריג צוגרייטען, און דאן קאן מען ערשט אפשאצן זיין אייגנטליכען געשמאק און אראמאט. פערשטעהט זיך, אז א חוץ דער גוטער און טרעפ־ליכער צוגרייטונג, וואס איז שוין די זאך פון יעדער גוטער בעל־הבית׳טע, שפילט דא קודם כל די גרעסטע ראל די קוואליטעט פונ׳ם טיי, און דאס איז שוין א פועל יוצא פון די פיל פראצעסען, וואס דער דאזיגער פראדוקט מוז אדורכמאכען איידער ער קומט אן צום קאנסומענט. דער עיקר שפילען דא א ראל די מישונגען פון די פערשי־דענע סארטען פון די דאזיגע מישונגען איז אפהענ־גיג דער געשמאק און דער ארמאט פונ׳ם ארטיקעל.

די אנגעזעהענע ספעציאליסטען און פאך־לייט פון וו. וויסאצקי, האבן נאך לאנג־יעהריגע עקס־פערימענטען און ערפאהרונגען זיך דערוואוסט דעם סוד ווי אזוי צוזאמענצושטעלן די מישונגען. אז עס זאל זיך בעקומען א גלעזעל טיי פון דער העכסטער קוואליטעט און פיינסטען ארמאט, א דאנק אונזערע מישונגען איז דער טיי געשמאק און שפארעוודיג.

ביים קויפען טיי, דארף מען אויך אכטונג געבען, אז עס זאל זיין אן אריגינעלע פערפאקונג. פלאמבירט אדער באנדראלירט פון אונזער פירמע. דעם טיי דארף מען האלטען שטענדיג גוט פער־מאכט, כדי ער זאל נישט אויסוועפען, און די אזוי־ערליכע פערקונגען זאלען נישט האבען קיין שעד־ליכען איינפלוס אויפ׳ן ארמאט.

דער, וואס קויפט טיי אהן דער אריגינעלער פערפאקונג אדער פון אנאנימער פירמע, ווייסט שוין דעם אמת׳ן טעם פון א גוט גלעזעל טיי נישט וויסען, דער געמישטער טיי איז דורכגעזאפט מיט׳ן „ריח ביחוח" פון ציבעלעס, הערינג און אנדערע ארטיק־לען, און ווי אזוי אזא ריח ווירקט אויפ׳ן טיי איז איבעריגע צו ערקלערען. דעריבער מוז מען קויפען טיי נאר אין אריגינעלע פירמאווע פעקלעך, אדער אין בלעך־שעכטלעך פלאמבירט. וועלכע טראגען דעם צייכן. טיי וו. וויסאצקי בעקומט מען אין אזעלכע אריגינעלע פעקלעך, אנהויבענדיג פון 5 דעקא ביז 4 קילא.

די מארקע „וו. וויסאצקי און קאמפ." מיט׳ן „שיפעלע" גאראנטירט די העכסטע אייגענשאפטען פונם טיי, וועלכע בעקומען זיך א דאנק די טרעפ־ליכע מישונגען פון די פערשידענע גאטונגען. די דאזיגע מארקע איז ווי די 56־יעהר פראבע אויף גאלד.

דאס יאהר פייערט די פירמע „וו. וויסאצקי און קאמפ." דעם 85־יאהריגען יובילעאום, 85 יאהר רוהמפולער פערגאנגענהייט, 85 יאהר אין דינסט דעם יודישען קאנסומענט.

די פירמע „וו. וויסאצקי און קאמפ" איז גע־גריבדעט געווארן אין יאהר 1849, פאר דער מלחמה האט זי געהאט א בעדייטענדען טייל פונ׳ם רוס־לענדישען מארק, וועלכער איז געווען ווי בעוואוסט דער גרעסטער אפנעהמער פון דעם דאזיגען אר־טיקעל אויף דער גאנצער וועלט, היינט איז די פיר־מע „וו. וויסאצקי און קאמפ" אן אינטערנאציאנאלע מארקע. די גרעסטע צאהל קונים ווייסען, אז א גוט און א געשמאק גלעזעל טיי, קאן מען בע־קומען נאר פון דער פירמע „וויסאצקי" מיט׳ן שיפעלע. די פירמע בעזיצט אייגענע גרויסע פלאנ־טאציעס (דהיינו אנגלא־אזיאטיק, קא לטר"). און דאס גיט איהר די מעגליכקייט צו בעזארגען דעם קאנ־סומענט מיט׳ן טיי פונ׳ם פרישסטען שניט.

ערפאהרענע ספעציאליסטען פערטיגען אויס דעם טיי, וועלכער קומט פון די פלאנטאציעס אין דעם סארטאווניע און אין דער פאקעריי אריין. געשולטע פאכלייט מיט א לאנג־יעהריגער פראק־טיק פיהרען אן מיט דער סארטירונג און פערפאקונג וועלכע ווערען געמאכט אויטאמאטיש מיט דער הילף פון מאשינען, אזוי אז די ארבייטער ריהרען נישט אן דעם טיי מיט זייערע הענד.

די גוטע אויסארבייטונג און די ארגאניזאציע, פונ׳ם פערקויף ביי דער פירמע „וו. וויסאצקי" און קאמפ." שטעהט שטענדיג צום דינסט פונם קליענט און גיט איהם די בעסטע סארטען טיי פונ׳ם העכ־סטען קוואליטעט.

בעזונדערס ווערט געפאדערט דער סארט נומער 74, וועלכער איז א שם דבר, נומער 400 און נומער 510, ווי אויך אין בלעך־שאכטלען — נומער 75.

אין צוזאמענהאנג מיט׳ן 85־יאהריגען יובילע־אום האט די פירמע וויסאצקי ארויסגעגעבן די בע־קאנטע טעע־מארקע נומער 75 אין פערטעל קילא פרע־מיען־פאקונג, יעדער קאנסומענט וועלכער קויפט א פערטעל קילא טיי נומער 75 אין פרעמיען־פאקונג — בעקומט אויסער דעם ערשטקלאסיגען טיי אויך א פלאטירטען טיי־לעפעל אדער גאפעל אלס פרעמיע.

ווילט איהר טרינקען גוטען און געשמאקען טעע — טרינקט נאר

וויסאצקים טעע!!!

„ווער ס׳איז צוגעגרייט און ארגאניזירט צו דער

געגען לופט- און גאז-פערטיידיגונג

דעם דראהט נישט קיין שום געפאהר".

צי ביזט דו שוין א מיטגליד פון „לאפ"?

אינטערוועניץ פון דעפ. ד"ר ראזענבלאט ביים ענגלישען קאנסול

עס ווערט צוריק פערלייכטערט דאס ארויסגעבען וויזעס פאר טוריסטען קיין ארץ־ישראל

אין צוזאמענהאנג מיט די שוועריגקייטן, וואס דער ענגלישער קאנסול אין ווארשא האט לעצטענס געמאכט ביים ארויסגעבן וויזעס, פאר טוריסטען, וואס פאהרען קיין ארץ ישראל, אויף פסח און אויפ׳ן מזרח־יריד, האט דעפוטאט ד"ר ראזענבלאט געמאכט בעזוכט דעם ענגלישען קאנסול אין ווארשא, און אין נאמען פון ציוניסטישען צענ־טראל־קאמיטעט, אינטערווענירט וועגן פערלייכטע־רונגען ביים ארויסגעבן די דערמאהנטע וויזעס.

אין רעזולטאט פון דער אינטער־וועניץ האט דער ענגלישער קאנסול צוגעזאגט דעם דעפ. ד"ר ראזענ־בלאט דעם ענין צו ערלעדיגען פאזיטיוו.

עס וועלען ארויסגעגעבן ווערען וויזעס פאר טוריסטען קיין ארץ ישראל, אויף א אופן וואס זאל ענטשפרעכען די פארשריפטען פון דער א"י רעגירונג

KOMUNIKAT.

Niżej podpisani lekarze podają do wiadomości, iż z dniem 31 marca r. b. **zaprzestali przyjmować chorych w Lecznicy przy ul. Piotrkowskiej 45** (dawn. „Vita") Z dniem 1/IV-34 ustają wszelkie nasze zobowiązania prawne względem„ lecznicy". **Dr. Eljasberg, Dr. Itelson, Dr. Jeleńkiewicz, Dr. Lipski, Dr. Łagunowski, Dr. Neuman, Dr. Mazur, Dr. Spiro, Dr. Uryson, lek.-dent. Halpernowa.**

געזעלשאפטליכע סדרים אין לאדז

סדרים פאר זעלנער

אזוי ווי יעדעס יאהר ארדענט איין די לאדזער קהלה סדרים און מאהלצייטען דורך גאנץ פסח און ערב־פסח פאר די זעלנער פון לאדזער גארניזאן, פון גאלקובעק און רעזני, די מאהל־צייטען פאר די זעלנער ווערען איינגעארדענט אין נעדוולדס רעסטאראן, פיעטרקאווער 35. די גאנצע אקציע ווערט ווי שטענדיג אנגעפיהרט דורך ה׳ עפשטיין און זיין פרוי.

צו די ערשטע סדר־נאכט וועלען אנוועזענד זיין פארשטעהער פון דער מיליטערישער מאכט און קהלה־פערוואלטונג.

אין שפיטאלען און תפיסות

די קהלה האט אויך פערזארגט אלע יודישע קראנקע פון די לאדזער שפיטאלען און אלע יו־דישע ארעסטאנטען אין די תפיסות מיט פסח׳דיגען עסען, אומעטום וועלען פארקומען סדרים, בעזונדער וועלען די מיטגלידער פון „שעורי צדק". די אק־ציע ווערט אנגעפיהרט דורך פרנס רעכטמאן.

אין „תומכי אורחים"

תומכי אורחים ארדענט אויך איין געזעל־שאפטליכע סדרים און מאהלצייטען פאר 300 בכבודע ארימע יודען, פאר די דאזיגע יודען איז אנגעגרייט געווארן מכל־טוב און די אורחים וועלען זיך פיהלען אזוי ווי שטענדיג פיהלען ווי ביי זיך אינדערהיים. די סדרים און מאהלצייטען קומען פאר אין ווינער-זאל אויף פאמארסקא 43.

אין „נותן לחם"

אין „נותן=לחם", שרודמיעסקא 20 איז גע־שאפען געווארן די אינטעליגענטען־קיך אויף פסח. דארט וועלען דורך גאנץ פסח בעקומען צו עסען די ארבייטסלאזע און פעראריםטע אינטעליגענטען, וועלכע עסען אין „נותן-לחם" דורך דעם גאנצען יאהר.

Dr. REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 93=201

ספעציאליסט

פאר מענער=שוועכע=בעהאנדלונג,

סעקסועלע בעראטונגען און פסיכא=אנאליזען.

נעהמט אן פון 8 – 11 פריה און פון 5 – 8 אוונד

זונטאג און חגאות פון 9–1 פארמיטאג.

ביי מאגען פערדארבונג

און קישקעס פערשטעלונג אבסטרוקציע ווירקט שוין נאך איין גלאז נאטירליכעס

Franciszka Józefa

ביטער וואסער. ווירקט שנעל זיכער און אנגענעהם.

דער לאדזער פראפעסיא-נעלער ראט

וועט אינטערווענירען געגען צונעמען ביי די יודישע ארבייטסלאזע זייערע לעגיטימאציעס

דער פראפעסיאנעלער־ראט אין לאדז (אגרא־דאווא 9) בעט מיטצוטיילען, אז אין צוזאמענ־האנג מיטן מאסענהאפטען אפנעמען ביי די יודישע ארבייטסלאזע זייערע ארבייטסלאזע־לעגיטימאציעס אין מלוכה׳שען פערמיטלונגס־אמט אויף דער מא־טעיקא גאס, וועט דער פראפ. ראט אדורכפיהרען א גענויע רעגיסטראציע פון די אלע ביי וועמען די לעגיטימאציעס זענען אפגענומען געווארן.

האבענדיג א גענויען מאטעריאל, וועט דער פראפ. ראט צוזאמען מיט דער קרייז־קאמיסיע פון די פראפ. פעראיינען אינטערנעמען אן אינטער־וועניץ בעגען דעם אויסשטרייכען פון דער עווידענץ די יודישע ארבייטסלאזע.

רעגיסטרירען דארפען זיך די אלע ביי וועמען די לעגיטימאציעס זענען אפגענומען געווארען יעדען טאג צווישען 11 און 13 פארמיטאג אין פראפ. ראט, אגראדאווא 9.

פון דער ציוניסטישער ארבייטס-פארטיי „התאחדות"

אויף דער נעכטיגער ועד-זיצונג פון דער ציוניסטישער ארבייטס־פארטיי „התאחדות" איז אין צוזאמענהאנג מיט דער געשאפענער לאגע אין דער „תרבות"־בעוועגונג אין פוילען אנגענומען געווארען פאלגענדען בעשלוס: אנערקענענדיג די איצטיגע לאגע פון „תרבות" פאר זעהר בעדראהענד, בע־שליסט די לאדזער התאחדות־ארגאניזאציע צו ווענ־דען זיך צו אלע ציוניסטישע גרופירונגען, וועלכע שטייען אויפן באדען פון העברעאיזאציע מיט דער איניציאטיוו ארגאניזירען א ברייטע אקציע לטובת די תרבות=שולען אין פוילען.

Dr. med.

L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 07=149

ספעציאל־ארצט פאר הויט־ און געשלעכטס־קראנקהייטען, מענער־שוועכע־בעהאנד־לונג און סעקסועלע בעראטונג.

אלע ארט אנאליזען.

נעמט אן פון 8—11 און 4—8 אוו. זונטאג פון 9—1 בייטאג

פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזן.

שטרענגע אויספאָרשונג איבער די סבות

פון דער שרפה-קאַטאַסטראָפע אויף ציגעל-גאַס 66

בעכטען איז אַרײַנגעטרעטען א געוויסע ווענדונג אין דער פראַגע פון דער שרעקליכער קאַטאַסטראָפע אויף ציגעל-גאַס 66.

די לאָדזער פראָקוראַטור האָט אָנגעהויבען אַן ענערגישע אויספאָרשונג מיט'ן צוועק אויפצוקלערען די סיבות פון דער שרפה און האָט אויך אָנגעהויבען צו פאָרשען די בעדינגונגען, וועלכע האָבען עקזיסטירט אין דער פערברענטער פאַבריק, כדי צוצוציהען די שולדיגע צו פעראַנטוואָרטליכקייט.

בעכטען אינדערפריה איז אויפ'ן אָרט פון דער שרפה געקומען

אַ בעזונדערע אויספאָרשונגס-קאָמיסיע

וועלכע איז בעשטאַנען פון פראָקוראָר פון דריטען רעוויר דרעשער, לייטער פון דער ערשטער בריגאַדע קאָמיסאַר שטאַבהאָלץ, און לייטער פון 5-טען קאָמיסאַריאַט, קאָמיסאַר וויענצקאָווסקי.

די קאָמיסיע איז צוגעטרעטען גענוי צו בעטראַכטען דעם בנין, דעם צושטאַנד אין וועלכען ער האָט זיך געפינען, אויסגעפאָרשט דעם פּלאַן ווי אַזוי די פאַבריקס-זאַלען זענען געווען פונאַנדערגעטיילט און ווי דאָס פייער האָט זיך פערשפּרייט.

נאָכ'ן פערענדיגען די לוסטראַציע פון אָרט פון דער שרפה זענען פערהאַלטען געוואָרען די איבערהאַבער פון דער ווערבערייי, וועלכע האָט זיך געפינען אויפ'ן דריטען שטאָק פון פערברענטען בנין

ווי מיר דערוויסען זיך זענען

די ברידער יאַסקאָוויטש פערהאַלטען געוואָרען

צוליב דער נאַכלעסיגקייט אין דער פאַבריק, צוליב דעם וואָס די אויסגאַנגס-טירען זענען געווען פערשלאָסען אויף שלעסער און אין די פערקראַטעוועטע פענסטער זענען נישט געווען קיין עפענונגען, די פערהאַלטענע ברידער יאַסקאָוויטש זענען אַוועק געפירט געוואָרען אין אַרעסט.

די אַרבייטער

ביים אויסזוכען די טויטע רעפּערם פון די טראַגיש-אומגעקומענע

קומען ווייטער פאָר, עטליכע צענדליג אַרבייטער

די צוויי טראַגישע פרויען-קרבנות פון דער פייער-קאַטאַסטראָפע

וואַלעריאַ בראַניאַקאָווא

יאַנינאַ דינקאָווא

אונטער דער אָנפיהרונג פון איגנאַץ. פוקס, האָבען נעכטען פונאַנדערגענומען די מויערען, וועלכע האָבען געדראָהט איינצופאַלען, דאָס ווערט געטון כדי צו קענען צוקומען צו דעם אָרט, וואו ס'איז פעראַן א חשד, אַז די טויטע קערפּערס געפינען זיך

די פרוי פון אומגעקומענעם לייבאָוויטש

האָט ווידער נישט פערלאָזען אַ גאַנצען טאָג דאָס אָרט פון דער קאַטאַסטראָפע, איהר דוכט זיך, אַז יעדען אויגענבליק וועט מען געפינען איהר מאַנס קערפּער און מ'וועט קענען איינאָרדנען א לויה, זי האָט עטליכע מאָל געחלשט און ס'האָט לאַנג געדויערט ביז מ'האָט זי דערמונטערט, וואָס שייך

די פערוואונדעטע

וועלכע געפינען זיך אין שפּיטאָל, ווערט זייער צושטאַנד בעסער, ס'איז נאָר פערהאַן א מורא בנוגע דער פערוואונדעטער אַרבייטערין יאַבלאָנסקאַ, אַז מ'וועט זי נישט קענען אָפּראַטעווען.

דער פעראיין „אַ טראָפּען מילך" האָט אונטערגענומען אַן אַקציע צו העלפען די קינדער פון די אומגעקומענע און פערוואונדעטע.

די פראָפעסיאָנעלע אַרבייטער פעראיינען האָבען בעשלאָסען, אַז אויב מ'וועט געפינען די טויטע קערפּערס פון די טראַגיש-אומגעקומענע קרבנות פון דער שרפה, וועלען איינגעאָרדענט ווערען גראַנדיעזע לויות און אין דער צייט פון דער לויה וועלען די פאַבריקען זיין נישט טעטיג.

די זאַמל אַקציע

לטובת די פאַמיליעס פון די אומגעקומענע און לטובת די פערוואונדעטע ווערט ווייטער פאָרטגעזעצט, אין אַלע פאַבריקען ווערט ווייטער געזאַמעלט פערשידענע פערסאָנאַלען מאַכען אייגענע זאַמלונגען

אויך די אַקציע פון „חסד של אמת" לטובת דער פאַמיליע פון אומגעקומענעם לייבאָוויטש ווערט פאָרטגעזעצט.

אין אונזער רעדאַקציע זענען בעכטען אַרײַנגעקומען פאָלגענדע נדבות פאַר דער פאַמיליע פון לייבאָוויטשן! ה' ב. א. גליקסמאַן — 15 זלאָטעס. פרוי פראַניאַ ראָזענשטיין — 5 זל., ה' יצחק רוס — 2 זל. ה' גריננבוים — 1 זל., ה' י. זעלמאַן — 1זל.

די פירמע פאַרבער (על פי טעות איז בעכטען געווען געדרוקט פאַבער) פּיעטריקאָווער 37, האָט נאָך געשפּענדעט אַ חוץ די 12 זל. פון פערסאָנאַל, נאָך 8 זל. פון ה' פאַרבער גופא.

פון יודישען טעאַטער אין „פילהאַרמאָניע"

מאָרגען שבת 12 פאַרמיטאָג ווערט געשפּילט די אויסגעצייכענטע פּיעסע „אוי אַמעריקאַ".

שבת 4 נאָכמיטאָג און זונטאָג 12 פאַרמיטאָג ווערט געגעבען „דער זיסער בחור".

זונטאָג 4 נאָכמיטאָג „אוי אַמעריקאַ".

זונטאָג 9 אין אָוונט ווערט געגעבען די פּרעמיערע „מזל-טוב מאַמע" אָפּערעטע פון לילען.

אין אַלע פאָרשטעלונגען שפּילען די הויפּט ראָלען די אַמעריקאַנער געסט מעי שיינפעלד און אירווינג דזשייקאָבסאָן, מיט'ן אָנטייל פון ביי-אָגנאַר ישיקטען אַרטיסט און זינגער יעקב זוצאַבאָוויטש.

סטאַניעווסקי'ס צירק הויבט אָן שפּילען

זונטאָג, 4 א זייגער נאָכמיטאָג הויבט אָן שפּילען ביי אונז אין שטאָט דער בערימטער סטאַניעווסקי-צירק, וועלכער האָט דאָ שטענדיג דעם גרעסטען ערפאָלג.

דאָס פּראָגראַם בעשטעהט פון איבעראַשענדע אַטראַקציעס מיט דער אויספיהרונג פון ערשטקלאַסיגע אַרטיסטישע קרעפטען. א חוץ דעם איז דער צירק פערזעהן מיט א רייכע מענאַזשעריע.

עס איז צו האָפען, אַז אַלע צירק-ליבהאָבער וועלען אויסנוצען די געלעגענהייט און אָפטמאָל בעזוכען דעם צירק.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי —	—	—	—	78.75
3 פּראָצענטיגע	בוראָוולאַנע		—	42.85
4	„	דאָלאַרובקאַ	—	52.75
7	„	סטאַביליזאַציע (אמ.)		58.63
8	„	וואַרשאַווער סאַנד-בריף		52.75
8	„	לאָדזער	„ „	47.00
ענגלישער פונט	—	—	—	27.17
דאָלאַר — אָפיצ.	5.31	נישט אָפיצ.	—	5.26
גאָלד-דאָלאַר —	—	—	—	9.00
גאָלד-רובל —	—	—	—	4.66
דייטשער מאַרק	—	—	—	2.10

זאַל פילהאַרמאָניע
נאַרוטאָוויטשאַ 20 טעל. 213-84

מאָנטאָג, דעם 2-טען אַפּריל 1934, 4 א זייגער נאָכמ. קומט פאָר

א גרויסער נאָכמ.-קאָנצערט

די אויספיהרער זענען:

Marceli Neumiller

דער 14-יעהריגער פידעל-ווירטואָז, לויראַט פון דער שטאָט וואַרשאַ מיט דער אויסצייכענונג פון פּריז א. נ. באַרצעוויטש

Jadwiga Hennert

(וואַרשאַ) בעוואוסטע זינגערין.

אין פּראָגראַם: טאַרטיני — ויעניאַווסקי — שימאַנאָווסקי — קאַבאַנסקי — פּאַגאַניני — מאָראַ-סאָטע — מאָניושקאָ — וועקערלין — מ. דע פאַללאַ — מוסאָרגסקי — מ. צענטנערשווער — גראַרשטיין.

בילעטען פון 75 גר. פערקויפט די בוכהאַנדלונג K.Neumiller ווי אויך די פילהאַרמ.-קאַסע.

ר. איזראַעל

דער אַריער-פּאַראַגראַף

73

שפּאַנענדער ראָמאַן פון דער איצטיגער ווילדער צייט

דער ביטערער בעהמע האָט פערשטאַנען לויט זיין שכל, אַז אויב דעם ווענמען ער זוכט איז פישער, וועט ער זיכער האָבען מיט וועמען עס איז א קאַנטאַקט און וועט אַפילו נישט דאַרף מען איהם פאַר רעדען פריינד אונשעדליך מאַכען און ביי איהם אַרויס בעקומען דעם שרעקליכען דאָקומענט פון דער האַנד אַרויס. בעהמע האָט זיך איצט געקענט ערלויבען אויף אַלץ. ער האָט דעריבער בעשלאָסען אַרויס-צופאָדערען פון א גרויסער שטאָט א פּריוואַטען דעטעקטיוו וועלכער זאָל אָפּהיטען פישערס אַלע דרכים און זאָל זיך פערבעהמען מיטן אָפּנעהמען דעם דאָקומענט.

אַזוי ווי שטענדיג, האָט בעהמע אויך דאָסמאָל נישט נאָכגעטראַכט וועגען דעם, וואָס ער האָט געהאַט בעשלאָסען צו טון. ער האָט זיך באַלד געווענדעט קיין דרעזדען, וואו ער האָט געקענט דעם אַדרעס פון א בערימטען פּריוואַט-דעטעקטיוו, און איהם איינגעלאַדען אַז ער זאָל מיט'ן נאָהענטסטען צוג קומען קיין אולם, אַוועקגעשיקט דעם בריף, האָט זיך בעהמע בערוהיגט.

— איך האָב נאָך אַמאָל גליק, האָט ער זיך געריבען די הענד פון צופרידענקייט, נישט איינמאָל בין איך שוין געווען אין אַ לאַגע, פון וועלכער עס האָט זיך געדוכט, אַז ס'איז נישטאָ קיין אויסוועג, און דאָך בין איך אַרויס דערפון. דוכט זיך מיר, אַז אויך דאָסמאָל שפּילט מיר דאָס מזל צו דינען, און איך וועל אַרויס דער זײַט, אַבער זאָל מיר דאָס געלונגען וועל איך וויסען ווי אַזוי זיך נוקם צו זיין אַן די, וועלכע האָבען געטראַכט מיר שלעכטס טון, ער איז געזעסען אין דעם פאַבריקס-קאַנטאָר און אַזוי געטראַכט, דער פאַטעל אַקעגען איהם איז געווען לידיג, דאָ איז געזעסען געוועהנליך העלען. דער לידיגער פאַטעל האָט איהם דענערווירט, ער האָט איהם שטענדיג אַרויסגעפיהרט אויפ'ן געדאַנק וועגען העלען.

— וואו איז זי אַהינגעקומען? אויך, זי איז דאָך איהם נישט קיין פריינד, אויך זי זוכט דאָך געוויס פערשידענע מיטלען זיך נוקם צו זיין אַן איהם. געגען איהר האָט ער שוין נישט געהאַט קיין עצה, ווייל זי געפינט זיך ווייט פון איהם, איבעריגענס ווערט העלען זיכער געשיצט דורך פריצין, וועלכער איז געווען שטאַרקער פון איהם.

בעהמע האָט אַ קוק געגעבען אויפ'ן זייגער, דריי מינוט האָט געפעהלט צו עלף... בעהמע האָט א ציטער געגעבען. ער האָט זיך דערמאָנט אַן דעם שרעקליכען אָוועגד, ווען דער געהיימנישפולער מאַן איז ביי איהם געזעסען און זיך אַזוי שטאַרק דערשראָקען פאַר דער עלפטער שעה.

— עלף אַ זייגער, עלף, באַלד קומט די שעה... האָט איהם נאָך איצט געקלונגען אין די אויערען די ווערטער פון אונבעקאַנטען אָבער פאַרוואָס האָט ער, בעהמע, זיך אַזוי שטאַרק דערשראָקען, פאַר דער דאָזיגער שעה? וואָס געהט דאָס איהם אָן?

ער האָט שוין געוואָלט אַז די שעה זאָל וואָס שנעלער אַדורך, אָבער די סעקונדען האָבען זיך דווקא געצויגען ווי שעה'ן, און מיט יעדער סעקונדע ווייטער איז ער געוואָרען מעהר אומרוהיג. דער גרויסער וואַנד-זייגער האָט אָנגעהויבען צו קלינגען. איינס... צוויי... דריי... פיר... פינף::: און ווי נאָר דער זייגער האָט געגעבען עלף קלעפּ האָט זיך דערהערט א קלאַפּ פון אַ אויסגעשלאָגענער שויב און דורך דעם פענסטער איז אין ביורא-צימער אַריין אַ שווערער געגענשטאַנד, וועלכער איז געפאַלען אויפ'ן טיש נעבען וועלכען בעהמע איז געזעסען, בעהמע האָט זיך דערשראָקען אויף טויט. ער האָט א הויכען געשריי געגעבען אָבער באַלד האָט ער זיך פערשעהמט פאַר זיך אַליין, וואָס שרייט ער? פאַר וועמען האָט ער מורא אין מיטען העלען טאָג? אין דער פאַבריק, וואו ער איז דער פולשטענדיגער בעל הבית?

דאָס געקלאַפּערייי און געשריי פון בעהמען איז דערווייל דערהערט געוואָרען דורך די בעאַמטע אין צווייטען צימער און עטליכע פון זיי זענען אַריינגעלאָפען צו זיין שעף.

— וואָס איז געשעהען?

— גאָר קיין בעזונדערס.

עפּעס א ליץ האָט אַריינגעוואָרפען אַ שטיין דורכ'ן פענסטער, איך בין געזעסען פערטראַכט און פּלוצלונג האָב איך דערהערט א קלאַפּ, דעריבער האָב איך זיך אַזוי שטאַרק דערשראָקען...

די בעאַמטע האָבען באַלד פערגעסען וועגען דער נישט-בעדייטענדער געשעהעניש, דאַגעגען אויף בעהמען האָט זי געמאַכט אַ געוואַלדיגען רושם, ער האָט דערפיהלט אַז ער איז אַרומגערינגעלט געוואָרען דורך עפּעס אַ מאַפיע וועלכע האָט זיך אונטערגענומען איהם אַראָפּצושווענקען פון דער אויבערפלאַך, ער האָט לאַנג נאָכגעטראַכט וועגען דעם און די איבעריגע האָפענונג וואָס איז איהם געבליבען, איז געווען דער פּריוואַטער דעטעקטיוו וועלכער האָט צוגעזאָגט מאָרגען אינדערפריה געדאַרפט קומען קיין אולם.

דער פּריוואַט-דעטעקטיוו האָט בעקומען דעם בריף פון לייטענאַנט אַלפרעד בעהמע, ער האָט איהם עטליכע מאָל איבערגעלייענט און אויף זיינע ליפּען האָט זיך בעוויזען א שמייכעל.

— אַ שוהנע געשיכטע קען דערפון אַרויסקומען אַזאַ פּערוויקעלטע סיטואַציע ווי אין אַ קאָמעדיע, ווען זי וואָלט אַזוי טראַגיש נישט געווען

— בעהמע, האָט האַנפט זיך געטראַכט. דאַרף האָבען מיין הילף, ביי מיר איז עס קלאָהר, אַז ער דאַרף מיך האָבען צו אַרבייטען געגען פריצי פעטער העלען האָמערשטיין און הייגריך זאַקס, קען איך דען אָננעהמען קליענטען פון ביידע צדדים? ניין, דאָס האָב איך נאָך אין מיין לאַנגיעהריגער פּראַקטיק נישט געטון און וועל עס איצט אויך נישט טון, מיין פאַך פערלאַנגט קודם כל ערליכקייט און צוליב דעם בין איך אויך בעריהמט געוואָרען און גענים פוג'ם צוטרוי פון מיינע קליענטען.

באַלד האָט ער זיך אָבער פערטראַכט, ווי קען מען אָבער אָפּזאָגען די איינלאַדונג פון אַ אַזוי בערימטער פּערזענליכקייט ווי ס'איז איין איצטיגען מאָמענט געווען אַלפרעד בעהמע, וועלכער ווערט שוין שיער נישט אַרויסגעקוקט אַלס קאַנדידאַט אויף אַ מיניסטאַריען אַמט? דער איצטיגער רעזשים אין דייטשלאַנד פערלאַנגט נישט און דערלאָזט אַפילו נישט קיין אָביעקטיוויטעט. קודם כל דאַרף מען העלפען די מאַכטהאָבער, ווי אַזוי וועט ער זיך אַרויסדרעהען דערפון? צי איז דאָס בכלל מעגליך?

— מיין עהרענוואָרט, האָט ער אָבער בעשלאָסען, איז פיל מעהר ווערט ווי אַלע רעזשימען און ביינע אָרדנונגען, איך מוז איהם אָנשרייבען, אַז איך קען נישט אָננעהמען זיין איינלאַדונג און ער זאָל זוכען, ווען ער וויל אַן אַנדערען. ס'זענען פאַראַן אויסער מיר גענוג פּריוואַט-דעטעקטיוון אין דייטשלאַנד.

(פאָרטזעצונג קומט).

טעאטער
„ראזמאיטאשטשי"
(פריהער „Teatr Miejski")
ציגעל-גאס 27, טעל. 112-25

„אראראט"
דיר. דוד צעלמייסטער
פרעזענטירט
דעם טעאטער

קינסטל. ענס. מ. בראדערזאן.

זונטאג, דעם 1-טען אפריל (2-טער טאג פסח)
פייערליכע פרעמיערע
פון רעוועלאציע-פראגראם א. ג.

הימל, עפן זיך!...

אין 2 טיילען, 16 בילדער מיט א פראלאג און עפילאג
רעזשיסירט פון ש. דזשיגאן און י. שומאכער
קאנפעראנסיע:
וול. גאדיק
געשפילט ווערט:

זונטאג,
דעם 1-טען אפריל (2-טער טאג פסח)
3 פארשטעלונגען 3
אנפאנג 4 נאכמיטאג
7.45 און 10 אווענד.

מאנטאג,
ד. 2 אפריל (1-טער טאג חול-המועד)
3 פארשטעלונגען 3
אנפאנג 4 נאכמיטאג
7.45 און 10 אווענד.

מחברים:
וווערטשענקא
בראדערזאן
קולבאק
פלאטנער
ליסטיגער פעסימיסט

מוזיק:
ד. בייגעלמאן
א. בייגעלמאן
ה. רובין

דעקאראציעס:
א. ליבערמאן
ב. קוצעוויטש

מוזיק-ליישונג: הערץ רובין
בינע-ליישונג: ב. שווארצשטיין
אדמ.-ליישונג: ב. גאדיק און מ. קאן.

אונזער קינסטלער-אנסאמבל לויט א. ב.
בירנבוים דוד
בערגמאן יואל
גאדיק וול.
גאלדשטיין שמואל
דאלסקא מרים
דזשיגאן שמעון
טארו רוט
לעווי-באראווסקא רייזעל
שיינע מרים
שומאכער ישראל
שווארצשטיין בער

בילעטן צו בעקומען פון 11 ביז 2 און פון 5 נאכמיטאג.

מיאוסע מעשים פון א בן-יחיד

פערכאפט די עלטערנס פערמעגן. — לאכט זיך אויס פון געגעבענעם תקיעת-כף דער טויטער מוטער. — ס'העלפעז נישט קיין דין-תורות

מיט 25 יאהר צוריק, ווען חיים וואלף ל. האט זיך בעוויזען אויפן לאדזער האריזאנט, איז ער געווען בעווארפען מיט א האלב טיץ דראבנע קינדערלעך — 5 מיידעלעך און 1 יונגעלע — ער האט געפיהרט א זאקען-פאבריקטעל און געמוזט שווער הארעווען בכדי ארויסצובריינגען די קארגע חיונה.

מיט דער צייט זענען זיינע קינדער אויפגעוואקסען, זיי האבען אנגעהויבען מיט צו ארבייטען אין פאבריקעל. ער האט זיך דעריבער גענומען גאר שיין ארויסארבייטען אזוי, אז אין קורצען איז ער שוין געווארען ביכולת דאס פאבריקעל צו פערגרעסערען און ממילא האט ער עס געמוזט איבערטראגען אין אנ'אנדערען, בעקוועמערען לאקאל.

צוליב פראקטישע טעמים... האט חיים וואלף דעם נייעם לאקאל געדינגען אויפן נאמען פון זיין בן-יחיד. אויך די קאנצעסיע, אלע פערזיכערונגס-פארמאליטעטען ווי אויך דער איינקויף פון נייע מאשינען און רוי-שטאפען אלעס איז איבערגעגאנגען אויפן נאמען פון זעלבען בן-יחיד, דערמיט האבען זיך אבער די בעציהונגען אין דער משפחה מיט גארנישט געענדערט, אלע האבען ווייטער געטריי מיטגעארבייט, דאס געשעפט האט כסדר פראספערירט און חיים וואלף האט געמאכט געלד.

בלייבט דאך אבער נישט דער זינדיגער מענש „ אייביג יונג און קרעפטיג. מסתמא האט אומבעמערקט אונטערגעריקט די זקנה. חיים וואלף'ן האבען רצשיק גענומען פערלאזען די כחות, ער איז שוין נישט ביכולת געווען מיט אזא ברען זיך אפצוגעבען מיטן געשעפט, ביסלעכווייז איז אויך די גאנצע פאקטישע פיהרונג פון געשעפט ממילא אריבער צום בן-יחיד.

אויך מיטן איבערנעמען די אליינהערשאפט אין געשעפט, האבען זיך די פערהעלטנישען פון בחור צו דער משפחה אבסאלוט נישט געענדערט, די שוועסטערן האבען ווייטער מיטגעארבייט אין געשעפט, די קאסע איז געבליבען אין די הענט פון דער מוטער. אלס איז געגאנגען גלאטיג — כל זמן איינע פון די שוועסטערן האט נישט געהאלטען ביי א שידוך.

דאמאלט האט דער בחור אנגעהויבען צו ענדערן זיין טאקטיק לגבי די עלטערן און בני-בית. דורך עפעס א טריק האט ער אנגעקריגען דער שוועסטערס נדן, אויסגענארט פון דער מוטער די קאסע, אויפגעהערט אין גאנצען אהיימצוקומען, נישט ארייננעלאזט קיינעם פון בני-בית מעהר אין פאבריק. די עלטערן האבען געוויינט און געשריגען, ס'האט גארנישט געהאלפען, דער בחור איז געבליבען קאלט ווי אייז און מעהר וועגען זיי נישט געוואלט וויסען.

פון גרויס ווייטאג און קרענקעניש האט די מוטער זיך ווערקענלייגט אין בעט שלאף אויף גאל שטיינער מיט קאמפליקאציעס. געקרענקט האט זי א לענגערע צייט, אויך אין משך פון דער גאנצער קראנקהייט האט זיך דער בן-יחיד נישט געוויזען, נישט געוואלט מיט עפעס ארויסהעלפען.

ענדליך איז די מוטער געשטארבען. דער געטרייער בנ'אק האט אפילו צו דער לויה נישט געהאט קיין חשק צו קומען. מיט כוח האט איהם די משפחה ערשט געמוזט שלעפען, פארן ארא-לאזען דעם מת אין קבר אריין, האט מען דעם „טאטער" געצוואונגען צו געבען תקיעת כף, אז ר'וועט דעם נדן צוריקגעבען דער שוועסטער און וועגען פערכאפטען פערמעגען האלטען א דין-תורה.

דעם מת האט מען קובר געווען, די פאר-צווייפעלטע שוועסטער מיטן איבעריגען בני-בית זענען געווען זיכער, אז איצט וועלען זיי צוריק-בעקומען דעם נדן און כאטש א טייל פון פער-מעגען.

איבער 4 חדשים זענען שוין פערביי זייט דער מוטערס טויט און דעם פייערליכען צוזאג. מ'האט שוין דעם חברה-מאן אפשר צוואנציג מאל גערופען צו דין-תורות, ער וויל אבער בשום אופן נישט קומען און ווען ער בעווילינגט יא שוין אמאל צו קומען, דרייט ער זיך אלעמאל מיט פערשידענע תירוצים ארויס פון די דין-תורות.

זעהענדיג, אז מיטן גוטען לאזט זיך זיין עקשנות נישט ברעכען, האט דער פאטער מיט די טעכטער בעשלאסען דעם דערמאנטען פערשוין איבערצוגעבען דער פראקוראטור פאר צואייגענען זיך די אנפערטרויטע פאבריק און דעם נדן.

ארגוס

ארטאפעדישער אנשטאלט

ארטעזען, גארסעטען, ארטאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאט-פוס-איינלאגען געגען פיס-שמערצען אלס נאך גיפס-אבדרוק.

Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פיעטריקאווער 119, טעל. 281-81

„ווער ס'איז צוגעגרייט און ארגאניזירט צו דער
געגען לופט- און גאז-פערטיידיגונג
דעם דראהט בישט קיין שום געפאהר",
ציי ווייסט דו שוין ווי אזוי זיך צו פערטיידיגען פאר גאז-אנגריפען?

נדרים = אקציע אין די שוהלען

זוי תמיד איז אויך היי-יאהר פראקלאמירט געווארען א גרויסע נדרים אקציע אין די שוהלען און בתי-תפלה לטובת דעם קרן-הקימת לישראל. מיט דער אקציע פערנעהמען זיך די גבאים וועלכע וועלען הארגען דערפאר, אז ביי די עליות לתורה זאלען די מתפללים בעשטימען זייערע נדרים פאר גאולה הארץ.

די היגע יודיש ןבעפעלקערונג וועט געוויס ארויסווייזען איהר גרייטקייט מיטצוהעלפען ביים פערגרעסערען דעם יודישען באדען-בעזיץ אין א"י און מיט א ברייטער האנד מנדב זיין לטובת דעם קרן הקימה לישראל.

אזא מאדע-רעוויע איז אין לאדז נאך נישט געווען

אנמעלדונגען נעמט אן דער זשור-נאליסטען-סינדיקאט

דער אנזאג פון דער מאדע-רעוויע און איינ-קויף-פראפאגאנדע, וועלכע ווערט ארגאנוזירט אין לאדזער זשורנאליסטען-סינדיקאט, האט ארויסגע-רופען א פערשטענדליכע פראינטערעסירונג.

די אנמעלדונגען פון די פירמעס נעמט אן דער סעקרעטאריאט פון סינדיקאט, פיעטריקאווער 121, טעגליך פון 6,30 ביז 7,30 אוו. טעלע-פאן 187-40.

די ערשטע פון דעם ציקל מאדע-רעוויעס, וועלכע וועט פארקומען ד. 22-טען אפריל ד. י. אין „פילהארמאניע" וועט זיין פערבונדען מיט אר-טיסטישע אטראקציעס, ס'וועלען בצוויזען ווערען די נייעסטע פרויען-און מענער-מאדעס.

קאנצערט פון יודישע מוזיק אין „הזמיר"

א אינטערעסאנטען קאנצערט פון יודישע מוזיק ארדענט איין דער היגער „הזמיר" מאנטאג, דעם ערשטען טאג חול-המועד אווענד אין אייגענעם לא-קאל.

אין קאנצערט געהען אריין א רייהע שאפונגען פון: זילבערץ, ליוואוו ענגעל, זאקס, געלבארד, בענסמאן, אלמאן אונטער דער אנפיהרונג פון די-ריגענט פראפ. י. זאקס.

לאדזשער הגדה

געקירצט, צוגעשפּיצט און פּערטייטשט פון האַניג-פויגעל

ביעור חמץ

פאַר אונזערע לאָדזשער איז דאָס אויסרוימען חמץ איבעריג, ווייל דער „אוזשאַנד" האָט דאָס שוין געטון אַהן דיר.

סמנים לסדר

קדש — נעהם דעם פאַרטפעל פּראָטעסטען און זאָג אַ רבנן־קדיש.

ורחץ — וואַשען דאַרפסטו דיך נישט — דאָס בייזע אינדוסטריעל־געזעץ, וועט דיך שוין אָפּוואַשען.

כרפס — קוק אַריין אינ׳ם בילאַנס פון לעצטען יאָהר, וועט דיר ווער׳ן גרין און געל פאַר די אויגען.

יחץ — נעהם די פּאָר גראָשען, איין העלפט אַוועק דעם סעקוועסטראַטאָר, די צווייטע, דעם שפּיגעל און דו וועסט זיין קוויט מיט׳ן מייסטער.

מגיד — דערציהל דיין באָבען, אַז דו האָסט אָפּגעפּראַוועט פּסח צו מאַכען.

רחצה — קיין „באַדזור" וועט דיך אויך שוין נישט ריין וואַשען.

מוציא — קוים האָסטו אויסגעקויפט אַ פּאַטענט, קאָנסטו דיך ריכטען פון „אוזשאַנד" אויף אמת׳ע „המוציא" (אַבראַטאַוור און דאַכאַדאַוור).

מצה — פּערזעץ אַ קישען און קויף מצה.

מרור — סאַנגבאַרסטע מאַכען־אַרטיקעל אויפ׳ן לאָדזשער האַנדעל־מאַרק.

כורך — גיב אַ קוק אין דיין לעצטען „באַקאַז אַטביטשי", וועלען דיר די אויגען איבערגעהן.

שלחן עורך — (פון דעם „סימן" איז אין לאָדז קיין סימן נישטאָ).

צפון — עס אויף דעם אַפיקומן, אידער מאַכט דיר אויף איהם אַ זאַיעגטשע.

ברך — דאַנקט און לויב גאָט דערפאַר — וואָס נאָך ערגער זיין.

הלל — זינג, וועסטו פּערגעסען אין עסען.

נרצה — האָסטו דאָס אַלץ געטון, ביסטו קאַנדידאַט פאַר׳ן מושב זקנים.

הא לחמא עניא

דאָס איז דאָס ברויט, וואָס די פּליטים פון דייטשלאַנד האָבען געגעסען אין „גותן לחם". כל דכפין — ווער ס׳איז אַ נצרך, קאָן אַריינגעהען צום נישטיגען בעסטען לאָדזשער גביר נאָך אַ נדבה, וועט מען איהם ווייזען די טיר (פון דער אַנדערער זייט). השתא עבדי — הייגט אַרבייטען מיר נאָר פאַר׳ן פּרייט. לשנה הבאה בני חורין — פון הייגט איבער אַ יאָהר, וועלען מיר זיין פרייע — פון די דירות.

4 קשיות

מה נשתנה — פאַר וואָס זענען די פאַר־מלחמה׳דיגע גבירים געוואָרען מענשען, און די הייגטיגע נוויפ־געקומענע זענען פּאַסקודניאַקעס?

פאַרוואָס האָבען עקזאַמענס ביז איצט געמוזט פּגעבען נאָר דאָקטוירים און אַדוואָקאַטען, און הייגט מוזען בייגעל־סוחרים אויך האַלטען אַנ׳עקזאַמען?

פאַרוואָס האָבען מיר אַמאָל אין לאָדז געהאַט פּראָכטפולע גאַסען און גאַנצע קעפּ, און הייגט איז פאַרקעהרט?

פאַר וואָס האָט מען אַמאָל געהאַט חמץ און מצה און הייגט האָט מען ביידע נישט?

איז דער תירוץ:

עבדים היינו

מיר זענען אייביג געווען אייראָפּען און בהמות וועלען מיר בלייבען. אפילו כלנו חכמים — ווייל מיר זענען אַזעלכע חכמים, מצוה עלינו לספר — הייסט אונז ציילען, ציילען וכל המרבה לספר — ווער עס ציילט אַ סך, הרי זה משובח — דער איז אַ לאָדזשער „פּלאַמביק".

ארבעה בנים

דער חכם — ליגט אין דר׳ערד און פּאַקט בייגעל.

דער רשע — איז אַ דאַזאָר אין דער קהלה און זיצט אומעטום אויבענאָן.

דער תם — איז אַ פּרעזעס אין אַ הייגען סוחרים־פּעראיין.

דער שאינו יודע לשאול — איז אַ לידער פון אַ פּאַרטיי, האַלט פּראָגראַם־רעדעס אויף מיטינגען און שליפט זיך צו ווערען אַ סיים־דעפּוטאַט.

ברוך שומר

וואָויל איז דעם, וואָס היט דאָס ווייב, זי זאָל נישט שפּילען קיין „פּאָקער", זי זאָל נישט רויכערען פּאַפּיראָסען, זי זאָל נישט טאַנצען אויף קיין דאַנסינגס, זי זאָל נישט זיין קיין פּילאַנטראָפּקע, זי זאָל נישט געהען אויף „פּאַשעהוניאַס". וואָויל איז דעם, וואָס היט זיך פאַר סובלאָקאַטאָרען און פון אַנדערע שלעק און אַנשיקענישען.

ביד חזקה

אומעטום הערשט הייגט די „יד חזקה". די גאַנצע חכמה ליגט הייגט אין דער יד חזקה. אין דער פּאָליטיק, אין מסחר, אין דער הוים, אין דער גאַס — אומעטום גילט די יד חזקה.

ווילסט ווערען אַ גדול בישראל, מוזטו דיך היטען פאַר דער „יד חזקה".

געהסט דו מאַהנען אַ חוב, מוזטו ווייזען דיין יד חזקה. צאָהלסט דו נישט רעגולער אַ קוואַרטעל דירה־געלד, ווייזט דיר דער ווירט זיין יד חזקה. דרך־ארץ האָט אַ פרוי פאַר אַ מאַן, וואָס האָט אַ יד חזקה.

מכות

דאָס איינציגע אַרטיקעל, וואָס אַלע לאָדזשער סוחרים האָבען און וואָס זיי געבען.

דיינו

וואָלטען מיר געהאַט נאָר איין אַראָלף היטלער און נישט אַ צווייטען אַראָלף — באַוואַטשינסקי, וואָלט אויך געווען דיינו.

וואָלטען מיר אין לאָדז געהאַט איין אַרבייטס־פעהיגען אַנטי־היטלער־קאָמיטעט, נישט צוויי, פער זעהעניש׳ען, וואָלט אויך געווען דיינו.

וואָלטען די לאָדזשער יודישע האַנדווערקער געהאַט איין שטאַרקע האַנדווערקער אָרגאַניזאַציע, וואָלט אויך געווען דיינו.

וואָלטען מיר נישט געהאַט די „אובעזפּיעטשאַלניע", וואָלט אויך געווען דיינו.

וואָלט די לאָדזשער קהלה אויסגעגעבען ווענער אויף מקוואות און דיינים, וואָלט אויך געווען דיינו.

און ווען וועלען שוין אַמאָל אונזערע ווייבער ביים געהמען גאָלד זאָגען... דיינו!

פּסח־פּאָליטיק

אַ שווער שטיקעל אַרבייט האָבען מיר דורכגעמאַכט ערב פּסח מיט׳ן אויסרייניגען דעם היטלער־חמץ. שוין איינמאָל אַ חמץ? מיר דיפּלאָמאַטען האָבען צו זינגען און צו זאָגען ביים מבער זיין דעם דאָזיגען חמץ. מיר טוען דאָס אונזעריגע. מיר שייען מיר ריינגען די פּער׳חמצ׳טע פּאָליטיק און ווילען דערציילען די אויסלייזונג פון דעם מאָדערנעם היטלעריסטישען פּרעה. מיר האָבען אויף איהם אָנגעטריבען די גרויסע מכה — באָיקאָט, דערפון איז ביי איהם אויסגעוואַקסען אַ „שחין" און עס גרייט זיך שוין דאָרט אַ „חושך" אויף. מיר וועלען נאָך דערלעבען, אַז דער בייזער היטלער־פּרעה, וועט האָבען דעם זעלבען סוף, וואָס עס האָט געהאַט דער ביבלישער פּרעה, ער וועט אונז באַגיאַנען און נישט לאָזען אַנטלויפען פון זיין לאַנד.

קיין וואונדער וועט דאָס נישט זיין, ווייל אין הייגטיגען מצרים־דייטשלאַנד, זעהט מען שוין סמנים פון דער פּערשפּרייטונג פון די „עשר מכות". די בני ישראל פעהלען שוין דאָרט אויף שריט און טריט וואָרום, ווער וועט דאָרט איצט בויען דעם דייטשען „פּיתום ורעמסס"?

אונזער פּסח־פּאָליטיק געהט אין דער ריכטונג פון יציאת מצרים.

אַנ׳אַלטע געשיכטע — פּאָליטיק, וואָס איז נאָר איצט...

ויהי בחצי הלילה

וואָס קומט אַלץ נישט פאַר בחצי הלילה?

פּלאַקען צו די שטאַטראַט־וואַהלען ווערען געפּלאַקט בחצי הלילה.

פערזאַמלען שטעלען צוזאַמען „ספּראַוואָזדאַניעס" — בחצי הלילה.

סוחרים (פאַר׳ן „באַדזור") מאַכען די בילאַנסען בחצי הלילה.

דעם אינדוסטריעל־געזעץ, האָבען אונזערע „פער־זאָרגער" אונטערגעשריבען בחצי הלילה.

לאָדזשער ווייבלעך הייבען זיך אָן צו באַווייזען בחצי הלילה.

ראַנדקעס שטימען זיך לאָדזשער מיידלעך בחצי הלילה.

אַ יודישע טעאַטער־פאָרשטעלונג הייבט זיך אָן בחצי הלילה.

לאָדזשער פאַבריקאַנטען מאַכען „הבדלה" — בחצי הלילה.

די בעלי־חובות קומען ביום ובלילה.

אחד מי יודע

איינס ווער ווייסט? — איין גמינעלע האָבען מיר.

צוויי ווער ווייסט? — צוויי אַנטי־היטלער־קאָמיטעטען האָבען מיר.

דריי ווער ווייסט? — דריי יודישע טעאַטערן האָבען מיר (פּן ירבו)!

פיר ווער ווייסט? — אַ 4־טאָגיגען האַנדעל האָבען מיר (3 טעג געהט אַראָפּ שבתים, זונטאָג׳ן תגאות און אַנדערע גאַליפּקעס).

פינף ווער ווייסט? — 5 דירעקטאָרען און איין יודישען טעאַטער.

זעקס ווער ווייסט? — 6 סעקוועסטראַטאָרען אויף איין סוחר האָבען מיר.

זיבען ווער ווייסט? — 7 זשירעס אויף איין וועקסעלע און דאָך געהט עס אין סאַנד אַריין.

אַכט ווער ווייסט? — 8 סוחרים־פּעראיינען אין לאָדז האָבען מיר.

חד גדיא

איין ציגעלע, איין קיהעלע, מעלקט מען און מ׳מעלקט אָהן אַ שיעור. מעלקט מען איהם אַזוילאַנג ביז ער זאָגט אָפּ דעם צווייטען פּסוק פון

שיר השירים.

ר יינו...

(פאָלקס־הומאָרעסקע) ● פון לייב פייגאַלד (לאָדז)

— א. —

אין מאַדריד, די רעזידענץ פון מלכות שפּאַניע האָט אַמאָל געוואוינט אַ הארציגער און וואוילהאָבענדער יוד: דאָן לוצאַטו היימגאַר, איז ער געווען בעקאַנט און בעליבט אויף ווייט און ברייט צווישען יודען און נישט־יודען. געווען אַ ברכה פאַר יודישע קינדער מיט זיינע נדיבות און גוטסקייט; אַ שר וחשוב ביי די אומות העולם פאַר זיין חכמה און נאָבעלקייט. אַפילו דער סאַמאָראָרנער מלך ירים הודו אַליין האָט מיט איהם אָנגעהאַלטען אינטימע פריינדשאַפט. דאָס איז געווען אַ מלך חסד, האָט ער לחלוטין נישט געגלויבט אין אַכט די כל׳ערליי שונאים ישראלים און באמת געגלויבט אין לוצאַטוס אויפריכטיגסטער פריינדשאַפט.

האָט לוצאַטו היימגאַר געטון זיין זעהר אַ גאַטס פאַרכטיגער מענש, וואָס האָט געטראָגען אין האַרצען אמונה אין בורא עולם און אין זיין השגחת פּרטית; געווען איבערצייגט, אַז זיין עשירות האָט ער נאָר צו פערדאַנקען זיין נדבות און מקיים זיין די מצוה פון הכנסת־אורחים. און גרויס, גרעסער, נאָך גרעסער איז געוואַקסען זיין עשירות, און וואָס גרעסער ס׳עשירות איז געוואַקסען אַלץ מעהר, אַלץ פלייסיגער האָט לוצאַטו געטון בזהר זיין אין נדבות און צדקה וחסד, האָט ער זיך געטון נוהג זיין תמיד איינצולאַדען, צו פאַרבעטען צו יעדען פּסח, צו זיין סדר־טיש אַלע אָרימעלייט באַהבה און ווייטע, און נישט נאָר ער האָט זיי מאכל ומשקה געווען מעדבים, נאָר זיי אויך פאַרשאַפען אַ מקום ללון און אויך זיי מלבוש געווען בבגדי כבוד, הלבשה יום־טוב.

אָבער פּאָרט האָט ווער געהאַט „גרויסע אויגען" אויף לוצאַטון און געטון אויף איהם אַפּנים מקטרג זיין פאַרן כסא־הכבוד. האָט דער כסא־הכבוד בעשלאָסען אויסצופּרובען זיין קנעכט, ווי ווייט אמת און עהרליך ס׳איז זיין גאַטספאַרכטיגקייט ונדבות. איז געקומען דער שטן און איהם אָפּגעטון אַ ביזן און מיאוס שפּיצעל רח״ל: ויהי היום — און ס׳איז געשעהן אין אַ פראָסטען מיטוואָך און ס׳איז ענטשטאַנען אַ שרעקליכע האָסט־בהלה אויף דער בערזע, וואו לוצאַטו איז געווען אנגאַזשירט איבער די אויערען, האָט די האָסע, די בהלה פאַרארימט לוצאַטון ביז גאָר. ס׳האָט זיך פון איהם אָפּגעטון דער סימן ברכה והצלחה...

דאָך האָט זיך לוצאַטו געשטאַרקט. זיך חלילה נישט איינגעבראָכען, נישט פאַרלוירען זיין ליבען גאָמען אויס׳ן האַרצען און ווייטער געטון עוסק זיין אין צדקה וחסד מיט די לעצטע פאַר פּאָים. יאָ, אַוודאי וועט איהם דער דער גוטער גאָט צוריק העלפען אויפשטייגען. סיי־ווי־סיי איז ער נישט געבוירען געוואָרען מיט׳ן עשירות, נאָר זיך עס ערוואָרבען אַ דאַנק זיין שווערע אַרבייט. מילא, דאַרף מען הייס תפילה טון צום רבונו של עולם קורע צו זיין דעם ביטערען גזר, כע״ליב געהמען דעם עונש פון דער ירידה און ווייטער מיהזאם און פלייסיג אַרבייטען, וועט איהם שוין זיין ליבער נאָמען לייטזעליגען פון דאַסביי מיט אַ גוטע פּרנסה.

אמת, דער אין הימעל העלפט איהם אָט־אָט מיט אַ ישועה, אָבער לעת־עתה, וואו נעהמט מען אויף אַ בכבוד׳יגען פּסח נישט פערשעהמט צו ווערען פאַר לייט און איינגעלאַדענע אָרימעלייט, אַז דאָ איז נישטאָ קיין פּרוטה מזומן אין טאַש... זאָלסטו געהן זיך באָרגן בתורת הלוואה און באָרגן וועט מען איהם אָהן ספק שוין דערפאַר, וואָס עולם האָט נישט געוואוסט פון לוצאַטוס ירידה און איהם אַלץ געהאַלטען פאַר קרעזוס. אָבער ווי אַזוי מען מען עס באָרגען, אַז ער האָט נישט לכתחילה די מינדעסטע מעגליכקייט בקרוב אומצוקעהרען דעם חוב. ס׳איז דאָך ווירקליך: „לווה רשע ולא ישלם"...

— ב. —

איז געקומען אַ רייטער, אַ מיטגליד פון דער קעניגליכער סוויטע מיט׳ן נאָמען פּריי סען דאַיאַנו און זיך געשטעלט פאַר לוצאַטון, איז געלעגען אַלס שליח מיוחד פון מלך ירים הודו און איבערגעגעבען אַ פערזיגעלטען בריף. האָט לוצאַטו העפליך געדאַנקט און זיך געזעגנט מיט׳ן שטאַפעט. און ער האָט אָנגעהויבען לייענען דעם בריף: „לוצאַטו! מ׳האָט מיר אָוועקגע׳לקח׳נט אַ טייערען דיאַמאַנט. פערלאַנג איך פון דיר, לוצאַטו, זאָלסט תיכף איבערבעהמען בשתיקה די אויספאָרשונג און אויסגעפינען מיט דיין חכמה, ווער ס׳האָט געקענט זיין דער גנב... בכדי צו פיהרען די אויספאָרשונג, ליגט ביינעליגט אַ טשעק אויף 1000 גאָלד־פונט, וואָס איז תיכף צום איינקאַסירען אין מלכות אוצר!"

איבערליינענדיג דעם בריף איז לוצאַטו בלאַס געוואָרען, ווי אַזוי קען ער דאָס אויסגעפינען דעם גנב, וואָס איז ער דען אַ דעטעקטיוו, אַנ׳אויספאָרשונגס־ריכטער? אָבער דעם מלך׳ס אַ געבאָט איז ממש אַ געבאָט, און ער האָט פערשטאַנען אַגב מפּי אינסטינקט, אַז דאָס איז אַ שמים־זאַך. מ׳דאַרף קודם כל איינקאַסירען דעם טשעק און לאָמיר לעת עתה מאַכען אַ פרעהליכען פּסח און ווייטער וועט מען זעהן...

און לוצאַטו היימגאַר האָט געטון פּראַווען דעם פּסח־סדר ווי תמיד!

געווען איז אָבער דער שר פּריי סען דאַיאַנו גאָר אַ גרויסער שונא ישראל, איז ער אַוועק צום מלך און געזאָגט:

— אדוני המלך! דו ווייסט דאָך, אַז כ׳בין איינער פון דיינע געטרייעסטע דינער, האַלט איך פאַר מיין הייליגסטען חוב, דיר מודיע צו זיין, אַז תיכף, ווי דו האָסט איבערגעגעבען די אויס־פאָרשונג איבער דער גנבה פון דיין טייערסטען דיאַמאַנט דיין פריינד, דאָס לוצאַטו היימגאַר — זאָלסטו וויסען זייג, אַז דער פערשוין איז לחלוטין נישט עוסק אין דעם ענין. יאָ, איינס האָט ער מקיים געווען, ער האָט קודם כל אָפּגענומען דעם טשעק אויף די טויזענד גאָלד־פונט און זיצט גאָר אין דער היים צו הוין און פּראַוועט און פרעסט און זויפט לכבוד זייער יום־טוב פּסח...

און כאָטש דער מלך האָט נישט צוגעהערט צו דעם מלשינות, דאָך האָט ער בעהאַלטענערהייט בעשלאָסען צו געהן זעהן, וואָס טאַקע עס טוט לוצאַטו, בכדי אויסצוגעפינען דעם גנב און די גנבה.

והנה, און ס׳איז געווען, אַז דער מלך ירים הודו איז אַוועק ביחידות פאַר לוצאַטוס דירה. ער איז אָנגעקומען פאַר זיינע פענסטער און בעמערקט פאַר די אויגען: אַט זיצט אָרום און אַרום אַ גרויסער עולם יודען מיט בערד און קיטלען, אויסגעצירט אין דער הערליכסטער הלבשה, אויבענאָן זיצט לוצאַטו אַליין מיט זיין בני־בית. איבער׳ן טיש איז געגרייט טייער׳ע ווייבען און מעדנים, אַ סעודת מלך. און פאַר איטליכען יוד ליגט אויסגעשפּרייט אַ ספר. עולם שאָקעלט זיך און רעדט אין ספר אַריין. לוצאַטו פרעגט עפּעס, און עולם ענטפערט אויפ׳ן קול, אַזוי נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל פּסח, פּסח...

— דיינו! — דיינו! — דיינו!...

אַזוי האָט עס זיך איבערגע׳חזר׳ט מעהרערע מאָל, אַהן אויפהער. איז דער שפּאַנישער מלך גאַרנישט געווען קיין נאַר און זיך מאַמענטאַל געכאַפּט און פערשטאַנען, אַז דאָס מיינט דער פּסח טאַקע וועגען זיין גנבה. גאָר פּשוט: דאָס שרייט אַזוי דער עולם, אַז דער גנב פון דעם דיאַמאַנט איז נישט קיין אַנדערער, ווי זיין שר יהשוב פּרייסען דאַיאַנו...

איז דער מלך אומר ועושה, בשתיקה אוועק אַהיים און פערארעסט תיכף ומיד דורכצופיהרען אַ רעוויזיע ביים שר פּריי סען דאַיאַנו און — און מען האָט טאַקע דאָרטען אונערוואַרטעט געפונען די גנבה!...

ער מיינט נישט די הגדה

נאָר די קניידלעך...

די אלטע לאדזשער סדר=שיסעל

וואס לעבט נאך קוים

זמן חרותנו

צוליב דעם, וואס די יודען זענען ארויסגעלייזט געווארען פון גלות-מצרים און זענען געווארען זעלבסטשטענדיג — ווערט פסח אנגערופען זמן-חרותנו, הייבט אין ביי פוילען א גאנץ יאהר זמן חרותנו:

למשל:
די הייזער פריי אהן מעבעל.
די קעשענעס פריי אהן א גראשען.
די פאליצעס פריי אהן סחורה.
דער ארבייטער פריי אהן א שטאה ארבייט.
די מיידלעך זענען פריי-ליידיג.
עס איז אלעס פריי — הפקר פעטרושקע!

לייב שטאבינסקי.

פון דער שירה

„ותצאו כל הנשים אחריה בתפים ובמחולות", בעת די יודען זענען אריבער דעם ים, איז ארויס מרים מיט אלע ווייבער מיט פויקען און מיט טענץ, וואס פאר א שמחה איז געווען אויף די ווייבער?

זאגט אויף דעם רש"י: די ווייבער האבען דערהערט, אז זייערע מענער זענען ארויס פון מצרים מיט'ן גאנצען גאלד און זילבער פון די מצריים, הערייבער איז געווען אזא שמחה אויף די פרויען.

לייב שטאבינסקי.

פסח=דיאלאג
אין ווידזא=לאקאל

— זאג גאר, סטעפא, וואס איז אזעלכעס פסח?
— איך קאן בישט אזא באמען, דאס איז פאר דאבגע, דער יודישער „שוויענטא מאזשא".
— פארוואס-זשע מאכט מען א סדר?
— דאס איז א „וועטשארעק" אזא, וואס דויערט א וויעלקאנאך...
— כ'וויל אויך ווייסען דעם טעם פון מצות.
— נו, דאס מוז אוודאי סימבאליזירען דאס פנים פון א שעהנהייטס-קעניגין, וואס מ'האט איך געיפטען געקליבען.
— און צו וואס נוצט מען חרוסת?
— פאדאבנע, דאס זאל זיין א „סטאראזשיש-נע" יום-טוב'דיגע ליפען-פאמאדע.
— אפשר קאנסטו מיר זאגען, וואס מיינט מען הגדה?
— אה, דאס איז אזא שפיל-קארטע, וואו ס'איז אויסגערעכענט א מעניו פון פערשידענע סאמע געריכטען.
— און וואס איז זאלץ-וואסער?
— דאס איז דאך טשעכאטשיבקער „סאלאנ-קע".
— פארוואס ווייטער טרינקט מען פיר כוסות ווין?
— ווייל די פיר „בעקאנטע" בנים הייסען אזוי פיל דערלאנגען.
— קענסטו מיר אפשר אויך זאגען די בעדייטונג פון די צוועהן מכות?
— דאס מיינט מען צוועהן עלטער-עיאהר.
— וואס מיינט מען אפיקומן?
— א בעהאלטענער בדן.
— און עפעס עפענט מען דאך די טיר פאר אייגעם עליאש, וואס בעהמט גאר בישט אין מויל אריין.
— עט, אזעלכע זעהט מען הייבט גאר בישט. היינטיגע פענטאקסס הייסען זיך געבען קאלאציעס.
— באך איין ווארט: וואס איז דער טייטש „חד גדיא"?
— אה, דאס? א זשרעבראק-פוטער.

(מ.)

דעם חתנ׳ס סדר

קדש: גייסטו צו דעין חופה ביסטו שוין א קדוש"...
ורחץ: גאך דער חופה וועט דיר דיין ווייב אנוואשען אין דער וועש אריין.
כרפס: זי וועט בישט קוקען אויף דעם, וואס דייגע געשעפטען זענען ווערט א ציבעלע...
יחץ: דיין קאפ וועט דיר ווערען צושפאלטען.
מגיד: יעדער שעה וועט דיר דיין ווייב האלטען גייע דרשות, וואס זי דארף.
רחצה: וועסט בעדארפען וואשען די ווינדעלעך פון דייגע קינדערלעך.
מוציא: זי וועט פון דיר ארויסציהען דעם לעצטען גראשען.
מצה: וועסט ווערען דאר און טרוקען, ווי א מצה.
מרור: שטענדיג וועט דיר זיין ביטער און זויער.
כורך: וועסט זיך ווירקלען אויפ'ן בויך און וועסט זי שיקען קיין קריניצע.
שלחן-עורך: ביי דיין טיש וועלען שטענדיג זיצען דיין ווייבס „באקער"-קאלעזשאנקעס.
צפון: און אליין וועסטו זיך מאכען בעהאלטען פון די בעלי-חובות.
ברך: דו וועסט שטענדיג בענשען דיין שדכן.
הלל: דיין ווייב וועט לויבען דיין שכן, און ער בעהאנדעלט זי בעסער ווי דו בעהאנדעלסט זי.
נרצה: וועסטו אבער בישט חתונה האבען — וועסטו זיין א גליקליכער אויף דיין גאנץ לעבען.

לייב שטאבינסקי.

אריפן היסב=בעט

עסטרייך זעצט אוועק א מלך, אבער קיין סדר איז דארט בישטא.

היטלער מאכט „כורך": ער וויקעלט איין א טארבאס אין א שלום-פאקט און זאגט „זכר למלחמה"..

רוזוועלט דעקט אויף די דאלאר — קערה ביז אין דער העלפט.

מוסאליני שאפט ביי „ארבעה בנים": איי-טאליען, ענגלאנד, עסטרייך און אונגארן.

ענגלאנד עפענט די געשלאסענע טיר פון ארץ-ישראל, אבער נאר פאר אליהו הנביא, וואס איז א גראה ואינו נראה.

אין פראנקרייך זעצט מען אין „חד-גדיא".

די סאנאציע מאכט „אפיקומן" מיט דער אלטער קאנסטיטוציע.

(מ.)

דער היינטיגער זמן חרותנו
מאכט:

ז ארג
מ אטעריביש
נ אדזשאריען
ח ובות
ר עטורסען
ו עקסלען
ת ם הכסף
י סגרים
נ אכוועהענישען
ו ויסאן.

לייב שטאבינסקי.

דער היינטיגער ים

אמאל איז געשעהען א נס מיט די יודען: זיי זענען אריבער בשלום דעם ים —

אבער פון היינטיגען ים-חובות פאדאטקעס, גזרות, אופאמביקענעס געשעהט בישט, אז יודען זאלען ארויס מיט גאנצע ביינער.

לייב שטאבינסקי.

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 77
פרייטאג, דעם 30 מערץ 1934

לכבוד פסח

ער רוימט אויס דעם חמץ

יוד: זאל דאס אלע זיין בטול
ווי דער שטויב פון דער ערד

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע בייל‏אגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

אליהו הנביא

פון רבקה גאלין

אלע כוסות אנגעפילטע
שפיגלען זיך אין רויטען שיין.
שפעט המתק זאגט דער טאטע,
אליהו דארף אריין.

ווינקט די מאמע, מיט א שמייכעל
איך זאל עפענען די טיר.
פון דערוואַרטונג, צי פון מורא,
ציטערען די הענט ביי מיר.

כ'האב דערפילט א רויש, א פלאטער
עפּעס נדיג ברייט די טיר.
זאל דאס זיין פון אליהו'ן
אחער גאר דאס הארץ אין מיר?

כאטש מען זעהט איהם נישט אריינגיין,
און מען הערט איהם נישט ארויס,
ברענגט ער הויפענס פרייד און ליבע
אין א יעדען אידיש הויז.

און מיט צוגעמאכטע אויגען
זעה איך פשוט קלאר
אט דעם אלטיטשקען דעם ליבען,
מיט די זילבער ווייסע האר.

פאר'ן שלאפען

שוין פערמאכט די לאדענס
און צוגעשלאסען טירען,
ווערט אין שטוב, פינסטער, שטיל,
קא פליג טוט זיך נישט רירען.

די ליבע באבע נעבען בעט, —
א גוטער מלאך פאר די קינדער,
שוועבט א ניגון איבע' קעפלעך, —
די באבעס מעשיות אויפ'ל וואונדער.

ליגען רוהיג, קליינע שטיפערס,
די באבעס מעשיות צו הערען,
און קינדעריש קעפלעך טראכטען:
„ווי קאן מען מאקע אזעלכע' ווער'ען?

„ווערען גרויס, און קלוג, און שטארק
און האבען אזא גרויס פערד, —
וואלט איך דאמאלס אויסגעריטען,
אהמעטום, די גאנצע ערד"...

זינגט די באב עזיי א לידעל,
נייע מעשיות, — בילדער שוועבען;
פאלען מידע קעפלעך שלאפען,
און אויגעלעך זיך פערקלעבען.

און מיט א פינגער אויפ'ן מויל,
זאגט די באבע „שא, שא",
זינגט דאס לעצטע ליד פאר זיי:
„שלאפט געזונד! — א, א, א, !"

מ. וואלהמאן.

פיר בנים פון דער הגדה

פסח-שפיל

מיר וועלן דערציילען אייך ווער מיר זענען,
אונזערע רייד ווי די זון וועלען פאר אייך שייגען
מיר זענען געקומען צו שפילען פאר אייך
א שפיל פון פסח, פאר ארים און רייך.
א יום טוב א שיינער איז פסח פאר יודען.
פון אונזער שיין שפילען וועט איהר זיין צופרידען

(עס הויבען זיך אויף די פיר בנים און זאגען צוזאמען):
מיר אלע פיר זענען די בנים,
די העלדען פון דער אלטער הגדה;
מיר פרעגען די קשיות יעדעס יאהר אויפדאסניי
און בלייבען נאך אלץ אין דער מאדע.

חכם: (גייט דריי טריט פאראויס)
איך בין דער גרויסער חכם
פון דער מה נשתנה:
מיין פאטער הייסט נחום,
מיין מוטער — חנה,
גיט מיר א שטיקעל לעקעך.

אליע:
איטשע, פיטשע, לעקאך פרעסער,
גיי אין קלייט און כאפ א מעסער.
גיי אין קלויז
און כאפ א מויז,
גיי צוריק
און ווער א ביק.

רשע: (טרעט ארויס דריי טריט פאראויס)
פון די פיר בנים בין איך
דער גרויסער רשע;
ביי מיינע ברידער בעט איך צו
דייער לעצטען גראשען,
ביי־רן!

אליע:
בערעלע בו,
כאפ א קו;
נעם א ליילעך,
הענג זיך צו.

תם: (גייט ארויס דריי טריט)
איך בין דער תם פון אלע דריי ברידער..
זאגען וואס האב איך נישט, זינג איך מיר לידער.
אוי, אוי, אוי,
פרעה איז א גוי.
היי, היי, היי,
די הון לייגט אן איי.
קו־קא־רי־קו!

אליע:
תם, תם, תם,
פרעה ליגט אין ים.
אלע מצרים אין די גריבער,
אלע יודען אין די שטיבער.

שאינו יודע לשאל: (גייט ארויס דריי טריט)
איך בין שאינו יודע לשאול, דער נאר.
קריג איך פון אלעמען פעטש דערפאר.
וואס מען פרעגט מיך ווייס איך נישט
אין חדר גיי איך קיינמאל נישט.
אויצע, בויצע, קויצע! (שטעלט זיך אויפ'ן קאפ)

אליע:
אויצע, בויצע, קאמערהויז,
קום אריין צו מיר אין הויז.
דער טאטע איז א מלך,
די בנים זענען פרעהליך.
די פיר בנים פערגויגען זיך..

שלמה שניידער.

מה נשתנה...

פון ח. גרענט

מה נשתנה, מה נשתנה...
פרעגט זשע קינדער, פרעגט דעם טאטען,
זאל ער אייך אנ'ענטפער געבען —
ס'וועט אייך, קינדער, גארנישט שאטען...

קינדער דארפען זיכער וויסען,
וואס עס האט אמאל געטראפען,
ווען מצרים איז די יודען
ביי דעם ים־סוף נאכגעלאפען...

קינדער דארפען אויכעט וויסען —
אין די אלע גלות־עקען —
אז געשפאלטען האט דער ים־סוף
משה — מיט זיין וואונדער־שטעקען...

פון דעם ים־סוף, אין דער מדבר,
האבען מיר געוואנדערט יאהרען,
פון דעם פעלז געטרונקען וואסער
און געגעסען מן — דעם קלארען...

און מיט מוט, און שטארקען גלויבען,
און מיט אייגענעם בטחון
זענען מיר צום לאנד געגאנגען,
אונזער לאנד — פון גאט פערשפראכען...

און געקעמפט ווי אלע ריזען,
און געקעמפט דורך פיל יאהרען;
אט אזוי, איהר קינדער קליינע,
זענען מיר א פאלק געווארען...

און דעריבער, קינדער קלוגע,
אט דער מרור און חרוסת,
אט די מצה און דער כרפס,
און די רויטע ארבע כוסות...

און די הגדה, און די קניידלען,
און דער גאנצער פסח־סדר,
און די קשיות, וואס דער רבי
האט געלערענט אייך אין חדר...

מה נשתנה, מה נשתנה...
פרעגט זשע, קינדער, פרעגט דעם טאטען,
זאל ער אייך אנ'ענטפער געבען —
ס'וועט אייך, קינדער, גארנישט שאטען...

הערשעלע דערצעהלט

ווי ער איז געזעסען ביים סדר

א

— ווילסטו וואס, קינד מייט? זאגט צו מיר די מאמע, לייג זיך צו, שלאף זיך אויס, וועסטו קאנען זיצען ביים סדר, וועסטו פרעגען דעם טאטען די פיר קשיות.

— משוגע בין איך? פאר'ן סדר וועל איך גיין שלאפען?

— געדענק זשע, פסח צום סדר טאר מען נישט שלאפען. ווארום טאמער, חלילה, וועסטו ענטשלאפען ביים סדר, אזוי קומט אליהו הנביא מיט א זאק אויף די פלייצעס... פסח ביינאכט גייט ארום אליהו הנביא און קוקט, ווער עס שלאפט ביים סדר, דעם נעמט ער צו אין זאק אריין.

כא, כא! איך וועל אנטשלאפען ווערען ביים סדר? איך?

און אז מען זאל זיצען א גאנצע נאכט? און אפילו ביז'ן ווייסען טאג אריין? ווי אזוי איז געוועזע מאמע, פאראיאהרען?

— פאראיאהרען ביסטו אנטשלאפען געווארען באלד נאך קדוש.

— פארוואס זשע איז נישט געקומען צו מיר דעמאלט אליהו הנביא מיט'ן זאק?

— דעמאלט ביסטו נאך געווען א קלייניקער, היינט ביסטו א גרויסער, היינט דארפסטו פרעגען דעם טאטען די פיר קשיות, היינט דארפסטו עסען מיט אונז פיש און יויך און קניידלעך... שא — אט גייט דער טאטע פון שוהל.

ב

דער טאטע האט אפגעמאכט קידוש. איך אויך. דער טאטע האט אויסגעטרונקען דעם ערשטען כוס. איך אויך: און דווקא א פולען כוס, און דווקא ביז'ן דעק.

— זעה נאר, ביז'ן דעק! זאגט די מאמע צום טאטען. און מיר זאגט זי: „א פולען בעכער. מיט ווייז? וועסט אנטשלאפען ווערען!"

— כא, כא! וואס וועל אנטשלאפען ווערען? איך? און אז מע זאל זיצען א גאנצע נאכט? און אפילו ביז'ן ווייסען טאג אריין? א נו פרעג דעם טאטען, ווי אזוי האב איך אפגעקלאפט די פיר קשיות? ווי אזוי שאקעל איך זיך איבער'ן סידור און זאג מיט'ן טאטען די הגדה?

און די מאמע לאזט נישט אראפ קיין אויג פון מיר. זי שמייכעלט און זאגט צו מיר: „וועסט אנט־שלאפען ווערען, וועסט אנטשלאפען ווערען!"

וואס זשע מיינט איהר? איך בין טאקע אנט־שלאפען געווארען.

מע שליכאוו

מיין הארציג יונגעלע

כ'האב א הארציג יונגעלע
האט ער פייער־אייגעלעך.
רוהען זיי קיין מינוט נישט שיין,
שוועבען, ווי די פייגעלעך.

דאסגלייכען אויך די פיסעלעך,
דאסגלייכען, אויך די הענטעלעך —
לויפען, ווי די רעדעלעך,
שווימען, ווי די ענטעלעך.

שפילט ער, ווי א קעצעל זיך,
אויף אלייך און מיט מיר:
אט איז ער א זעלבער פראסט,
אט איז ער שוין אפיציר.

אט איז ער קאפיטאן גאר,
ס'איז א שיף ביי איהם דער טיש,
וויל ער, איז ער א פישער שוין,
כאפט איך עמער ביי מיר פיש.

אמאל גאר איז א היטעל ער
און דרייט דער קאץ אן אין אויער —
פילדערט ער און טאראראמט
און דרייט די שטוב מיר קאפויר.

ווער איך מאנכעסמאל אין כעס,
מוסר איהם און שריי איהם אן,
בעהאלט ער אין א ווינקעל זיך
און קרייט פון דארטען, ווי א האן:

— קוקעריקו, טאטעלע,
כ'האב קיין מורא נישט פאר דיר: —
וועסט נישט, טארסט נישט שלאגען מיך —
איך בין דאך אנ'אפיציר!...

צוויי פויגעל

צוויי פויגלים האבען זיך איינמאל בעגעגענט אין וועג און זיך פערטשעפעט מיט די שליטענס. איינער שרייט: „לאז דעם וועג, — איך דארף וואס גיכער אין שטאט זיין!" און דער צווייטער שרייט: „דו לאז דעם וועג, מיר איז אייליגער, איך מוז אהיים פאהרען!" האבען זיי זיך געקריגט און געקריגט, ביז א דריטער פויער האט זיי דערזעהען און געזאגט צו זיי: „אויב איהר דארפט אויף דער אמת'ער גיך פאהרען, טא מאכט זשע פריי דעם וועג".

פון וואס נעהמט זיך דאס שלעכטס אויף דער וועלט

אנ'אפגעזונדערטער מענש האט געלעבט אין א וואלד, און די חיות האבען פאר איהם קיין מורא נישט געהאט. ער און די חיות האבען גערעדט צווי־שען זיך און איינער דעם אנדער'ען גוט פערשטאנען.

איינמאל האט זיך דער נזיר געלייגט אונטער א בוים, און א ראב, א טויב, א הירש און א שלאנג זענען זיך צונויפגעקומען אויף נאכט צו דעם זעל־בען ארט. די חיות האבען אנגעהויבען צו שמועסען צווישען זיך פון וואס נעמט זיך דאס שלעכטס אויף דער וועלט.

דער ראב האט געזאגט: „דאס גאנצע שלעכטס אויף דער וועלט נעמט זיך פון הונגער. ווען דו עסט זיך זאט און דו זיצסט זיך אנידערגעזעצט אויף א צווייג, און קראקעסט זיך אונטער — איז אלץ גוט, וויל און מיט אלץ ביסטו צופרידען. פרוב אבער אפהונגערען א טאג—צוויי, כאפט דיך שוין אן אזא עקל צו אלץ, אז גאטס וועלט איז דיר נישט ליב. און עס ציהט דיך ערגעץ, דו פליהסט איבער פון איין ארט אויפ'ן צווייטען, אבער קיין רוה געפינסטו נישט. און טאמער דער זעהסטו א שטיק פלייש, ווערט דיר שוין גארנישט גוט, גיסט זיך א וואָרף אויף דעם נישט געטראכט. אנ'אנדערש מאל פערווארפט מען דיך מיט שטעקענס, מיט שטיינער, וועלף און הינט בעפאלען דיך, אבער דו שטייסט נישט אפ. נישט איינער פון אונזער חברה איז שוין אזוי אומגעקומען. יא, דאס גאנצע שלעכטס נעמט זיך פון הונגער".

די טויב האט געזאגט: „און איך מיין, אז נישט פון הונגער, נאר פון ליבע נעמט זיך דאס גאנצע שלעכטס אויף דער וועלט. ווען מיר וואלטען געלעבט בעזונדער, וואלטען מיר פון קיין שום צרות נישט געוואוסט. אייך קאפ איז נישט קליין, און אויב ער איז יא קליין, איז ער דאך פארט אליין. און דא לעצ־בען מיר כסדר פארלעכווייז. און דו בעקומסט אזוי ליב דיין פאר, אז דו געפינסט זיך נישט קיין ארט — האלסט אין איין טראכטען; איז זי זאט? איז איהר ווארים? און טאמער פליהט דיין פאר ע"געץ אוועק פון דיר, ווערסטו שוין גאר אויסער זיך, הערסט נישט אויף איבערצוטראכטען, אפשר האט זי אנ'אדלער אוועקגעשלעפט, אדער מענשען יאגען זי געכאפט; פליהסט אוועק זי זוכען און פאלסט אריין אין אנ'אומגליק — צו אנ'אדלער אין די נעגעל, אדער אין א נעץ אריין. און טאמער ווער'ט דיין פאר פערפאלען, איז דיר שוין גארנישט ליב. נישט דו טרינקסט, נישט דו עסט, האלסט אין איין ארומזו־כען און אין איין וויינען, וויפיל אונזעריגע קומען אום אזוי. דאס גאנצע שלעכטס נעמט זיך פון ליבע און נישט פון הונגער".

און די שלאנג האט געזאגט: „ניין, דאס שלעכטס קומט ארויס נישט פון ליבע און נישט פון הונגער, וויל דאס שלעכטס נעמט זיך, גאר פון שלעכטסקייט, וואס וואלט אונז אפגעגאנגען, ווען מיר וואלטען גע־לעבט רוהיג און זיך נישט געביזערט? טאמער טוט זיך עפעס אפ נישט אזוי, ווי דו ווילסט, ווערסטו באלד אין כעס און אלץ ווערט דיר נאמס. הערסט נישט אויף צו טראכטען אויף וועמען דעם כעס אויס־צולאזען. דו ווייסט שוין אליין נישט, אויף וועלכער וועלט דו ביזט, דו צישסט, קריכסט ארום, זוכסט וועמען א ביס צו טאן, אויף קיינעם לייגסטו דאר־מאלסט קיין אכט נישט, דעם טאטען, דער מאמען ביזטו גרייט צו בייסען, זיך זעלבסט וואלסטו, דאכט זיך, דאמאלס, אויפגעגעסען א לעבעדיגען. בייזערסט זיך אזוי לאנג, ביז דו ברענגסט זיך אום. אזוי איז דאס, דאס גאנצע שלעכטס אויף דער וועלט נעמט זיך גאר פון שלעכטסקייט".

און דער הירש האט געזאגט: ניין, ניין, דאס שלעכטס נעמט זיך פון מורא, און נישט פון שלעכטסקייט, פון ליבע אדער פון הונגער. מען זאל קאנען נישט מורא צו האבען, וואלט אלץ גוט געווען. פיס האבען מיר פלינקע, כוחות אן א שיעור. פון א קלייבער חיה וואלטען מיר געקאנט זיך אפ־שלאגען מיט די הערנער, פון א גרויסער — ענטלויפען. אבער נישט מורא האבען קאנען מיר נישט. עס איז געגוג א צווייג זאל א קראך טאן אין וואלד, אדער די בלעטער זאלען א שארכע טאן, דו זאלסט ווערען פערציטערט פון שרעק. דאס הארץ הייבט זיך אן ווארפען, שיער עס פאלט נישט ארויס, און דו פליהסט פון אלע כוחות. אנ'אנדערש מאל לויפט דורך א האז, א פויגעל גיט א צאפעל, אדער א טרוקענע צווייג ברעכט זיך איבער, און דו מיינסט שוין, אז די חיה איז נאהענט, דו לאזט זיך לויפען און טרעפסט אן אויף א חיה, אמאל אנטלויפסטו פון א הונט און פאלסט אריין צו א מענשען. אפט דער־שרעקסטו זיך אהן א שום סיבה און לויפסט, פאלסט אראפ פון א בארג און ווערסט דערהרגעט. און שלא־פען שלאפסטו דאך אויך אויף איין אויג. הערסט זיך צו און ביזט פול מיט שרעק. קיינמאל האבען מיר נישט קיין רוה. יא, דאס גאנצע שלעכטס נעמט זיך פון מורא.

דאן האט זיך דער אפגעזונדערטער מענש אנ־גערופען:

„נישט פון הונגער, נישט פון ליבע, נישט פון שלעכטסקייט, נישט פון מורא נעמען זיך אלע צרות. דאס גאנצע שלעכטס אויף דער וועלט נעמט זיך פון אונזער גוף. פון איהם קומט דאס ארויס דער הונגער, די ליבע, די שלעכטסקייט און די מורא".

קלוגע פינגער

חב"דיש

פון חיים יצחק בונין

צדוק דער וואראבאווער האט געהאלטען, אז א מחשבה פון הויכען פארבעהם, באר ווען מ'האט נישט דערצו קיין קלוגע פינגער, איז דאס אקוראט ווי זופען קרופניק גלייך פון טאפ, נישט פון א טעלער מיט א לעפעל.

נייסט אזהר: מיט קלוגע פינגער קען מען שארפען אפילו הייסע קוילען... וואס דער שארפ־סטער מוח איז נישט בכוח צודערלאנגען, טאפען דאס אן קלוגע פינגער, דעם תמצית פון א זאך. אזהר בשמה.

פון א ווארצעל וואקסט אויס א בוים; פון תמצית געפינט אויף א גאנס ליכטיגקייט, און זי בעשטראלט א גוטענק, אפילו אזויגעם, וואס איז אקארשט ארויס פון אונטערן פראס. ווער שמועסט נאך, אז מ'שנוררעוועט דעם תמצית דורך מיט פעדעמלעך פון קדושה — דעמאלט, זעהט איהר, קוקט זיך פון איהם ארויס א קיילעכדיגע וועלט; אזוי א בייער הימעל איבערן קאפ, אזוי א פרישע ערד אונטער די פיס... דאס איז דער אמת'ער פשט: חי, געה־לעבט, ווי דער אויבערשטער האט האלט. הכלל, אז מיר ווייסען שוין די חכמה פון „קלוגע פינגער", קען מען שוין צוקומען צום עיקר, וואס כ'מיין איך דא צו דערציילען. א מעשה, וואס האט א הייבשע פאר וואכען מיך געהאלטען אין א מקאוס'ן שפאן, לא עליכם... דער אויבערשטער זאל אונז אלעמען שומר־ומציל זיין פון אזעלכע געשמאקע „מעשה'ס". אבער, וואס קען מען מאכען. וואס, אפשר, בייערען זיך אויף דעם גלגול־החוזר, פאר וואס ער דרעהט זיך נישט נאר אזוי, צדוק בן טרייטעל, נחל....

א יאהר איז א „מהיק", מיט איין פינגער אפצוראמען פלערליי אנשיקעניסען. דער גרעסטער חכם איז דער וואס צו דרעהען זיך אויפ'ן קארק וואוהין דער „רוח" יאגט איהם... און פונדעסטוועגען — ממש א פלא — וויצט דער קאפ איהם אויף די פליר־צונג, א סך שענער ווי ביי אלע אלט־געזעסענע אין דער וועלט....

א יאהר שפארט אן מיט'ן קאפ און סאמע איי־ניגקייט. מחמת דעם מאכט קען ער זיך אויף דער חכמה פון בויסען פריי דעם רוקען פאר אלע שלעק...

ווי זאגט דער עולם: א חכם — א מאדים. אנ־ער־שפרינגען איז פייער און וואסער, בעת העבד און פיס מעטען געשוואלען און הויבען נישט אן צו פאל־גען — דאס איז שוין גאר נישט — ווי איהר מיינט — אזוי ברינג ווי א „המוציא" אויפצועסען.

אט, הערט זיך באר צו. אנגעמעלט איז דאס געווען, מיט מיר אליין, אנ'ערך פינף דעם זיבעגד באך האלבען טאג. באר וואס צוריקגעקומען אהיים, פון א בסיעה קיין מאהליוו. איהר'ט פרעגען: וואס עפעס איז א פראסטען מיטוואך א בסיעה קיין מאהליוו? איז די מעשה דערפון פשוט: איבגאנגענע זעקס וואכען צום זיין התהוננה — און דא איז באך קיין סימן פון ברכה.

נו, און קיין תבואה־סוחר, ווייסט איהר דאך, בין איך נישט געווען. נישט אויף די באהן־וועגען און נישט אין ליבאווער פארט. קיין וועלדער נישט געהאקט, א „וויגרעשנעם" בילעט און די אויגען נישט אנגעקוקט און אזוי פסדר, פערשטעהט איהר שוין אליין, אז קיין דאמפערס אויפן דניעפר, האב

איך אוודאי נישט געהאט. הייבט — מאין? סובוואנען וועט זיך דאס שיטען? א פריץ, פערלוירען?

און דעם חתנ'ס צד יאגען, ווי די טייוולאנים רוח"ל, א בריף באכ'ן אבדוען, א דוגער באך א דובער. מילא, מיט דער שאלה פון א חופה־וועטשערע האב איך שוין געפונען אנ'עצה. סטיטש? גארנישט. ווי איהר הערט, בחליפא, אז איין קעשענע איז א פוסטקע, קען מען אפילו א חופה־וועטשערע יוצא זיין מיט א קווארטעל משקה, צוביסען — מאן! קיין עונש מן השמים נישט חלילה, עטליכע הערעשענע קארזשעס... אי, וואס באך א תענית? חתן־כלה? קבלת־פנים? אויך מיר א קלאץ־קשיא: שכינה איך גלות — שיקט זיך יע, און אהן דער „גילדענער יויך" איז שוין סכנת־נפשות.

אבער מלבושים (כ'מיין סאמע הכרחיות'דיגע) פאר דער כלה — דאס קען מען שוין נישט פטר'ן מיט שהי פהי.

הקיצור, וואס איז דא א סך צו ברייען. די טעג לויפען ווי די נישט־גוטע רוח"ל... כאטש נעהם און צוהרייס זיך שוואר־צירן... איך שטוב גיבא בין איך עפעס נישט אהין און נישט אהער, ווי א נישט הינגער.... דאכצען, אט, אט, און דער קאפ — באך אהין די קישקעס... און די אויגען שפרינגען

— נישט קיין יומא דפגרא, אפילו נישט קיין טאג גלאט אזוי, לא עליכם, ווי די קאולעס פון — גאר־נישט די גארנישט.... עפעס גאר קיין ראיה נישט... אפילו דאס „מענטשעלע" — האט געקריגען א פנים פון א „גולם"...

לאז איך אפשר געהן אין התבודדות — וואס!? אדער זאל איך ווערען א בלאז־זאק?...

איז פון אלע משא־ומתנ'ס מיר איין קאפ ארייג אזא רעיון: אפשר גאר אין מאהליוו! פאלג מיר, רבותי, א מהלך, פון דרויסע קיין מאהליוו. באר מאך אנדערש. וואוהין דער ראד קייקעלט זיך, דארף מען באשפרינגען....

מאהליווער חסידים זענען לעולם און אונזערע מקומות געווען א שם דבר. א בוארט חסידות — ס'־לעבען. האב איך מיר געטראכט, וואס האב איך צו פערלירען. לאמיך פרובירען. א חוץ אלעמען, א סך ידידים געהאט דארטען. פון אמאליגע יאהרען באך. וויפיל מאל איבארנעם געזעסען אין קאפוסט, ראש־השנה, שבועות, איבאריגעם געיחזר'ט חסידות.

ס'ארא וועלט דעמאלט געווען! פון בשמות האט ליכטיגקייט געשפריצט, כאטש הויב אויף די פאלעס און שאר און שאר...

און א פראסטען מיטוואך — וה'הי פערשטעהט

פון קריאת התורה, הויבט זיך אויף א כליאסטרע חסידים פאר די אויגען פון דער מחוכם'דיגער וועלט בביכול, ווארפט האק און פאק ארויס פון זיך, א בעהם אלע פאר די העבד און, מיט פונאנדערגע־שפיליעטע הערצער, דאוואי, שווימען אין די ימים פון א מאמר חסידות...

ווער בושה, וואס דרך־ארץ! אזש הימעל און ערד זענען בטל בששים געווארען... אלץ הייסט א חברה! א חברה פון אחווה ממש! איינער פארא אנדערען ס'לעבען איינגעשטעלט, ארויסצושלעפען פון בלאטע. געווארעמט זיך איינאייבעם. און אלע צווישען חברה. איינאייבעם געהויבען די פאלעס און „געמאכט פיס" אין דער הויך... איינאייבעם אפילו איז מען געגאנגען צו התבודדות...

ס'האט געטראפען — ס'זאל נישט טרעפען גוי ס'טרעפט... — מיט אמאל פאלט אויף חסידים אן א בית־השמשות ד"ל, קאלאמוטנע אויפן הארצען בין גאר, האבען הערצער זיך געטאן א שאכקע אויף, אנטליכענס פאר אלעמען. קוק, ברודער! לאז דיר זיין צו רפואה! אויפ'ן וואונק אפילו האט מען זיך פערשטאנען. מיט א פליסק פון אויג, און נאך א סך שיינע זאכען...

ליכטיגע צייטען — זאלט איהר ווייסען, רבנים, קוקען ארויס אפילו פון מהושלח'ס יאהרען.

למשל, ראש־השנה ביים רבי'ן, דוכט זיך, אנגע־זויפט, ווי א פיאווקע, מיט חסידות, קודם פון רבין אליין, דערנאך פון „חוזר", דערנאך ווידער א סדרה פון „חזרות". אין דער פריה אויף דער אכסניא, אין אוועגעד אויף יענער... ס'האט זיך בטאמנות שוין געגלוסט א קאפעטשקע אפכאפען דעם אטעם — איז, בא דיר ווידער א מערכה. א חברה „שלעפ־פעריס" זענען ווידער דא: „ר' צדוק, אפשר א „חזרה'לע"? עפעס לייגט זיך נאך נישט... נו, און וואס מאכט מען מיט בעל־תאוה'ניקעס? ברוך־השם קיינמאל זענען חסידים נישט אוועק פון מיין אבי־סביא מיט לידיגען. א ווארט חסידות — אדרבה! הגם תמיד געווען, לא עליכם, א חלוש, און רעדען חסידות איז נישט שיטען ארבעס פון ארבעל...

אז חסידים האבען דורכגעבראכען דעם חושך פון דער נאכט און מ'איז געפלויגען אהין און אטעם..

הערצער האבען זיך אויפגעמאכט ביז נילד־קייט, געשאסען איינער אין אנדערען קוילען אהבה און פרייד!....

א צונויפלויף פון יודישע בשמות! דער פאר־האנג האט זיך ארויסגערגלאזט און ס'איז אוועק א טאנץ פון דעם אויבערשטענס וועגען, ביז אין הימעל אריין!....

ווי בויגענס אנגעצויגען צום ציל־ברעט האבען הערצער אלע ווי איינער זיך געצויגען אהין אהין....

בשמות פון כל'ערליי שניטען און יודישקייט האבען זיך צונויפגעשמאלצען און איין שטיק חיות.

נו, האט זיך מיר געלייגט אויפ'ן שכל: נישט קיין קרומע זאך צו פרובירען... א שעה צרה אפשר וועט די ישועה קומען פון מאהליוו. אמת טאקע, ישועת השם איז קיין חילוק נישט פאנוואנען. לאז זיין בוודאי פון כאנדריבאקובקע... דאך — האט מיר צום הארצען מאהליוו געצויגען מעהר ווי אנ'אנדער מקום, פארט, געשמאקע זכרונות,... הקודם—

ער איז אוועק

פון יואל סלאנים

ער איז אוועק פון מיר. זוכען דעם ווייך
פון אייביגען זומער,
דאך ווייס איך, ער וועט נישט געפינען דעם ווייך
פון אייביגען זומער,

„כ'וועל געפינען דאס גליק
און קיינמאל נישט קומען צוריק" —
האט ער שטיל געזאגט,
אזוי ווי אין א געבעט.

דאך ווייס איך, ער וועט ווידער קומען
א בלייכער צוריק צו מיר,
פון בעבקשאפט און טרויערן פערגינען,
ווי א שאטען ביים טיר.

דאס רויט־ווילדע בלוט וועט ביי איהם ווערען וואסער,
זיין פרייד און זיין האפנונג ביי איהם ווערען בלאסער,
די שטונדען וועלען מעהר איהם נישט זינגען פון צויבער,
די צייט וועט בעפאלען איהם ביין ווי א רויבער,

און ער וועט ארומוואנדלען איינגער אלייך
און שרעק — ווער וועט וויסען אמאל דיין געביין?
און באנז וועט ער קומען געבויגען, צובראכען,
פון דערבער צושטאכען,
אהן ליכט, אהן בטחון,

און איך, ווי א מאמע, פון גרייבען האלב־בליבה,
וואס פלוצים געפינט אויס איהר בלאנדזשענדיגע קינד,
וועל אויפנעהמען איהם מיט אנ'אפענעם ארעם,
די וואונדען פערבינדען, זייך הארץ מאכען ווארעם.

און ער וועט זיין לעצטע ליד זינגען מיט מיר,
און ער וועט זיין לעצטען ווארט רייכען מיט מיר.

ווי יודען פייערן פסח

דער סדר ביי די קאווקאזער, תימנער און ספרדישע יודען. — ווי אזוי פייערן פסח די אנוסים אין פארטוגאל? — מצה הויבען זיי אן ערשט צו עסען דעם דריטען טאג פסח. — דער סדר אין ירושלים און ביי די שומרונים

פון י. ארימלד

פסח. דער בעפרייאונגס־יום־טוב.

די שטוב איז בעגאסען מיט ליכט, די שענסטע כלים שטיין אויפ'ן טיש, ארום וועלכען עסן־צען די בני־בית, אלע אין בייזע קליידער מיט לויכטענדיגע פנימער און דער ראש פון דער משפחה דערציילט די נסים פון יציאת מצרים.

אט אזא אויסזעהען האט די סדר־נאכט ביי דעם גרעסטען טייל יודען, וואס פראווען דעם טראדיציא־נעלען סדר. ווי פערשידען איז אבער דער אפריכטען פון סדר ביי די כלערליי יודען, וואס זענען צוזו־ווארפען איבער דער גאנצער וועלט! ווי פערשידען עס זענען די מנהגים אין דער פסח־נאכט ביי די יודען אין פוילען און אין ארץ ישראל, ביי די ספרדים און תימנער, ביי די קאווקאזער, און ביי די אנוסים — דער ניגון, די מעלאדיע פון דער הגדה, די סדר־צערעמאניעס, די לעגענדעס, נוסחאות און דרשות זענען ביי די מזרח יודען גאנץ אנדערע ווי ביי אונז.

ביי די ספרדים און קאווקאזער יודען איז א מנהג, אז סריכטען אפ דעם סדר עטליכע פאמיל־יעס צוזאמען. די קאווקאזער יודען דעמאנסטרירען אפילו דעם ענין פון יציאת מצרים — עס קומט פאר א גאנצער געשפרעך צווישען די יודען, וואס זיצען ביים טיש און אנ'אורח, וואס קומט אקארשט פון מצרים און הויבט אן צו דערציילען דעם גאנצען סיפור פון יציאת מצרים.

דער אורח שטייט אנגעגורטעלט, מיט א רייזע זאק אויף די פלייצעס און א שטעקען אין האנט, אזוי ווי ער וואלט קומען פון א ווייטען וועג. נאכ־דעם, ווי מען פרעגט אויס דעם גאסט וועגען דעם ווי אזוי די יודען זענען ארויס פון מצרים, זעצט ער זיך צום טיש און הויבט אן צוזאמען אלע־מען זאגען די הגדה.

די באגדאדער און תימנער יודען פראווען דעם סדר און זאגען די הגדה אויף גאר אנ'אייגענארטיגען שטייגער. אפילו דער קידוש איז ביי זיי אנדערש ווי ביי אונז און אויך דער אנהויב פון „הא לחמא" איז א גאנץ אנדערער — דער בעל־הבית הויבט אויף די קערה און פאנגט אן צו זאגען „בבהילו יצאנו ממצרים".

אויך דער „מה נשתנה" איז ביי די תימנער יודען גאר אנ'אייגענארטיגער — א יונגעלע האלט אין איין האנט די זרוע און אין דער אנדערע אנ'איי און פרעגט פארוואס מ'עסט מצה, און ענט־פערט אליין די גאנצע מעשה פון „עבדים הייני" באכדעם פרעגט ער ווייטער א צווייטע קשיא און ענטפערט אזוי כסדר. אויף אלע פיר קשיות. אין א סך תימנער הייזער ווערט די הגדה פערטייטשט אין אראביש און ס'יונגעלע פרעגט די פיר קשיות אין אראביש, ווייל די פרויען צווישען די תימנער פערשטייען נישט קיין העברעאיש.

א מאל איז אויך אין פראנקרייך געווען א מנהג צו דערציילען פאר די פרויען די הגדה אין פראנ־צויזיש. וועגען דעם דערציילט אונז אפילו רש"י אין זיין „הפרדס".

פסח איז דער גרעסטער יום טוב ביי די אנוסים אין פארטוגאל. ער ווערט אנגערופען ביי זיי: „הער הייליגער יום טוב". באך עד היום זענען אין פארטוגאל פערהאן אנוסים, וואס זענען אפיציעל קריסטען, אבער אין געהיים היטען זיי אפ יודישקייט, פייערען די יודישע ימים טובים און בפרט פסח. זיי ריכטען אפ יודישקייט אין געהיים נישט צוליב מורא, באר ווייל במשך פון די הונדערטער יאהרען איז ביי זיי איינגעווארצעלט געווארען, אז טון מצוות דארף מען באר געהיים, אזוי אז קיינער זאל נישט זעהן און נישט וויסען דערפון.

שוין א חודש פאר פסח הויבען אן די אנוסים זיך מכין צו זיין צום גרויסען יום טוב. מען קאלכט אויס די שטוב, מען גרייט אן בייזע כלים און מען הויבט אן צו באקען מצות, און דעם דאזיגען חודש, צווי שען פורים און פסח איז די אנוסים פערבאטען צו עסען חזיר (א גאנץ יאהר עסען די אנוסים חזיר) און דער וואס היט דאס נישט אפ ווערט נישט צוגעלאזען צו פייערען פסח. עס טרעפט אפטמאל, — דערציילט דער אנוסים־פארשער ש. שווארץ — אז די פרוי מיט די קינדער פייערען פסח און דער מאן, וואס איז געשטרויכעלט געווארען אין עסען חזיר בין פורים לפסח, מוז זיצען אין א ווינקעל, עסען אין בעזונדערע כלים און נישט צו גיין באהענט צו זיין פרוי און קינד.

דאס אינטערעסאנטסטע איז אבער, אז מצה באקען די אנוסים ערשט די דריטע נאכט פון פסח און די ערשטע צוויי טעג עסען זיי בכלל קיין שום ברויט נישט. דאס דערקלערט זיך דערמיט, וואס דייערע אורעלטערען האבען זיך די ערשטע טעג פסח געדארפט שטארק אויסהיטען פון די שפיאנען, וועלכע פלעגען ארומגיין איבער די הייזער און זוכען מצות — ווייל דאך מצה א בעוויז, אז דער געטרעפענדיגער פערזאן, ביי וועמען מען האט געפונען פסחדיגע ברויט איז א יוד. דערפאר האבען דאן די אנוסים זיך שטארק געהיט פון צו באקען מצות די ערשטע פאר טעג פסח, ווען עס איז געווען אנגענומען צו מאכען רעוויזיעס איבער די הייזער. און אט אזוי איז ביז איצט ביי זיי דער פסח פערבליבען א „נדחה" און די אנוסים באקען מצה ערשט אויף דער דריטער פסח נאכט. זיי קלויבען זיך צונויף אין געהיים און ארויסען לאנ־

קאל, וואו עס שטייט אנגעגרייט א ווייסער אויס־געקאלכטער אויווען. אלע מענער און פרויען גייען אנגעטאן אין ווייס — קיינער האט נישט דאס רעכט צו טראגען עפעס א פארביגען בגד. אפילו די כלי, אין וועלכער מען קנעט א טייג, איז אויך א ווייסע.

דער גאנצער ענין פון אפריכטען דעם סדר און זאגען די הגדה איז מען זיך ביי די אנוסים גאר נישט נוהג — צוליב דער אינקוויזיציע זענען נישט געבליבען קיין שום שפורען פון דאזיגען מנהג, וואס איז אזוי פערשפרייט ביי די יודען אין אלע עקען וועלט.

דער סדר אין ירושלים ווערט ביי אלע יודען אפגעריכט מיט גרויס פרייד, מיט אמת'ער „חרות"־דיגקייט. קיין ירושלים איז מען עולה לרגל אויף פסח — עס קומען מאסען טוריסטען פון פערשידענע לענדער און עס שטראמען איבער די גאסען פון ירושלים געסט פון תל אביב און די יודישע קאלאניעס.

ס'איז א ליל שמורים — טיר און פענסטער זענען אפען און עס צוטראגט זיך איבער די בע־לויכטענע גאסען דער הגדה־ניגון אין זיינע פער־שידענע ווארי'אציעס. פון אלע הייזער דערטראגט זיך דער לעצטער רוף: „לשנה הבאה בירושלים הבנויה".

א סך יודען פאהרען ארויס אויף פסח קיין שכם צו זעהען ווי עס ווערט געפייערט פסח ביי די שומרונים, וועלכע זענען נאך מקריב דעם קרבן פסח אויפ'ן הר גריזים.

פארנאכט שעכטען די שומרונים זיבען שעפס־לעך, מען ווארפט זיי אריין אין פייער און מען פערשיט די מיט ערד, אזוי, אז די פלאמען לעשען זיך אויס און די שעפסלעך בראטען זיך אויף דער הייסער ערד. ארום האלבע נאכט נעהמט מען זיי ארויס און מען עסט זיי צוזאמען מיט די מצות, אזוי ווי עס איז געשטאנען אין דער תורה: „וככה תאכלו אותו, מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ואכלתם אותו בחפזון" — שטייען זיי אלע אנגע־גארטעלט און עסען אייליגיש דעם קרבן פסח.

א מעשה מיט א פלימעניצע

(ערצעהלונג) • נאך פראנצויזישען • פון נ. פערלמאן

די זיצונג האט זיך פערצויגען לענגער ווי געוועהנליך, דאך האט לעאן וואלער זיך געלאזט גיהן דעם גאנצען וועג אהיים צופוס. דער הויך פון פריהלינג האט זיך געפיהלט אין דער לופט. כאטש דער שניי איז ערטערווייז נאך געלעגען אויף די גאסען. לעאן וואלער, א הויכער און א דארער, מיט א לענגליכען פנים, וואס דאס שפיציגע, גרויע בערדעל האט נאך לענגער געמאכט, איז געווען אין א גוטער שטימונג, האט די פריהלינג-לופט יענעם פארנאכט געהאט א האבר אין זיעם? עס קאן זיין...

— אין מיין פרוי אין דער היים? — האט וואלער זיך אנגעפרעגט צוטראגען ביי דער אלטער דינסט, וואס האט געעפענט פאר איהם די טיר.

— יא, שוין לאנג. — איהר האט היינט אביסעל פערשפעטיגט.

וואלערס פרוי איז איהם געגאנגען אנטקעגען. זי איז געווען א הויכע, מאיעסטעטישע פרוי, מיט שפורען פון אמאליגער שעהנקייט, וואס האבען זיך נאך גאר דייטליך אנגעזעהן אויף איהר אפגעבליהטען פנים.

וואלער האט איהר א קוש-געטאן מיט דער רוהיגער און טיפער צארטקייט, וואס די 25 יאהר פון זייער גליקליכער צוזאמענלעבען האבען איינגעשטעלט צווישען זיי.

— מיין טייערע זינא, איך ענטשולדיג זיך. עמא האט מיר געזאגט, אז איך האב פערשפעטיגט.

— עס מאכט נישט אויס, קום עסען, איך האב דיר עפעס צו דערציילען.

— הייבטיגע זיצונג איז געווען זעהר א ווארעמע, — האט וואלער אנגעהויבען מיט בעגייסטערונג.

אבער די פרוי האט איהם נישט געלאזט ווייטער רעדען.

— לעאן, — האט זי געזאגט, — איך האב אייך עפעס צו דערציילען. א טרויעריגע בייעס... סילוויע איז טויט, דו קענסט זי דאך, מיין קוזינע פון נ. איך האב געקריגען א טעלעגראמע פון איהר טאכטער...

— א, זי האט א טאכטער.

— יא, א טאכטער, לוסי... מיט א דריי יאהר צוריק האסטו זי געזעהן מיט דער מוטער...

— אזוי... א מיידעל...

— זי איז אלט 17 יאהר... און די קליינע, נעבעך, איז איצט א יתומה, איינע אליין אויף דער וועלט... איך קאן זיך נישט העלפען, איך מוז פאהרען אהין... איך וועל אוועקפאהרען מארגען אין דערפריה....

— וועסט דארט לאנג פערבלייבען? — האט וואלער געפרעגט, נישט צופרידען.

— ניין, העכסטענס, צוויי טעג... — האט די פרוי געענטפערט. — די פראגע איז אבער, וואס זאלען מיר טאן מיט דער ארעמער יתומה? דאס קינד איז איצט פערבליבען ווי אויפ'ן וואסער, אן אלעמען, אהן מיטלען צום לעבען. זי האט באר מיך אויף דער גאנצער וועלט. איך טאר זי נישט פערלאזען... איך האב געטראכט, איך ווייס... אפשר... אויב דו וועסט זיך נישט שטעלען אנטקעגען, וואלט איך זי ברענגען אהער... זי וועט אונז נישט שטערען... זי איז אן אידעאלע, אן אינטעליגענטע... מען קאן עס זעהן פון די בריף, וואס זי האט מיר געשריבען, מיר וועלען טאן א גוטע זאך...

— דו טוסט באר גוטע זאכען, זינא, — האט וואלער ארויסגעזאגט, אבער מיט אזא אומבעשטימטען טאן, אז מען האט נישט געקאנט וויסען, צי איז ער געווען צופרידען מיט זיין פרוי'ס פלאן, אדער נישט.

* * *

אין דריי טעג ארום איז וואלער'ס פרוי געקומען צוריק פון איהר רייזע און האט פארגעשטעלט פאר איהר מאן דאס יונגע מיידעל, וואס זי האט געבראכט מיט זיך. לעאן וואלער האט געווארפען אויף לוסין א פריינדליכען, אבער גלייכגילטיגען בליק, ער האט געזעהן פאר זיך א בלאנדע מיידעל, אנגעטאן ארימליך אין א שווארצען קלייד, מיט א פנים, וואס איז געווען אפגעצערט פון מידקייט און פון טרויער. ער האט ארויסגעזאגט עטליכע פריינדליכע ווערטער. א פאר בלויע, פערוויינטע אויגען האבען איהם אנגעקוקט און א ציטערדיגע, יונג-מיידעלשע שטימע האט איהם בעדאנקט פאר זיין גוטסקייט, מען האט זיך געזעצט צום טיש, און לעאן וואלער, פערגעסענדיג גאר אן לוסין, האט, ווי שטענדיג, געטיילט מיט זיין פרוי די לעצטע בייעס פון זיינע קלאסען.

— דו זעהסט, לעאן, זי שטערט אונז גארנישט, די קליינע לוסי, — האט וואלער'ס פרוי אין עטליכע טעג ארום געזאגט, — זי איז א שטילע, א ליבע, אן איבערגעגעבענע... און עס איז אזא פערגעניגען צו זעהן, ווי זי קומט צו זיך, ווי זי הערט ביסלעכווייז אויף צו טרויערן... אין איהר עלטער קאן מען לאנג נישט טרויערן... דאס לעבען איז צו שטארק... פאר דיר וואגט זי נישט צו רייהען, זי שרעקט זיך פאר דיר, אבער איך זאג דיר, זי איז א גאנץ לעבעדיגע און האט גאר א פיינעם קאפ אויף זיך... און האסטו בעמערקט, ווי שעהן זי איז?...

ניין, לעאן וואלער האט עס נאך דערווייל נישט געהאט בעמערקט. עס האט אבער לאנג נישט געדויערט און ער האט עס אנגעהויבען בעמערקען. ער האט דערזעהן פאר זיך גאר אן אנדער לוסי, א נייע לוסי, מיט א פאר גרויסע, שטיפערישע אויגען, מיט א בויגיגען, גראציעזען קערפער.

א רייץ האט ארויסגעשטראהלט פון איהר, און קיינער האט נישט געקאנט פערבלייבען דערצו גלייכגילטיג.

וואלערס פרוי האט זי בעהאנדעלט, ווי מען בעהאנדעלט א ליב קינד. וואלער אליין איז מעהר נישט געווען צוטראגען, ווען זי איז געזעסען פאר איהם, און ער האט איצט ווייניגער גערעדט פון זיינע קלאסען. לוסי האט זיך מעהר נישט געשראקען פאר איהם און ער האט, רייהענדיג צו איהר, געשמייכעלט מיט עפעס א בעזונדערן, „יונגען" שמייכעל. ער האט איהר ערלויבט אריינצוקומען, ווען זי וויל, און צו פערבלייבען ווי לאנג זי וויל אין דעם גרויסען זאל, אין זיין ארבייטס-צימער, וואו די ווענט זענען פון אויבען ביז אראפ געווען פערלייגט מיט ביכער.

לוסי האט זיך אנגעבאטען איהם ארויסצוהעלפען אין דער ארבייט. ער האט זי גערן אנגענומען. זי האט זיך אויסגעלערנט צו לייענען זיין שלעכטע האנדשריפט. יעדען אווענד, נאכ'ן עסען, זענען זיי ביידע אריין צו איהם אין צימער און האבען געארבייט צוזאמען, אפטמאל האט ער אוועקגעשאריט די ארבייט אן א זייט און געקוקט אויף איהר מיט בליקען פון א פערליבטען יונגעל. זי האט אויפגעהויבען די אויגען, האט א שמייכעל-געטאן צו איהם מיט איהר שטיפערישען בליק, און וואלער האט גענומען פיהלען, ווי דער פריהלינג וואלט ארויסגעלויכטען פון יעדען ווינקעל אין זיין גרויסען צימער.

עס איז איהם אבער נישט געווען גאר צום הארצען, ווען אנדערע, א חוץ איהם, האבען פערפיהרט צו לאנגע שמועסען מיט לוסין, יעדען זונטאג פלעגען קומען צו איהם א פאר געסט אויף מיטאג. די מענער האבען, דעם אמת געזאגט, ארויסגעוויזען לוסין א מין אינטערעס, וואס איז גארנישט געווען פאסיג. זי איז דאך נאך געווען גאר א קינד! ער האט זיך אפילו צוקריגט מיט זיינעם אן אלטען פריינד, פעליקס פריל, א 50-יעהריגער בחור מיט געלד, וואס האט געהאט צוויי שוואכקייטען אין לעבען: אלטע ביכער און יונגע פרויען. ווען פריל האט זיך בעקענט מיט לוסין, איז ער גאר פערכאפט געווארען און האט זיך אפילו נישט אפגעשטעלט צו זאגען וואלערן, אז זי איז איהם טייערער פון אלע זיינע אנטיקען. וואלער האט איהם גאנץ קלאר געגעבען אנצוהערען, אז ער וויל פון איהם מעהר נישט הערען אזעלכע לייכטזיניגע רייד וועגען לוסין.

אט דאס האט טאקע געעפענט זיין פרוי די אויגען. זי איז געבליבען אויסער זיך. זי האט זיך צוגעקוקט צו איהר מאן, זי האט זיך צוגעקוקט צו לוסין. ווי ווייט איז דער מאן איהרער אוועק אין זיין ווילדער ליבע, וואס איז אזוי לעכערליך ביי א מענשען פון זיין עלטער און פון זיין כאראקטער? ווי ווייט איז לוסי אליין געווען שולדיג? האט זי איהם פערפיהרט? און אויב יא, וואס איז זי דערמיט אויסגעווען? וואלערס פרוי האט זיך נישט געקאנט פערגעבען, וואס זי האט גאר אזא מיידעל אריינגענומען צו זיך אין הויז... זי האט דאך זי, אייגענטליך, גארנישט געקענט... ווי אזוי האט זי געזאלט וויסען, אז אזא יונג קינד, ערשט פון דער מאמעס פארטוך, זאל שוין זיין אזוי פערדארבען? אויב לעאן האט געקאנט צוליב איהר זיך צוקריגען מיט א פריינד פון אזוי פיל יאהרען, ווער ווייסט, ווי ווייט די קליינע וועט איהם נאך ארונטערפיהרען פון זינען.... וואס זאל זי איצט טאן? זאל זי צולאזען, אז איהר לעבען, איהר גליק, וואס האט געדויערט גאנצע 25 יאהר, זאל מיט אמאל אונטערגעהן? צי וועט זי דען קאנען איבערטראגען די שאנדע, אז איהר מאן, א סאלידער, חשוב'ער לעהרער, א פראפעסאר, זאל זי פערלאזען צוליב עפעס א נארישער מיידעל?

וואס זאל זי טאן? דריי טעג נאכאנאנד האט זי זיך געשטעלט די פראגע. זי איז ארומגעגאנגען מיט א פערקלעמטען הארץ און נישט געזעהן קיין אויסוועג. אויפ'ן פירטען טאג, אין פריהמארגען, ווען זי איז נאך געלעגען אין בעט, האט עמא, די אלטע דינסט, אנגעקלאפט אין טיר פון איהר צימער:

— איך האב אייך עפעס צו דערציילען, באלעבאסטע, — האט עמא געזאגט, איבערבייגענדיג זיך איבער איהר, — אזוי ווי דער באלעבאס איז איצט אוועק און לוסי איז אין זאל, וועל איך קאנען רוהיג רייהען. איך האב אייך עפעס צו דערציילען טאקע פון לוסין און פון נאך אימיצען. איך קאן נישט דערלאזען, אז אזעלכעס זאל פארקומען ביי אייך אין הויז. איך בין צופיל צוגעבונדען צום הויז, איהר, באלעבאסטע, און אייער מאן, בעהאלטען אויף ביי זיך אין הויז א פאלשען פריינד, — און דאס איז פעליקס פריל. ער האט אפגעמאכט מיט לוסין, אז היינט ביינאכט זאלען זיי ביידע אנטלויפען, דאס האט מיר פרילס שאפער נעכטען פערטרויט דעם סוד. היינט ביינאכט, באלד נאך צוועלף, וועט ער ווארטען אויף לוסין אונטען, ביי דער טיר פון אייער הויז. זי וועט שטילערהייט זיך ארויסגנב'ענען פון איהר צימער. איך פערשטעה נישט, ער איז דאך א מענש אין די יאהרען, און זי איז דאך נאך גאר א קינד. איך האב געפיהלט, באלעבאסטע, אז איך מוז אייך דערצעהלען דעם סוד. איך האב גלייכער געוואלט רעדען מיט אייך, איידער מיט'ן באלעבאס, ווייל לוסי, ווייס איך, איז דאך אייער קוזינע....

וואלערס פרוי האט אויסגעהערט די נייעס און זיך איינגעהאלטען, נישט ארויסצוווייזען פאר דער דינסט איהרע אמת'ע געפיהלען.

— גוט, עמא, וואס דו האסט עס מיר דערצעהלט. רייד נישט וועגען דעם מיט'ן באלעבאס... רייד מיט קיינעם נישט... איך וועל שוין זעהן, וואס איך קאן דא טאן.

ווען זי איז פערבליבען אליין, האט זי א ווילע זיך געקווענקעלט: זאל זי לאזען לוסין אנטלויפען? יא, זי טאר איהר נישט שטערן, זי טאר זיך נישט אריינמישען אין א געשעהעניש, וואס וועט ראטעווען איהר מאן, איהר אייגען גליק, דאס גליק פון איהר הויז....

ביינאכט האט זי מיט א קלאפענדיג הארץ זיך איינגעהערט אין דעם פערשטיקטען גערויש, וואס לוסי האט געמאכט, ארויסשארענדיג זיך שטילערהייט פון הויז. עס איז געווען, ווי עמא האט איהר געזאגט: פונקט ארום 12 ביינאכט האט עפעס גענומען זיך שארען אין לוסיס צימער... זי האט געהערט דערנאך טריט אויף די טרעפ און דעם גערויש פון אן אויטאמאביל אין גאס... די גאנצע צייט איז זי פערבליבען מיט אן איינגעהאלטענעם אטעם ביי זיך אין צימער און האט געווארט, אז אלץ זאל זיין פאראיבער.

אין פריהמארגען איז זי אריין אין לוסיס צימער און האט דארט געפונען א בריוועל, וואס לוסי האט איבערגעלאזען, לוסי האט געלאזט, אין קורצען וויסען, אז זי פאהרט אוועק מיט א מאן, וואס האט זי ליב.

ווען וואלער האט איבערגעלייענט דאס בריוועל, האט ער זיך אנגעכאפט ביים הארצען, דער פריהלינג איז אוועק פון מיין הויז, אלץ איז ווידער געווארען גרוי, אומעטיג, הערבסטיג... ווען ער איז געקומען אביסעל צו זיך פון דער ערשטער איבעראשונג, האט ער גענומען שרייען:

— אזא שלעכט, שלעכט מיידעל... נאך די אלע גוטע זאכען, וואס מיר האבען געטאן פאר איהר... נאך... אנטלאפען... און מיט וועמען?—.. מיט דעם אלטען שווינדלער, מיט'ן אידיאט פריל... ער וועט האבען פון איהר קאלטס און ווארעמס, עס איז איהם נישטא, וואס מקנא צו זיין... אבער שולדיג איז זי... דאס האט זי איהם אויפגעגעבען דעם פלאן....

— זי איז אן אומדאנקבארע — האט די פרוי געזאגט — לאמיר מעהר נישט רעדען פון איהר... בערוהיג זיך, לעאן, בערוהיג זיך....

עס איז איהר געווען גרינג צו רעדען; זי האט זיך בערוהיגט, זי איז פטור געווארען פון א געפאהר.. אבער דער מאן האט נאך לאנג געמורמעלט:

— אזא שלעכט, שלעכט מיידעל,, אנטלאפען...

די בעדייטונג פון יום=טוב פארן געזונד

א פאר ווערטער לכבוד פסח

געזעלשאפטליך=היגיענישע שמועסען

(צוגעשיקט פון לאדזער „טאז")

פון ד"ר משה וואלפסאן

די נאטור פון מענשען איז אזוי בעשאפען, אז ער קאן נישט ארבייטען אהן אויפהער, ער מוז פון צייט צו צייט איבעררייסען זיין געוועהנליכע ארבייט, כדי פון דער ארבייט אפצורוהען. פון דעם נעהמט זיך די אינסטיטוציע פון אפרוה-טאג אייך מאל אין וואך, אדער נאך עפטער. דאס בעדערפעניש פון אפרוהען איז א פיזיאלאגישע ערשיינונג און האט דעם ציל, אז די טיילען פון מענשליכען קערפער, וועלכע זענען בעשעפטיגט אין דער טאג-טעגליכער ארבייט, זאלען קענען צוריקשטעלען די פערלוסטען פון בוי-מאטעריאל, וועלכע דער קערפער פערלירט ביי דער ארבייט. עס איז דאך זיכער, אז דער ארגאניזם פון מענשען, ווערט דורך דער ארבייט אויסגענוצט און אויב דער מענש זאל ארבייטען שטענדיג אהן אפרוה, וואלט ער שנעל אזוי ערשעפט געווארען, אז ער וואלט צו ארבייטען אינגאנצען פערלוירען די פעהיגקייט.

ווען א מענש רוהט זיך אפ פון זיין ארבייט, איז גארנישט געזאגט געווארען, אז אין דעם טאג זאל ער גארנישט טאן. עס איז נאר נויטיג, דער מענש זאל אפרוהען פון דער ארבייט, וועלכע ער טוט שטענדיג. ווען א מענש איז צום ביישפיל בעשעפטיגט מיט שווערע, פיזישע ארבייט, איז גוט ער זאל דעם טאג פון אפרוה קיין פיזישע ארבייט נישט ערפילען, נאר טון עפעס אזעלכעס, וואס פאדערט ווייניג בעוועגונג און פיזישע אנשטרענגונג. דער, וואס האט א פיזישע ארבייט אן זיצענדיגע, דער מוז זיך פערקעהרט, בעמיהען אין דעם אפרוה-טאג מעהר זיך בעוועגען, כדי צו מאכען לעבעדיגער דעם שטאף-ווערקסעל, וואס איז דורך דעם זיצען א גאנצע וואך אפגעשוואכט געווארען. דער מענש ווידער, וואס בעשעפטיגט זיך שטענדיג מיט גייסטיגער ארבייט, דארף דעם אפרוה-טאג אויסנוצען אויף בעוועגונגען.

דאס איז אלץ געזאגט געווארען וועגען נארמאלע, רעגעלמעסיגע טעג פון אפרוה, וועלכע זענען איינגעפיהרט געווארען אין אלע קולטורעלע לענדער און ביי אלע קולטורעלע פעלקער, און וועלכע זענען אויך איינגעפיהרט און קאנאניזירט געווארען דורך אלע רעליגיעס אין דער, אדער יענער פארם. פון שטאנדפונקט פון דער היגיענע, בעטראכטען מיר דאס, אלס איינע פון די נאטירליכסטע איינריכטונגען פון דער מענשליכער קולטור.

אלס אין געוויסען זין הילפס-אינסטיטוציע מיט דער זעלבער היגיענישער בעדייטונג, קענען מיר בעטראכטען די יעניגע טעג פון נישט-ארבייטען, וועלכע קומען פאר נישט אזוי רעגעלמעסיג, ווי שבת, אדער זונטאג, און האבען אפשר א גרעסערע ווירקונג דורך זייער אומרעגעלמעסיגקייט. דאס זענען די ימים-טובים. אין פרינציפ האבען זיי נאטירליך די זעלבע בעדייטונג ווי שבת און זונטאג. אבער דאדורך, וואס זיי דויערן געוועהנליך מעהר ווי איין טאג, האבען זיי שוין א גרעסערע בעדייטונג און עס איז זעהר וויכטיג, אז דער מענש זאל זיך אפגעבען א דין וחשבון, ווי אזוי מען קאן די טעג פון אפרוה אויסנוצען פארן געזונד.

ליידער, בעמערקט מען ביי אונז יודען, אין דער הינזיכט, א זעהר קליינע בעוואוסטזיניגקייט. אין אלגעמיין פערברענגט דער דורכשניטליכע יוד זעהר נישט ראציאנעל, סיי דעם אפרוה-טאג פון שבת, סיי דעם יום-טוב.

ביי אנדערע פעלקער בעמערקט מען אין אלגעמיין א טענדענץ דעם יו"ט אזוי אויסצונוצען, מען זאל זיך אינגאנצען אפרייסען פון די געוועהנליכע אלטעגליכע לעבענס-בעדינגונגען. א שטאט-איינוואוינער, געהט ארויס מיט דער גאנצער פאמיליע אויף פרישע לופט, מען מאכט אויספלוגען, מיט איין ווארט, מען ברענגט אריין אן ענדערונג אין לעבען און אין דעם בעשטעהט טאקע די אפפרישענדע ווירקונג פון יו"ט.

ביי אונז אונטערשיידעט זיך געוועהנליך דער יו"ט פריהער פאר אלעם מיט דעם, אז מען ענדערט, אזוי צו זאגען, די שפייז-קארטע און נישט אלעמאל צום גוטען פארן געזונט. עס אונטערליגט נישט קיין צווייפעל, אז אין א יו"ט-טאג, ווען דער מענש דארף נישט איילען צו דער ארבייט, קאן ער זיך מעהר אפגעבען דעם פראצעס פון עסען. דאס עסען דארף אבער נישט זיין צו שווער און נישט-ראציאנעל צוגעגרייט. דאס שבת'דיגע און יום טוב'דיגע עסען איז געוועהנליך צו פעט, צו שווער און קאנצענטרירט. ספעציעל שעדליך איז דאס פיל עסען יו"ט פאר דעם מענשען, וועלכער האט ווייניג בעוועגונגען, פון דעם קומען ארויס פיל פערשידענע קראנקהייטען, ווי מאגען- און שטאף-ווערקסעל קראנקהייטען (ארטעריטיס, פעטזוכט, צוקער-קראנקהייטען א. אז. וו.) אממייסטען דיעטעטישע פעהלער מאכט דער יודישער בעל-הבית אין דעם יו"ט פון פסח. דאס פסח'דיגע עסען רופט געוועהנליך ארויס מעהר שטערונגען פון געזונד ווי אנדערע ימים-טובים. און אינטערעסאנט איז דערביי דאס, וואס די שעדליכקייט שטעקט נישט אין דעם געברויך פון מצות, וועלכע ווירקען אין אלגעמיין גארנישט שלעכט אויף דעם געזונד, א חוץ אויף מענשען מיט א שוואכען מאגען. נישט גינסטיג איז אבער דערביי דאס, וואס פסח ווערט געוועהנליך פערברויכט בעדייטענד מעהר פלייש, פיש און פעטס, און דאס גענזען-פעטס, וואס ווערט פסח פיל פערברויכט, איז פאר די געדערים פיל שווערער צו פערדייען, ווי יעדעס אנדערע פעטס. עס איז טאקע ווירקליך צו פערדריסען, אז דער שיינער פריהלינג-יום-טוב, וועלכער ברענגט דער יודישער פאמיליע אזוי פיל פרייד, נוצען דורך די אבסאלוטע ריינקייט, וועלכע הערשט אין יעדער יודיש הויז, — ווירקט דאך אפט שעדליך דורך דעם נישט-ראציאנעלען פארבערייטען פון דעם עסען.

יעדע יודישע פרוי מוז וויסען, אז מען מוז זיך ספעציעל פסח בעמיהען קאכען עטוואס ווייניגער פלייש און נישט אזוי פעט צוריכטען די שפייזען. דארט, וואו ס'איז מעגליך מוז מען נוצען פוטער, און צו פליישיגע געריכטען, אנשטאט גענזען-שמאלץ איז פיל געזונדער געוויקס-פוטער, קאקאס-אייל א. אז. וו. וועלכע ווערט פיל לייכטער פערדייעט, ווי גענזען-פעטס אויסערדעם מוז מען מעהר געברויכען געמיזע און אויבסט, כדי ענטגעגענצוווירקען דעם גרעסערען פערברויך פון פלייש און פיש.

דאס זענען אין קורצען פראקטישע אנווייזונגען, ווי אזוי מען זאל אויסמיידען די שטערונגען פון געזונד, וועלכע מען בעמערקט ליידער גאנץ אפט אין צוזאמענהאנג מיט'ן פסח'דיגען עסען. אויב מיר וועלען נאר צוגעבען דערצו, אז די יו"ט-טעג מוזען אויך אויסגענוצט ווערען אויף צו פערברענגען מעהר אויף דער פרישער פריהלינגס-לופט, וועלען מיר, שיינט מיר, געבען אונזערע געעהרטע לעזער א גוטע עצה, ווי אזוי צו פערברענגען דעם ליבען פריהלינגס-יו"ט, פסח.

טויזענט יאָהר יודישער גורל

א קאַפּיטעל יודישע געשיכטע. — יודישע מלוכות. וואָס האָבען עקזיסטירט נאָכ'ן ערשטען חורבן. — די אורזאַכען פון יודישע וואַנדערונגען און פון יודישען איינפלוס. — דער אויפשטייג און די ירידה אין יודישען לעבען פון מיטעלאַלטער

פון פּראָפעסאָר פראַנץ אָפּענהיימער

דער אויפשטייג

דאָ וועט געהערט ווערן וועגען דעם אויפשטייג און דער ירידה פון דעם יודישען פאָלק אין מיטעלאַלטער. פאַר דעם צוועק מוזען מיר קורץ בעטראַכטען די לאַגע פון פאָלק אין די לעצטע יאַהרהונדערטער פון דער רוימישער אימפּעריע.

ערשטענס, אז נאָך פאַר דעם צווייטען חורבן זענען אין לענדער אַרום דעם מיטעללענדישען ים שוין געווען צעוואָרפען גרעסערע און קלענערע יודישע ישובים, וואָס זענען אפשר גאָר אַמאָל געווען פערשמאָלצען מיט די פעניציש־קאַרטאַגענישע קאָלאָניעס, וועלכע זענען פּלוצים פערשוואונדען פון דער געשיכטע. דאָס צעוואָרפען ווערען אין פרעמדע לענדער איז געווען דער אַלגעמיינער גורל פון אַלע פעלקער פון יענעם קולטור־קרייז, די קאַפּיטאַליסטישע שקלאַפען־ווירטשאַפט פון יענעם קולטור־קרייז, דער יסוד פון איהר עקאָנאָמישען און פּאָליטישען אויפבוי, האָט אין די היימלענדער בלויז געדולדעט צוויי שיכטען: די גרויסע גרונט־ און שקלאַפען־בעזיצער פון אויבען און איבער די שקלאַפען גאָר בלויז א שיכט פון לומפּען־פּראָלעטאַריער. פאַר דעם פרייען מיטעלשטאַנד איז אין דער היים כמעט קיין פּלאַץ נישט געווען. און אַט די פרייע עלעמענטען, וואָס שטייגען אַרויף האָבען זיי נישט געקאָנט און אַראָפּלאָזען זיך אונטען האָבען זיי נישט געוואָלט, איז נישט פערבליבען קיין אַנדער ברירה ווי צו געהן זוכען זייער ברויט אין דער פרעמד, אַלס זעלנער אָדער הענדלער. דאָס איז געווען גילטיג פאַר די יודען פון דעמאָלט, פּונקט אַזוי ווי פאַר די רוימער און גריכען.

צווייטענס, מוז מען אין זינען האָבען, אז די יודען זענען אין א גאַנצער רייה פון גרעניץ־לענדער געווען דער הערשענדיגער קלאַס.

מיר ווייסען פון א קעניגרייך אַדיאַבענע, וואָס האָט געצאָהלט צינזען צו רוים און וואו דער קעניגליכער הויף האָט אָנגענומען דעם יודישען גלויבען 57 יאָהר נאָך דער איצטיגער צייט־רעכענונג. אויך אין דרום־אַראַביע האָט זיך געהאַט געגרינדעט א יודישע מלוכה אונטער יוסף דהונאָאס. מעהר בעקאַנט איז די גרויסע יודישע מלוכה פון די סאַלאָ־מאַבירען אין אַבסיניע, וועלכע איז אמת איבערגעגאַנגען צום קריסטענטום, אָבער אין דעם אַכטען יאַהרהונדערט איז די קריסטליכע הערשאַפט דאָרטען ווידער פערדריבען געוואָרען פון א יודישער דינאַסטיע, וואָס האָט געהערשט ביז צו דער צייט פון די צלב־טרעגער.

באַה בעקאַנט איז, אז דער קעניגליכער הויף און דער אַדעל פון דער מעכטיגער כאַזאַרען (כוזרים) מלוכה, וועלכע האָט געהאַט איהר הויפּטשטאָט איטיל, ביי דער וואָלגאַ, נישט ווייט פון איצטיגען אַסטראַכאַן, האָבען אָנגענומען די יודישע אמונה, און נאָך אַזוי שפּעט ווי אין 860 פון היינטיגער צייט־רעכענונג.

אין די אַלע פאַלען גיט אַן אַלגעמיין־סאָציאָלאָגיש געזעץ: אומעטום, וואו א פירשט האָט איינגענומען א מלוכה און איז געוואָרען אַן אַליינהערשער, האָט ער געזוכט שטיצע קעגען די פאָדערונגען פון דעם מיטגעבראַכטען מיליטער־אַדעל, וואָס איז איהם געוואָרען אומבעקוועם און געפעהרליך. אַט די שטיצע האָט ער געקראָגען אין דעם ביינעם אַדעל, וואָס ער האָט דערהויבען פון צווישען זיינע הויף־דינער און לייב־וועכטער, אָבער מעהר פון אַלץ פון צווישען די פּריסטער פון א פרעמדער אָנגענומענער קירך, וואָס פּונקט ווי זיינע איבעריגע אַנהענגער, מוזען זיי מיט איהם שטעהן אָדער פאַלען צוזאַמען. די פּריסטער האָבען נאָך מעהאַט דעם פּאַרצוג, וואָס זיי האָבען געקאָנט ווירקען אויף די געמיטער מיט אַלע מיטלען. וואָס די קירך פערמאָגט.

פאַר דעם „כאַגאַן" (קעניג) פון די כאַזאַרען זענען געווען צו־הויף די פּאַפּערוגען, וואָס איהם האָבען געשטעלט דער רוימישער פּויפּסט און דער ביזאַנטישער פּאַטריאַרך, אַזוי אז ער האָט זיך געווענדעט צו דער דעמאָלט בליהענדיגער יודישער קהלה אין בבל.

דאָ אין בבל בעגעגענען מיר נאָך א מאַכט־צענטער פון דעם דעמאָלדיגען יודענטום. פריהער אונטער דער הערשאַפט פון די אַרסאַקידען און שפּעטער אונטער דער מלוכה פון די סאַסאַנידען, האָט דער הויפּט־פיהרער פון די יודען אין מעסאָפּאָטאַמיע, דער „ריש־גלותא" פון מלכות בית דוד, פערנומען אַן אָרט פון א פירשט. צו דעם „קעניג פון די קעניגען", איז ער געווען פעראַנטוואָרטליך פאַר די שטייערען, וואָס זיינע גלויבענס־ברידער האָבען געדאַרפט צאָהלען, און ער האָט געהאַט דאָס רעכט צו משפּט'ן לויט דעם יודישען דין. אין דעם פּרט האָט ער דאָס רעכט געטיילט מיט די גאונים. די מאַכט פון ריש־גלותא איז אונטער דער הערשאַפט פון קאַליף אָמאַר נאָך פערגרעסערט געוואָרען. אונטער איהם איז דער ריש־גלותא דערהויבען געוואָרען צום ראַנג פון א פירשט, וואָס איז פעראַנטוואָרטליך דירעקט צו די קאַליפען, און 1038 זענען דער ראַנג פון ריש־גלותא און דער ראַנג פון גאון פערשמאָלצען געוואָרען.

צום סוף דאַרף מען דאָ געדענקען, אז ביז מאַכמעדן און אַפילו אויך נאָך מאַכמעדן האָבען נישט קיין קליינע צאָהל בעדואינער שבטים זיך געהאַלטען פאַר יודען.

דאָ האָבען אומעטום געמוזט זיין גאָרנישט קיין קליינע צאָהל רייכע יודען, וואָס דורך זייער עשירות און דייער אַדעל האָבען זיי מסתמא אָנגעקניפּט זעהר ווייטגרייכענדיגע בעציהונגען.. פון די דאָזיגע עלעמענטען זענען דאָס וואַרשיינליך אַרויס געקומען יענע רייכע יודען, וואָס האָבען געלעבט אין גלות פאַר דעם צווייטען חורבן בית־המקדש.

אַזוי האָבען זיך אין דער רוימישער אימפּעריע געפונען סענאַטאָרען פון יודישען גלויבען, דער קירכענפּאַטער הירראָגימוס, וואָס איז געשטאָרבען אין פּאַלעסטינע אַנ'ערך אין פירטען יאַהרהונדערט, וועלכער איז געווען אַן אויסגעצייכענטער קענער פון העברעאיש און פון יודענטום בכלל, שילדערט ווי אַזוי די יודען שטעלען זיך פאַר דאָס קומען פון משיח'ן: פון בריטאַניע, גערמאַניע און שפּאַניע קומען צו פאָהרען די עהרען־סענאַטאָרען אין דייערע קאַטשען. אָבער מען דאַרף נישט מיינען, אז דאָס איז געווען זעהר א צאָהלרייכע גרופּע. אונטער דער קליינער גרופּע פון זעהר רייכע, איז געווען א גרעסערע צאָהל מענשען פון מיטעלשטאַנד, און אונטער זיי — נאָך קלענערע, ערד־אייגענטימער, די אַזוי גערופענע פּאָסעטאָרען.

אין האַנדעל האָבען די יודען דעמאָלט געהאַט גאָר א קנאַפּע בעדייטונג לגבי די שטאָלצע רוימער און גריכען, וועלכע האָבען אויף זיי אַראָפּגעקוקט מיט פעראַכטונג, ווי אויף קליינע פּאַקען־טרעגער. אָבער מיט'ן זיג פון קריסטענטום האָט זיך דאָס מעהר און מעהר געענדערט.

די יודען זענען אַרויסגעשטויסען געוואָרען פון אַלע אַנדערע בערופען און זענען אַריינגעשטופּט געוואָרען אין האַנדעל.

ווייל מיט דעם שטאַאַט־קריסטענטום איז צום ערשטען מאָל אין איראָפּעאישען לעבען אַרויסגעטראָטען די רעליגיעזע אונטאָלעראַנץ און א גרויסען מאַסשטאַב. טעאָדאָסיוס דער צווייטער בעפעהלט אין יאָהר 438, אז די יודען זאָלען אויסגעשלאָסען ווערען פון אַלע אַמטען און ראַנגען. ער האָט פערווערט צו בויען נייע שוהלען און האָט בעשטימט טויט־שטראָף פאַר פּראָפּאַגאַנדירען דעם יודישען גלויבען.

אין יאָהר 212 האָט קאַראַקאַלאַ געשאָנקען בירגער־רעכט צו אַלע פרייע איינוואוינער פון זיין אימפּעריע. אָבער בירגער־רעכט האָט שוין דעמאָלט געמיינט נישט קיין „רעכט", נאָר א באַרג פון לאַסטען, וואָס זענען געוואָרען אַלץ דריקענדער. צו די געפּלאָגסטע בירגער האָבען געהערט די „קוריאַלען", די שטאָט־פערטרעטער, וואָס זענען געווען פעראַנטוואָרטליך מיט זייער פערמעגען און אַפילו מיט זייער לעבען פאַר דער אויפמאַהנונג פון שטייערען ביי זייער געמיינדע. אַט דעם „בכבוד'דיגען ראַנג" האָט מען די יודען יאָ געלאָזען. דעמאָלט האָט דאָס ר' יוחנן געשריבען: „ווען מען קלייבט דיך אויס פאַר א פּרנס פון שטאָט, אַנטלויף בעסער אין מדבר אַריין". האָנאָריוס האָט אַפילו אויסגעשלאָסען פון דיין אַרמיי העלדישע יודישע קעמפער, וואָס האָבען זיך אויסגעצייכענט אין קריג מיט די גאָטען. שפּעטער איז געקומען דער פערבאָט אויף געמישטע חתונות.

אַט די ביידע יודען־רעכט זענען אויך איינגעפיהרט געוואָרען אין די גערמאַנישע שטאַטען אונטער דער רוימישער הערשאַפט, און דאָרט זענען זיי נאָך ערגער געוואָרען. צום ערגסטען איז געוואָרען די לאַגע פון די יודען אין וועסט־גאָטען, וואו עס האָבען געוועלטיגט די בישאָפען און וועלכע מען האָט מיט רעכט גערופען א „קירכענשטאַט". דאָ אין וועסט־גאָטען, ווי אין פראַנקען, האָט די יודען צום שטאַרקסטען געטראָפען דער פערבאָט צו האַלטען קריסטליכע שקלאַפען. וואָרום אין יענער צייט, ווען אויף פרייע אַרבייטער איז געווען א מאַנגעל און מען האָט דערביי זיך געמוזט בענוצען מיט שקלאַפען־אַרבייטער, האָט דער פערבאָט געמיינט פאַר די יודען, אז אָדער זיי מוזען זיך שמד'ן, אָדער זיי מוזען זיך אָפּזאָגען פון זייער אייגענטום אויף ערגעץ און באַדען.

לויט תורת משה האָט א יוד נישט געטאָרט האַלטען א נישט־גע'מל'טען שקלאַף מעהר ווי א יאָהר. יודען, וואָס האָבען געהאַט שקלאַפען, האָבען זיי דערביי מל גע'ווען. אָבער קייזער האַדריאַן האָט שוין פערבאָטען יודען מל צו זיין זייערע שקלאַפען. דער דאָזיגער פערבאָט איז געוואָרען אַלץ שאַרפער, ביז מען האָט די יודען בכלל פערבאָטען צו קויפען שקלאַפען. איבער דעם געזעץ האָט בלויז א קליינער טייל יודען זיך געלאָזט שמד'ן. די מעהרסטע אָבער האָבען גיכער פאָרגעצויגען פטור צו ווערען פון זייער גרונט־אייגענטום, און אויף אַזא אופן זענען זיי אַריינגעשטופּט געוואָרען אין די שטעט אָדער אינ'ם הויזיר־האַנדעל.

אָבער מערקווירדיגערווייז האָט אַט די צרה געבראַכט צו אַן עקאָנאָמישען אויפשטייג ביי יודען. וואָרום ווי שפּעטער בעמערקט מיט רעכט איז זייער פּאָלעמיק געגען זאָמבאַרט'ן, האָבען די יודען דורך דעם פערקויף פון זייער גרונט־אייגענטום געקראָגען דעם גרונט־קאַפּיטאַל צום האַנדעל. די צייט איז פאַר זיי אויך געווען א דורכאויס גינסטיגע. דאָס אַריינדרינגען פון די גערמאַנען אין דער רוימישער אימפּעריע האָט שוין אַפילו גאַנץ שטאַרק געהאַט צושטערט די קולטור און דעם האַנדעלס־קרייז פון די לענדער נעבען מיטעללענדישען ים. אָבער די גערמאַנישע עראָבערער האָבען דאָרט איבערגעלאָזען די לאַטיינישע און גריכישע שפּראַכען און אויך די רוימישע געזעצגעבונג. אָבער דער אָנלויף פון די אַראַבער, וואָס איז געקומען שפּעטער, האָט לחלוטין צעריסען די אַלטע איינהייט, פון סיריע כמעט ביז פּירענייען בערג איז די אַראַבישע שפּראַך געוואָרען די הערשענדיגע; א שפּראַך, וואָס די איראָפּייער האָבען נישט פערשטאַנען. און נאָך מעהר: דער האַנדעלס־משאַפאַל פון דער ביזאַנטישער מלוכה איז איבגאַנצען געבראָכען געוואָרען. ביז דעמאָלט האָבען די הויך־געשאַצטע סחורות פון די מזרח־לענדער געקאָנט אָנקומען קיין איראָפּע נאָר דורך די ביזאַנטישע האַפענס. איצט אָבער זענען די סירישע, עגיפּטישע און צפון־אַפריקאַנישע האַפענס געווען אין די הענט פון די מוסולמענער, דערמיט איז אויך געבראָכען געוואָרען דער האַנדעלס־משאַפאַל, וואָס די ביזאַנטישע קייזאַרים האָבען געהאַלטען פאַר זייער שטאָט.

צוליב פערשידענע טעמים האָט דער מצב גע... האָט גרויס גוצען די יודען.

ערשטענס, האָבען די מאַכמעדאַנער הונדערטער יאַהרען באַקאַנאַנד זיך נישט דערוועגט צו בעטרעטען קריסטליכען באָדען. חוץ דעם, זענען די יודען געווען די איינציגע, וואָס האָבען דעמאָלט אין יעדער שטאָט פון דעמאָלטיגען גאַנצען עקאָנאָמישען קרייז זיך געקאָנט פערשטענדיגען, וואָרום אומעטום האָבען זיי געפונען ברידער יודען, וואָס א חוץ העברעאיש, וואָס אַלע יודען האָבען פערשטאַנען, האָבען זיי אויך בעהערשט די שפּראַכען פון לאַנד און פון די פערשידענע בעצירקען. דאָס האָט זיי געגעבען א מעגליכקייט צו ווערען די דאָלמעטשער, מעקלער און געשעפטס־אייגענטימער, און דעם אויפבוי פון אַט דעם ביידעם בבל־שוהלעם זענען זיי געווען די איינציגע, וואָס האָבען אַלץ פערשטאַנען. חוץ דעם, איז די מאַכטהאָבער דורך זייער היילגען בוך, דער „קאָראַן", דער געלט־האַנדעל געווען פערבאָטען.

(סוף — דאָנערשטאָג.)

—:0:—

דער סדר ביים זיידען

פון יהושפט

הייליגטום, שעהנקייט און פייערליכקייט, האָט געבראַכט דעם ברייטען פרעהליכען „גוט יום־טוב", וואָס דער זיידע ר' משה האָט געזאָגט, ווען ער איז געקומען פסח ביינאַכט פון בית־המדרש. ווי גוטע מלאכים, מיט געזאַנג און הערצליכע ליבליכקייט, האָבען איהם בעגלייט, און דאָס אין, געווען די הכנה צום פרייען דעם סדר און הגדה זאָגען. אַלע, די גאַנצע פאַמיליע, אַלט און יונג, זוהן, טעכטער, איידעמס, שניר'ן, אייניקלעך און עטליכע אורחים, זענען געוואָרען צוזאַמענגענאָסען אין איין התחברות'דיגע וואַרימקייט, ווי א הבדלה־פלאַם. יעדער האָט א פסח'דיגע יום־טוב צופרידענקייט. אַלע זיצען אַרום דעם סדר־טיש, וועלכער איז לכבוד פסח, געוואָרען פיל גרעסער און לענגער, דורך ספּעציעלע ביינע יום־טוב'דיגע פסח־ברעטער, און איז בעדעקט מיט א ביינעם פסח'דיגען טישטוך, וואָס אויף איהם שטעהען פערשיידענע כלים און כוסות, מכל המינים. יעדע כלי מיט איהר בעזונדערען טראַדיציאָנעלען פסח־געשמאַק און חן, דערציילט אויף שטום־לשון זכרונות פון פערגאַנגענהייט, פאַמיליען גאַנצקייט, פיעטעט, בענקשאַפט און הייליגע אהבה.

אויבען אָן זיצט דער זיידע אויף א ווייס, שעהנע הסבה־בעט, אָנגעטאָן אין יום־כפור־קיטעל מיט דער יחוס'דיגע עטרה, וואָס פינקעלט פון דער שיין פון די יום־טוב'דיגע סדר־ליכט, וועלכע בליש צען צוזאַמען מיט די פיל זילבערנע און מעשענע אָפּגעפּוצטע ריינע לייכטער, נעבען איהם שטעהט די קעריה אויף וועלכע עס ליגען די מכשירים: חרוסת, זרוע, איי, מרור, כורך, כרפס, וואָס דער זיידע איז דאָס מסדר מיט א געוויסע פּינקטליכקייט, און אויסגעפּערעכענטקייט. ער לעגט יעדעס בענעימות'דיג, מיט כוונות, טיפע ענינים. יעדער פּרט איז אויס־געפּערעכענט, ווי א סופר שרייבט די אותיות און תגין אין א ספר־תורה, אויף דער קעריה ליגט דער מצה טאַש, ווי א קרוין, א כתר, סאיז דער זילבערנער 60־יעהריגער מצה־טאַש, וואָס די באָבע חיה, האָט דאָס געמאַכט א מתנה צום זיידען, ווען זיי זענען הויך־כלה געוואָרען. ער איז געהאַפטען מיט בלומען און ווערטער בעמען, וואָס זענען עדות אויף הייליגע, צניעות'דיגע ליבליכקייט און פאַמיליען גאַנצקייט. ס'איז א שטיק שיר־השירים.

נעבען איהם, רעכטס פון טיש, זיצט די באָבע חיה, די מטרונותא, אין איהר ווייס זיידענעם חופּה־קלייד, מיט די ווייסע יום־כפור־קאַפּקע, וואָס איז בעצירט מיט א זילבערנע רייף, בעזעצט מיט פיל בלישצענדע דיאַמענטלעך. — די מלבושים זענען פון דער חתונה, שוין 60 יאָהר, געהט זי זיי צוויי מאָל אין יאָהר, יום־כפור און פסח צום סדר, מיט אַנ'ערנסטע, היציגע שטילקייט בעגעגענען זיך די בליקען, פון די צוויי זקנים, אַלע פיהלען די וואַרימקייט פון די בליקען, ווי זיי זענען דורכגענומען מיט א פּאַטעטליכע ברכה און תפילה, ווי זיי בעטראַכטען אַלע אַרום דעם טיש, ווי צווייגען אַרום אַנ'אַלטען שטאַרקען סאַסנע בוים.

בישלעכווייז האָבען זיך שטילע, דינע טענער, ווי א קול דממה דקה פון א יונג טייבעלע, וואָס שוועבט אין דער ריינע פרישער נאַטור רוים, זוכענדיג איהר בן־זוג. עס זענען אָפּגעהאַקטע טענער און קלאַנגען, ווי מען קייקעלט פּערל אויף גאָלדענע טאַצען.. דאָס זינגט דער זיידע. ס'איז דער אָנזאָג, אז די עבודה, שירה, הלל, הויבט זיך אָן. ער שוועבט איצט אין עולם־הניגון, עולם־המחשבות. מיט די צאַרטע ווייסע פינגער גלעט ער דעם פיל געקבייטשטען שטערען, וואָס האָט זיך שטאַרק בעוואָוגען. דער מוח גרייט צו די טענער צו דער הגדה. עס זעהט אויס, ווי אַן אָפּקלאַנג פון דעם, ווי דוד המלך, דער ערשטער געזאַלבטער מלכות'דיגער אומשטערבליכער קעניג, האָט געשפּילט אויף זיין פידעל די געטליכע מוזיק צום ספר תהלים.

דער זיידע משה וואַרפט א בליק צו דער באָבע חיה און פרעגט מיט א צניעות'דיגען הייליגען חן, ווי א חתן, וואָס נעהמט רשות פון דער כלה... — חיה'שע, מיין עקרת־הבית, קען מען שוין אָנהויבען? אויף וואָס די באָבע חיה, מיט א בעזונדערע צופרידענהייט פאַר דעם יום־טוב'דיגען טישטוך, ענטפערט, אַז אַלעס איז שוין צוגעגרייט.

דאַן זאָגט ער קדש, ער מאַכט קידוש, מיט דעם פייערדיגען ניגון. ער איז דערין צוזאַמענגעבונדען, קלאַנג, געזאַנג, הייליגקייט, ערנסטקייט, בשמחה־בענקשאַפט, ער מאַכט די שהחיינו, און צוויי דינע טרערען ווי בלישצענדע דיאַמענטען פאַלען אויף דיין ערנסט פּנים, וואָס איז מיט ליכט־שטראַהלען בעדעקט. זיי פאַלען אַריין אין דעם קידוש־כוס. דאָס האָט אונז אַלע אַריינגעוואָרפען אין א כל־בדרי שטימונג, מיט אַפּיסעל חשבון־הנפש. אָבער באַלד בעמיהט ער זיך צו בעהאַלטען דאָס ערנסטקייט, און געהט איבער צו פרעהליכקייט און זאָגט ורחץ, וואַשט די הענד און עסט „כרפס", ער גיט יעדען א שטיקעל כרפס, מיט א קינדערישע נאַאיווע רוהיגקייט און שמייכעל, גיט ער יעדען, און זאָגט עסט נישט א סך, כדי איהר זאָלט בעסער הנאה האָבען פון די הגדה, און יחץ טיילט ער די מצה, און בעהאַלט אונטערן קישען און זאָגט מיט א הלצה צו דער באָבע חיה: חיה'שע, אַט דאָס קניפּעל זאָלסטו מיר נישט אָוועקגנב'ענען... אַלע שמייכלען, די יונגע אייניקלעך זאָגען אָבער: זיידעשי, מיר מעגען אָוועקגנב'ענען דעם אפיקומן.

דאַן זאָגט ער מגיד און דעקט אויף די מצה און זאָגט הא לחמא עניא, מיט אַזא ערנסטקייט און מיט אַזא הייליגער שטימע. די שטוב איז געוואָרען פול מיט מאַראַלישע געזאַנג־טענער, ווי א הייליגקייט האָט אַרומגעשוועבט אין שטוב, און האָט אַלע איינגעוויגט אין טרוימען פון פערגאַנגענהייט און צוקונפט. זכר ליציאת מצרים, און אחרית הימים. אַלעס איז געוואָרען בעדעקט מיט שעהנקייט, אונענדליכע ריזוא דרעוי'דיגע הוד שבתפארת. עס האָט זיך געפיהלט ווי די שכינה הקדושה בתוכנו. דער קלאַנג פון זיידען איז געוואָרען בעגלייט מיט דעם קלאַנג פון אַלע מסובים. עס האָט זיך אונז געדוכט, אז אַזוי מוז אויסזעהן, ווען די מלאכים זאָגען אַלע פריה צום בורא די קדושה.

כל דכפין ייתי וייכול, אַלע, וואָס זענען הונגעריג זאָלען אַריינקומען עסען. ביי די ווערטער ווערען מיר אַלע דערפרישט מיט אהבת ישראל, און רחמנות, ליבע, צו אַלע אָרימע, פערייתומ'דיגע, צובראָכענע.

אַט ווערט זיין קול שטאַרקער, העכער, ווי א פערוואונדעטער אַלטער לייב שרייט ער אויס השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, השתא עבדא לשנה הבאה בני חורין. — א טיפער קרעכץ ציטער, דורכגענומען פון טיפען ווייטאָג געמישט מיט זיסקייט פון האָפנונג און נחמה פיהלט זיך ביי די ווערטער, און עס ציהט צו דעם חיי בשמות אוויר ארצך, צו די זכרונות פון לאַ, פון קנעכטשאַפט, בין די בערג פון יהודה, צום טוי פון חרמון, צו די אַלטע שטאָלצע אויר־בערג פון לבנון, צו די קלאַנגען און געזאַנגען פון דער לופט, ווי עס האָבען געקלונגען די טענער פון דוד המלך'ס פידעל און דאָס השתפכות הנפש פון ספר תהלים; אויך צו די גרויסע שטאַרקע ווייטען, ליידען, האָפנונג, און נחמה פון די נביאים, פון דעם גרויסען וועלטס־הירות, וועלטס־גאולה, און וועלטס־פרעהליכען יום־טוב־סדר. און דאָס איז דער אָנהויב מיט וועלכען מען געהט איבער צו דעם ווייטערדיגען טייל פון סדר, צום צווייטען כוס, צו די קשיות, ענטפערס, מה נשתנה, עבדים היינו, און דאָס ספור יציאת מצרים, מיט דעם גאַנצען סדר און הגדה.

ווי אונפערגעסליך עס זענען יענע ערהאַבענע שיינע סדרים.

רשע מה הוא אומר...

פון י. סיגאל

איך בין זיכער, אז מיט דעם רשע האט דער בעל הגדה געמיינט דעם גאסען אסימילאטאר אין אונזער מדינה און — אין אלע אנדערע מדינות פון דער גאנצער וועלט. דער רשע פרעגט זיך גאנץ צינישקאלט,: מה העבודה הזאת לכם — צו וואס טויג אייך די גאנצע ארבייט, דער גאנצער עסק מיט וואס איהר עסק'ט זיך דא. וואס טאראראמט איהר זיך אזוי מיט דעם בעטען — א זאך, וואס איז שוין היינטער די פלייצעס און עס איז פיל גע־זונטער צו פערגעסען אן דעם. ביים רשע קומט אויס, אז דאס וואס עס איז שוין געווען. האט גארנישט וואס צו טון מיט דעם, וואס עס איז היינט. ער לעבט מיט דעם מאמענט און דארט וואו ער האט אפגעפרעסען דאס גראז, לאזט ער איבער הינטער זיך אין פערגעסענהייט, אזוי איז שוין זיין פסיכאלאגיע, צו וואס זיין צוגעבונדען צו דעם, וואס גיט דיר נישט קיין מאטעריעלע נוץ? צו וואס דערצעהלען, וואס די עלטערען זענען גע־ווען און וואס מיט זיי איז געשעהן. איבערהויפט איז דעם רשע נישט אנגענעהם רעדען וועגען בע־פרייטע קנעכט, ווען ער אליין איז דער פערקנעכטער, דער שאטען פון אלע פרעהיס. דער רשע האט מורא, ווען מען דערצעהלט זאכען, וואס שמעקען איהם נישט. ער האט מורא דערפאר, ווייל ער אליין האט עפעס אין זיך פונ'ם בוגש און אין דער אייגענער צייט, איז ער א גייסטיגער עבד כנעני, א קריכער־הינטער פרעמדע פענסטער... איהם איז ליב, וואס ביי יענעם איז דא, איבערהויפט, ווען יענער איז דער שטארקער, און קאן טרעטען אויף אידעלערע זאכען. ער האט גרויס הנאה פון זיין אייגענער רשעות און פון דער רשעות פון אנדערע.

איהם שטעהט נישט אן, מען זאל זאגען, אז אויך איהם האט מען ארויסגעצויגען פון מצרים. מצרים איז דאך געווען א גרויסע קולטור־מדינה אין יענע צייטען. און פאר פרעמדער קולטור פאלט ער כורע'ס, ווען פאר דער אייגענער האט ער זעהר ווייניג אפשיי. וואס געהט איהם אן די גאנצע גע־שיכטע מיט א משה, א פיהרער, א בעפרייער. וואס טויג עס אייך? איז דען, לויט זיין דעה, מצרים געווען שלעכט? אט דער אלרייטניק, וואס זוכט מיט אלע מיטלען זיך איינקויפען אין יחוס ביים פרעמ־דען וואס פערלאזט טאטע־מאמע, טראדיציע און אייגענע קולטור און חנפ'עט זיך צום מעכטיגערען, צום אויבערהערשענדיגען. ער האט מורא פארן שא־טען פון זיין אייגענער קלייניגקייט און נישטיגקייט, ער האט מורא פאר זיין פנים, פאר זיין נאז, פאר זיין אייגענעם נאמען. אלץ וואס איז זיינס, וויל ער אוועקוואַרפען. באר די, וואס זיי איז די קולטור טייער, ווי דאס בית־המקדש דעם פאלק, קאנען ריכטיג פערשטעהן און בעגעהמען די אכזריות פון דעם רשע. די מיאוס'קייט פון זיין פרצוף, וואס קוויטשט זיך צו פער־גוי'אי שט ווערען. די פרעמדע שטארקע וועלט קוקט אויף איהם און זעהט זיין פערהויר־קערטקייט גראד דעמאלט, ווען ער מיינט, אז ער האט זיך שוין אויסגעגליכט, ער קומט צוגעהן צו זיי און לייקענט פאר זיי זיין איך און זיי זעהען זיין אונעהרליכקייט זיך רויטלען אויפ'ן שפיץ נאז, זיי האבען איהם נאך מעהר פיינד.

ער איז שטענדיג הינטער פרעמדע פענסטער, שטענדיג מיט איין פיס אויפ'ן פרעמדען שוועל. וואס דרעהען עפעס א מוח מיט יודיש, יודישע קולטור, די ארבייט פארן יודישען נאציאנאלען אויפ־לעבען אויף דער גרויסער וועלט און אין ארץ־ישראל. ווען ער קומט אמאל אין דער מחנה פון די האזיגע יודלעך, האלט ער זיי אין איין פרעגען מיט א פערקרימעניש אויף זיין היפער־יודישער באז: מה העבודה הזאת לכם, וואס טויג אייך די גאנצע „בעדערפעניש"?

אמאל דערמאהנט ער זיך אן זיין — אמאל, א סענטימענט נעהמט איהם נאגען אונטער'ן לעפעלע. הויבט ער אן צו בענקען נאך די — שקצים פון דער „נייער שטאט". אויך דארטען האט ער בע־וויזען גרויס בריה'שאפט. ער איז שוין דאן גע־ווען א גאנצער מזיק. ער האט שוין דעמאלט צו־טון געהאט מיט גויים. אמת, די היגע גויים זענען לייטישער, אידעלער און אויך צווישען זיי ווייזט ער זיך אין זיין בריה'שאפט. גאטירליך אויף א גאנץ אנדערער אופן, אבער ער געהמט אויס. מען דערקאנט אין איהם דעם „פעהיגען" יודען, וואס איז נישט ווי אנדערע, וואס ווילען פון זיך נישט אפטשעפען דאס אלטע. ער אבער פאסט זיך צו, פאסט זיך אריין, פון איהם פיהלט זיך נישט דער־יוד. דאס איז אבער יענער מין גוי, וואס איז אליין א ווייטער פון יעדער מין קולטור. און אויב ער האט עפעס טראדיציעס פייגערע אין זיך, לאזט ער זיין „יודישען פריינד" קיינמאל נישט צו, ער זאל עס זעהן; נישט זיין דאגה. מיט'ן יודישען פריינד האט ער גאר אנ'אנדער שפראך, די שפראך פון געשעפט.

וואס זאל מען ענטפערען דעם רשע, ווען ער קומט און שטעקט אריין זיין קאלטע פלאך־צינישע נאז מיט דער שאלה: מה העבודה הזאת לכם? מיט וואס קאן מען איהם „איילינ מאכען די ציין", לויט דער עצה פון דער הגדה? מען דארף איהם גאר־נישט ענטפערען, מען דארף איהם איגנארירען. מען דארף זיך מיט איהם נישט אנקעהרען און וויכען פון זיינע דלת אמות. נישט ער וועט בויען עפעס אין אייגענעם גבול, ער קאן אבער אויך נישט צו־שטערען מיט זיין ענטמוטיגונג. מיר דארפען אויף איהם קוקען ווי אנ'ארויסגעשטויסענעם פון דער מחנה. נישט זיין לייקענען דארף אונז אנגעהען, ווייל אין תוך איז ער אליין א פערלייקענטער, עס מיינט, אז ער האט זיך לויז געמאכט פון זיין נעכטען און בויט פאר זיך היינט א זיכער'ען מארגען. ער וויל נישט איינזעהן זיין טעות אז — קיין מאר־גען האט ער נישט און זיין היינט איז אויך א חומר'דיגער און א געשטאלטלאזער. מיר האבען שוין געהאט די זכיה צו זעהן, וואס פון אזעלכע מארגענס איז געווארען. זייער נעכטדיגע זיכערקייט איז אונז געווארען קלאר. דער גאסען־אסימילאטאר לערענט אבער זעהר ווייניג און, ווען אין דייטשלאנד האלט ער ביי אויסגעקעהרט ווערען, קומט ער ער־געץ אנדערש אויף

זיי קעהרען זיך אום די רשעים, כאטש זעהר שפעט און אויסגעשפיגענע און אפט מיט פערשפי־גענע פנים'ער. אפט ווערען זיי ביי אונז סענטי־מענטאלע נאציאנאל־ראמאנטיקער, שמך־זיה'דיגע יו־דיש־גיסער. זייער „רשעות" ווערט צושמאלצען אויפ'ן פייער פון אנטיסעמיטיזם און זיי קומען צו אונז אין לאגער און זוכען „פורעמס" צו גיסען דער־פון חנופה־דריידלעך, מזרח'ן און תורה־כתר'ן. אך, ווי זיי זענען דעמאלסט נישט חנ'עוודיג! זיי קומען אבער צוגויך — די אנדערע, וואס הויבען ערשט אן געהן אין זייערע פוס־טריט, זאלען זיך א מוסר אראפנעהמען. אפשר וועלען זיי דערפון עפעס לער־נען.

כאטש עס גלויבט זיך אזוי ווייניג, אז פון דעם וועלען זיי לערנען. זיי מוזען כאפען א מוסר פון א קריסט, זיי זאלען עס קענען דערפיהלען אין א נישט־אידעלער ארט, וועלען זיי זיך פון דעם דאזיגען שטויס זיך עפעס אנשטויסען.

—==:00:==—

דער מלך ערקלערט א שטרייק!..

כמעט אנ'אמת'ע פסח-מעשה — נאכדערצעהלט

פון י. אבערזשאנעק

האט איהר אמאל געהערט וועגען א שטרייק פון א מלך? אודאי האט איהר אזעלכעס נישט גע־הערט, ווארום ווי אזוי קענט איהר דאס האבען געהערט, אז דאס האט פאסירט צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע, און געשעהען איז עס טאקע ביי מיר אליין.

ווען האט מען עס געהערט, אז א מלך זאל לייגען די כלים און זאגען: סטאפ, איך געה נישט צו דער ארבייט! מיר זענען געוואוינט צו הערען פון פלערליי שטרייקען: פון ארבייטער־שטרייקען, פון לעהרער־שטרייקען, פון דאקטוירים־שטרייקען — אפילו מוהלים־שטרייקען, אבער א שטרייק פון א מלך, הערט איהר זיכער צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע.

פאסירט האט עס — ווי איך האב שוין פריי־הער געזאגט — מיט מיר אליין, הער'ט רבותי, ווי אזוי איך האב היינט א יאהר פסח צום סדר ער־קלערט א שטרייק, און נו אזוי איך האב דעם שטרייק געוואונען:

מיין יודענע קאנט איהר דאך, ווער ס'קאן זי ווייסט, אז זי געהט אין די הויזען, און טאמער זאגט זי מיטוואך, איז שבת, עסט מען מיטוואך טשא־לענט...

און ווי ס'זעהט אויס, אז א יודענע געהט אין די הויזען, ווייסט איהר דאך, אז די יודענע געהט אין די הויזען, איז דער מאן א שמאטע, א פאנטאפעל, א „פאפיכאהלע" — אנ'אומגליקליך בעשעפעניש, און אזא אומגליקליך בעשעפעניש בין איך טאקע געווען.

ביז איך געגאנגען פאמעליך, האט זי געשריגען: שלימזל, וואס קריכסטו ווי א וואנץ? בין איך געגאנ־גען געשווינד, האט זי געשריגען: פרנסה־געבער מיינער, וועד יאגט דיך? די געשעפטען וועלען דיך אנטלויפען? האב איך געגעסען, האט זי געשריגען: געשפאן מיינער, וואס האסטו זיך בעזעצט, וואס? האסט שוין פערדינט אויפ'ן עסען? האב איך מיך פערשפעטיגט צום מיטאג, האט זי געמאכט געוואלד ווי: ווי לאנג וועט מען דיר באוואַרטען מיט די קיכעס?

אין דער שטוב האב איך נישט געהאט קיין דעה. אלץ זי, אומעטום זי, איביג איז זי געווען פון אויבען, און טאמער האב איך מיך אנגערופען א ווארט, האט זי מיר גאנץ אידעל א זאג־געטון: פישעלע, ליג איינגעלייגט!...

דאס ערגסטע איז אבער געווען דאס לעצטע יאהר; ווי איהר ווייסט, איז מיט א יאהר צוריק ביי אונז [illegible] „באדזשעט"... [illegible]

האט מען בעקומען א „באדזשעט" און רעד מיר צום סינדיק!...

האב איך טאקע אויך מיטגעהאלטען די מאדע, באר פונקט אזוי ווי נאך א בליץ קומט א דונער, אזוי קומט נאך א „באדזשעט" — א גאנצע פליטה. און אזוי ווי אלע יודען זענען געגאנגען פליטה, טא, פארוואס זאל איך גראד זיין א יוצא מן הכלל, בין איך אויך געגאנגען פליטה. האב איך דאס געשעפט איבערגעשריבען אויף מיין ווייבס נאמען. אנשטאט „פישעל לעבעריויך", איז געווארען „חנה פעסע לע־בעריויך" און פטור אנ'עסק.

באר דא האט זיך אנגעהויבען דאס ריכטיגע: מיינע האט אויך גענומען בעל־הבית'ען אין גע־שעפט, זי האט געקויפט און פערקויפט, געגאנגען אין די האטעלען זיך אפרעכענען מיט „קונדען", זי האט געהאט די שליסעלעך פון דער קאסע, און טאמער האב איך געדארפט אויף א פאפיראס, אדער א פאר גראשען אויף „דראבנע ווידאטקעס", האב איך איהר געמוזט אפגעבען רעכנונג, אויף וואס פאר א „ווידאטקעס" איך דארף, און געה דערצעהל א ווייב, וואס פאר א „דראבנע ווידאטקעס" ס'האט א מאן, וואס דאס ווייב געהט אין די הויזען!

נו, בין איך טאקע געווען אויף גרויסע גע־האקטע צרות, און א ברירה האב איך געהאט, דאס געשעפט געהט דאך פארט אויפ'ן נאמען חנה פע־סע לעבעריויך!..

אזוי איז עס געגאנגען א וואך נאך א וואך, א חודש נאך א חודש, און געטראכט האב איך מיר: לאז נאר קומען פסח! פסח וועל איך איהר ווייזען, וואס איך קאן, אוי איך האב איהר טאקע געוויזען, — הער'ט, וואס איך האב געטון:

פסח צום סדר. ווי תמיד האט זי פארגעבדייט די מלוכה. אויסגעבעט דאס היסב־בעט, אזוי ווי גאט האט געבאטען, פארגעבדייט די געשטיקטע מצה־טאש מיט'ן גאנצען קלאפער־געצייג: דעם מרור, די חרוסת, די זרוע און דעם כרפס. אויסגעשטעלט די כוסות, פאר מיר, פאר'ן מלך, אנגעגרייט דעם ווייס־[illegible] קיטעל, און [illegible] זיך צו דער מלוכה.

איך קום אהיים פון דער שוהל, זאגט זי צו מיר:

— נו, פישעלע, א סוף!

— וואס א סוף? — האב איך מיך געמאכט גע'פגר'ט, ווי נישט מיך מיינט מען.

— א סוף נעהם דיך צו דער מלוכה — האט זי געזאגט.

— איך האלט נישט דערפון — האב איך קאלט בלוטיגט געענטפערט.

— וואס הייסט דאס? — האט זי אויף מיר אויס געשטעלט א פאר אויגען, וואס הייסט, דו האלטסט נישט דערפון? ביזט משוגע, צי חסר־דעה? „מה נשתנה הלילה הזה" — וואס איז היינט אנדערש ווי אלע יאהר?

— יא, אזוי איז עס, האב איך איהר אין א קאטעגארישען טאן געענטפערט. דו פיהרסט די מלוכה א גאנץ יאהר, וועסטו היינט אויך פיהרען די מלוכה. איך גיב דיר איבער דעם „טראהן" און פראווע דו די מלוכה!

ס'האט נישט געהאלפען קיין רעדען און בע־טען, און אז זי האט [illegible], אז איך האלט מיך פעסט ביים שטרייק, האט זי א זאג־געטון צו די קינדער:

— קינדער, זעצט אייך צום סדר. דער טאטעשי שטרייקט, וועל איך אליין פראווען דעם סדר, און זי האט טאקע געהאלטען ווארט: זי האט זיך אליין גענומען אפריכטען דעם סדר.

נו, האט איהר עס געדארפט זעהן א סדר־אפריכטען פון א יודענע. קודם כל האט זי אויפגע־מישט די הגדה פון דער לינקער זייט, און אנ־שטאט אנצוהויבען פון „הא לחמא", האט זי אנ־געהויבען — פון „חד גדיא".

בין איך געזעסען און געלאכט, פרעגט זי מיך: שוטה. וואס לאכסטו? זאג איך: נישט, גארנישט. סתם אזוי.

וואלט זי טאקע געגאנגען פון היבטען ארויף, ווען נישט מיין קליינער בחור, וואס האט זיך גע־כאפט און א געשריי געטון:

— מאמעשי, דו הייבסט דאך אן נאך די קניידלעך!...

האט זי איבערגעדרעהט די הגדה און גענומען [illegible]

און דעם פוס, און ווען פרעגט מען די קשיות, ווען וואשט מען זיך די הענד. אהן א ברכה און ווען וואשט מען זיך מיט א ברכה. ווען דעקט מען צו די מצות און ווען דעקט מען אויף די מצות, ווען עסט מען זיצענדיג און ווען עסט מען ליגענדיג, און וואס מאכט מען מיט דעם קיטעל? ווי ווערט אויסזעהען — א יודענע אין א קיטעל?

האט זי זיך געדרעהט אהין און אהער, האט ארויפגעלייגט דעם מרור און אראפגענומען די זרוע, צוריק ארויפגעלייגט די זרוע און אראפגענומען דעם מרור. ווי זי האט געמאכט, האט עס נישט געטויגט.

באר אזוי ווי זי איז דאך א יודענע, וואס געהט אין די הויזען, האט זי זיך נישט געוואלט אונטערגעבען, זי האט געשוויצט ביי דער סדר־שיסעל, האט איינגעגאסען די כוסות און זיך גע־נומען צום קידוש, באר אנשטאט מאכען קידוש, האט זי גאר געמאכט הבדלה....

בקיצור, זי האט איינגעזעהן, אז דאסמאל איז זי „פשוגראנע", האט זי גענומען רעדען מיט גוטען:

— נו, וואס ווילסטו, פישעלע? איך גיב מיך אונטער, זאג, וואס ווילסטו?

— איך וויל... איך וויל... איך וויל זיין א מאן ווי אלע מענער. איך וויל, אז דו זאלסט אויסטון די הויזען. הויזען איז בעשאפען געווארען פארן מאן, נישט פארן ווייב

— גוט, איך בין מסכים! איך וועל פון היינט־אן אויסטון די הויזען און וואס נאך ווילסטו?

— איך וויל, אז פון היינט אן, זאלסטו צוריק געהען צום טעפעל און איך צום געשעפט. פון היינט אן, וועל איך דיר אנטיילען אויף „דראבנע ווי־דאטקעס". פון היינט אן, וויל איך דיר ענטפערען: „ליג איינגעלייגט" און פרי דו זאלסט האלטען דעם צוזאג פערלאנג איך, אז דו זאלסט מיר איצט צו־שווערען ביים אפיקומן....

— איך שווער דיר ביים הייליגען אפיקומן, בעהם איבער די מלוכה, און זאל עס זיין אזוי אז דיינע אלע פארערונגען גיב איך דיר נאך, באר ווי אלע יאהר.

נאך מיין ווייבס שבועה ביים „הייליגען אפי־קומן", האב איך ערקלערט דעם שטרייק פאר גע־ענדיגט און האב פייערליך איבערגענומען די מלוכה.

איצט פערזיכער איך אייך, אז מיין יודענע האט געהאלטען איהר שבועה; פון פאר א יאהרען פסח, האט זי געלעגט די כלים — די הויזען געה איך, און בין א מאן מיט אלע מענער צוגלייך, און דאס אלץ א דאנק דעם שטרייק פון מלך!...

מענער! ווער ס'האט א ווייב, וואס געהט אין די הויזען, [illegible]

לאדז
30 מערץ 1934

נייער פאלקסבלאט

לאדז
30 מערץ 1934

אסימילאציע און נאציאנאליזם

שטודיען אין יודישער פסיכאלאגיע

פון לעאָ קעניג

— 3 —

דער הייבטיגער אסימילאטאר איז דער מארגענדיקער נאציאנאליסט

אין דער גאנצער יודישער געשיכטע, פון איהר אנהייב אן כמעט, חזר'ט זיך איבער דער כלל:

יהודה, ארץ ישראל האט געוויינט, ווען די יודישע גלות־יודען אין אלעקסאנדריע האבען איבערגעזעצט די ביבעל אויף גריכיש; דעם טאג וואס די איבערזעצונג איז געמאכט געווארען האבען זיי באטראכט ווי דעם טאג פון עגל הזהב.

יהודה האט געוויינט; און דער גלות האט געלאכט. דעם טאג פון דער ערשטער ביבעל איבערזעצונג אויף גריכיש, ערקלערט פאר א יעהרליכען נאציאנאלען יום טוב.

מיר קענען זיך קוים פארשטעלען מיט וואס פאר א טרויער די אומגליקליכע יודען אין ארץ ישראל, וועלכע האבען זיך דאן מיט די לעצטע כחות געקעמפט פאר זייער נאציאנאלער זעלבסטשטענדיגקייט, האבען אויפגענומען די נייעס אז זייערע ברידער אין גלות מיט א זוהן פון א כהן גדול בראש האבען אויפגעשטעלט א בית המקדש אין מצרים — אין גושן.

אין די אויגען פון די פאלעסטינער יודען האט עס מסתמא אויסגעזעהען ווי דער העכסטער נאציאנאלער פעררַאט, דער גרעסטער נאציאנאלער חורבן. און דאך קענען מיר מיט קנאפע צוויי טויזענד יאהר שפעטער, זעהען אין דעם דעמאלטדיגער יודישער אלעקסאנדריע דעם ערשטען פון א גאנצער רייהע יודישע צענטערן אין גלות, וועלכע האבען אויפגעהאלטען דאס יודישע פאלק ביזן היינטיגען טאג.

אלעקסאנדריע; פומפדיתא; סאלאניקא; פראג; ווילנא.. און מיר קענען זיך שוין פרעגען:

צי די דעמאלטדיגע „אסימילאטארישע און פעררעטערישע" אלעקסאנדריע האט נישט מעהר אויפגעטאן פאר'ן קיום העם ווי די דעמאלטדיגע יהודה?

און צי וואלטען יודען עקזיסטירט ווען די ערשטע גלות יודען וואלטען זיך געלאזט פטרן פון דער שוואכער יהודה און וואלטען נישט ענטוויקלט אין די „אסימילאטארישע" טעטיגקייט, וועלכע האט אזוי עלאסטיש און אייביג געמאכט דאס יודישע פאלק?

עס קען זיך אפט טאקע דוכטען, אז נישט אונזער נאציאנאליזם, נאר דער אזוי גערופענער „אסימילאציע" בכל דור ודור, האבען מיר צו פארדאנקען אונזער עקזיסטענץ ביז'ן היינטיגען טאג.

ווייל נאציאנאליזם מיינט סטאגנאציע, און די אסימילאציאנס־שטראמען פון אלע צייטען זענען געווען די לונגען וועלכע האבען אריינגעבראכט פרישע לופט אין די שטיקענדע געטא באדינגונגען, אין וועלכע מיר האבען זיך קאנסערווירט, אבער ווי „קאנסערווען" לאנג נישט געקענט זיך און די וועלט שפייזען.

א פאלק וואס עוואלוציאנירט נישט. וואס ענטוויקעלט זיך נישט און רעפארמירט זיך נישט לויט די נייע צייט־באדינגונגען מוז אונטערגעהען: די אסימילאציע איז אפט געווען אונזער רעפארמיזם, פונקט ווי אונזער טראדיציאנאליזם האט אפט פארנומען דעם ארט פון לאנד און טעריטאריע.

אזוי אז די אסימילאטארען זענען אפט, אפילו נישט וויסענדיג עס געווען די פאטענציאנעלע און אמת'ע נאציאנאליסטען.

כמעט אלע אונזערע גרויסע היסטארישע רעפארמערס, פון משה'ן אן, זענען בשעתם באטראכט געווארען ווי אסימילאטארען פון די טראדיציאנאליסטען נאציאנאליסטען:

די יודען האבען געהאלטען אין איין קריגען אויף משה און דער עיקר פאר'ן זיין וועלען זיי ארויסציהען פון גלות, פאר זיין וועלען זיי איבערבייטען.

דער רמב"ם, בשעתו, איז געווען אן אסימילאטאר, וועלכען אלע חרדים האבען פערפאלגט, און דאך האט ער אויפגעהאלטען פיל מעהר ווי זיי דאס יודישקייט, און דאס וואס מיר רופען יהדות.

משה מענדעלסאן איז געווען א אסימילאטאר, ד"ר הערצל א אסימילאטאר, אחד העם א אסימילאטאר.

און דאך האבען זיי די לעצטע ארויסגעוויזען פאר די זיילען וואס האבען אויפגעהאלטען דעם קיום העם, און זענען שוין לאנג קאנאניזירט געווארען פון אונזערע טראדיציאנאליסטען.

דער אסימילאטאר פון נעכטען איז דער הייבטיגער נאציאנאליסט. מיר קענען נעהמען א נעהענטערען צו אונזער ביישפיל:

מיט א דור צוריק איז דער ציוניזם געווען א אסימילאטארישע אידעע ביים רוב יודען, און די ציוניסטישע פיהרער ווי הערצל, אחד העם, פינסקער, זענען געווען אפיקורסים, פערדעטער אין די אויגען פון די פרומע יודישע מאסען.

און היינט איז שוין דאס גאנצע ארטאדאקסישע יודענטום ציוניסטיש געשטימט...

ד"ר הערצל איז שוין לאנג אריין אין דער גאלעריע פון די טראדיציאנעלע שרי ישראל, און „קעמפ פון גלות"; און אחד העם, וועלכער איז מיט א דור צוריק ביי אונזערע פרומע עלטערען געווען דער סימבאל פון אפיקורסית און שמד רח"ל, איז שוין אויך א רינג אין דער טראדיציאנעלער „גאלדענער קייט", גרויסע פרומע יודען, וואס האבען אויפגעהאלטען דאס יודישע פאלק פון אסימילאציע.

די צייט — און גאר קורצע — האט שוין דאס זיך מיט דער טראדיציאנעלער יארמולקע איהם באקרוינט און ער איז שוין לאנג איינער פון אונזערע טראדיציאנאליסטען.

דער יודישער נאציאנאלער פאנטעאן, וועלכער עקזיסטירט דאכט זיך יא ערגעץ אין דער לופטען, איז איינער פון די ליבעראלסטע און פרייסטע אין דער וועלט.

ער עפענט אזוי גיך זיינע שווערע טויערן, מיט זיינע אייזערנע פערשלאסענע ריגלען. ער איז דאך איינער פון די עלטסטע פאנטעאנען אין דער וועלט.

מיר זענען אזוי גיך מחרים, אבער נאך גיכער קאנאניזירען מיר.

פאר די וואס זענען ערשט נעכטען געווען אין חרם, עפענען מיר שוין היינט די טויערן פון אונזער נאציאנאלען פאנטעאן.

און וויפיל „אפיקורסים אסימילאטארען" געפינען מיר נישט אין היכל פון אונזער געשיכטע. און אלע האבען די שוין אויף זיך דעם זיו השכינה, דעם צלם אלוקים. די זעהען שוין אלע אויס אזוי „עכט יודיש" אין אונזערע אויגען.

מיר זענען דאס קאנסערוואטיווסטע פאלק אין דער וועלט, און צו דער זעלבער צייט — דאס רעוואלוציאנערסטע און ראדיקאלסטע. דאס פראקטישסטע און דאס אידעאיש־אבסטראקטסטע. און אונזער פראגמאטישקייט איז אפט אבסטראקטער ווי אונזער אידעאליזם, און אונזער אידעאליזם איז אפט וואולגאר־פראקטישער ווי אונזער מאטעריאליזם. א מעקלער און מיטעל קלאס פאלק, וואס האט א ווארים ווינקעל אין הארצען פאר רעוואלוציאנער'ען און סאציאליסטען.

און ווער ווייסט צי אפשר א גאר צוואנציג יאהר ארום (ווי וואלד עס זאל נישט אויסזעהען אצינד) וועלען זיך די טויערן פון אונזער פאנטעאן נישט עפענען אויך פאר'ן אלטען קארל מארקס — דעם צושטערער פון אלע נאציאנאלע פאנטעאנען.

פסח מצרים און פסח לעתיד

פון ה. קרוגער

מיר לייענען אין דער וועלט־היסטאריע פון גרויסע פעלקער, וואס האבען געשאפען וויכטיגעס אויפן פעלד פון וויסענשאפט און קולטור, סקולפטור, מאלעריי, ארכיטעקטור און מיליטערישע ארגאניזאציע: אויפטואונגען איבער וועלכע די איצטיגע מענשהייט שטעהט און גאפט.

אבער זייער שאפונגס־קראפט האט אנגעהאלטען נאר כל־זמן זיי זענען געזעסען אויף זייער באדען רוהיג, זיכער פון ארומיגע שונאים, און געלעבט אונטער א נאציאנאלע אייגנהייט, ווי גיך זיי זענען אונטערגעיאכט געווארען אונטער א שטארקערע מאכט, זענען די קוועלען פון חכמה פערשטאפט געווארען, און צוזאמען מיטן פערלוסט פון באדען זענען זיי אליין אפגעווישט געווארען פון דער וועלט, איבערלאזענדיג בלויז מצבות אין דער היסטאריע.

אזוי לייענען מיר ארויס פון דער עגיפטישער היסטאריע, פון דער אלט־גריכישער, פון דער מאצעדאנישער און אפילו פון דער רוימישער און ביזאנטישער. די, גלייך מיט די אלטע פעניצער, ווערדענדיג פאליטיש שוואך, ארויסגעהענדיג אין גלות, האבען אויפגעהערט צו לעבען און ווירקען.

פון די קלענערע פעלקער שמועסט מען נישט. פלישתים, עמון, מואב, אדום און ארם, זענען פערניכטעט געווארען אלס פעלקער, באלד נאכ'ן פערלירען דעם פאליטישען באדען פון אונטער די פיס.

אויסנאהמען אנדערש איז דאס יודישע פאלק. ער לעבט גאר אהן א באדען, בליהט אויף אהן זונענשיין און שלאגט טיפע ווארצלען שוועבענדיג אין דער לופט.

מיט זיבעציג נפשות האט יעקב געגרינדעט אין מצרים, זיבעציג איינגעפאלענע בעדואינער, פאסטוכער־וואנדערער: געקומען אין א מעכטיגע מדינה מיט אן אלטע איינגעפונדעוועטע קולטור, אנגעפילט מיט נאציאנאלען שטאלץ, מחמת די גרויסע הערשאפט, כמעט איבער גאנץ קליין אזיע און שטיקער אין אייראפע אריבער דעם קאספישען ים. א פאלק מיט פעסטגעשטעלטע געזעצען, טראדיציעס און חכמות, מיט א רייך־ענטוויקעלטע שפראך, מיט א קלאס חכמים — די חכמי־מצרים, וואס האבען געשם'ט אין דער וועלט — חרטומים און שטאטסלייט, האט דער שכל געדארפט מחייב זיין, דאס די נישטיגע מינאריטעט, וועלכע איז דערצו געשטאנען אויף א פרימיטיוו־ניעדריגער מדרגה און קולטור — האט געדארפט אין עטלעכע יאהר צייט פערשלונגען ווערען פון דער ריזיגער מאיאריטעט און שפורלאז פערשלונגען ווערען.

אויסגעלאזען האט זיך פונקט פערקעהרט: דווקא דארטען האט זיך אנגעהויבען צו פארמירען די נאציאנאלע איינהייט, וועלכע איז שפעטער בערימט געווארען אלס א „גוי אחד בארץ", וואס הערט אזויבס נישט אויף צו זיין, אפילו ווערענדיג צושפרייט איבער אלע פיר עק־ווינקלען, זייענדיג בירגער פון אלערליי מלוכות און רעדענדיג אין פערשידענע שפראכען.

און זיין קולטור, וואס איז פערבליבען ביז'ן היינטיגען טאג דאס לעצטע ווארט אין עטיק און סאציאלע גערעכטיגקייט. איז נישט בעשאפען געווארען ווי ביי אנדערע פעלקער אין משך פון דער „גאלדענער תקופה", זיצענדיג אויף זיין באדען „יעדערער אונטער זיין ווייבשטאק און פייגענבוים", נאר וואנדערענדיג אין דעם מדבר, אנ'ארט, וואו מען זייט נישט און ס'וואקסט נישט, אהן ברויט צום עסען און אהן וואסער צום טרינקען, לעבענדיג אין שרעק פאר מדבר־שלאנגען, שרפים און עקדישען פון איין זייט, און פאר פיינדליכע שבטים פון דער צווייטער זייט.

און דער פסח מצרים האט געמאכט דעם פרעצעדענט פאר דער יודישער היסטאריע פונ'ם צווייטען גלות.

מיר ווייסען דעם גייסטיגען צושטאנד פון די יודען לעבענדיג אויף זייער אייגען לאנד אין גאנצען משך פון די שופטים, מלכי יהודה און מלכי ישראל. דער אחדות־בעגריף האט קוים געטליעט אין די הערצער פון איינצעלנע געצעהלטע, וועלכע האבען זיך געטוליעט ארום דעם גייסטיגען צענטער פונ'ם משכן און שפעטער ארום בית־המקדש. זיין ארט האט פערנומען דער בעל, עשתרות, אשרה, מולך און אנדערע אפגעטער. אנטקעגען איין אמת'ן נביא אליהו זענען געשטאנען 4 הונדערט נביאי הבעל. ווען א מלך האט געוואלט וויסען זיין שיקזאל פון דער אונטערגעקומענער מלחמה, זענען איהם געקומען צו דער האנד א סך עבודה־זרה־נביאים, און נאר נאך פיל מיה האט זיך אפגעזוכט איין אמת'ר נביא. [illegible] זענען געשטאנען במות צו עבודה־זרה אויף יעדען הויכען בארג און אונטער יעדען בוים; בלויז געצעהלטע מלכים, וואס האבען געדינט צום אמת'ן גאט. די מעהרסטע האבען געדינט צו אימפארטירטע אפגעטער פון עמון, מואב, ארם און צידון.

וועגען דער מאראלישער דעגענעראציע רעדט מען שוין נישט. גענוג דורכצולייענען די נביאים: הושע, עמוס, מיכה, ישעיהו, ירמיהו און די איבעריגע, צו ווערען איבערצייגט ווי מאראליש געזונקען עס זענען געווען די דעמאלסטיגע יודען.

נאר ווי גיך די זעלביגע זענען פערטריבען געווארען קיין בבל, האט זיך אנגעהויבען די ענדערונג צום גוטען. דער נביא יחזקאל רעדט נאך וועגען די געצענדינער פון ירושלים, וואס בוקען זיך צו דער זון מיט'ן הינטען צום בית־המקדש, אבער מיר לעזען שוין אויך וועגען א צאהל מענשען, וואס זענען געזעסען ביי איהם, כדי צו פרעגען, וואס זאגט גאט.

אין ירושלים האט אזעלכעס נישט געקענט טרעפען, דארט האט מען איין נביא דערמארדעט, דעם צווייטען אויסגעפאטשט און דעם דריטען אריינגעווארפען אין א גרוב פון ליים ביז איינגעזונקען צו ווערען. אבער זקנים זאלען קומען זיך דערוויסען, וואס גאט זאגט צום נביא? — דאס קען טרעפען נאר זייענדיג אין גלות.

די היסטאריע ווידערהאלט זיך דא ווידער: זייענדיג אין גלות, אפגעריסען פון באדען, אהן א צענטער, א מינאריטעט צווישען א פרעמדע מאיאריטעט, בעזיגטע צווישען בעזיגער. גרים צווישען אלט־געזעסענע — אלע פאקטארען, וואס פיהרען צו אסימילאציע; און דווקא דארטען איז צייטיג געווארען דער רעיון פון אחדות הבורא, דווקא דארטען האט זיך קריסטאליזירט טהרת משפחה, יודישע צניעות, די יחוס־בריף פון משפחות און נאך מעלות, וואס האלטען אן ביז היינטיגען טאג.

דאס, וואס עס איז נישט געלונגען די 48 נביאים אויפצוטון אין ארץ־ישראל, איז געלונגען אין עזרא הסופר — נישט קיין נביא — אויפצוטון אין גלות בבל.

ארים אין גייסט, ארים אין מיצות און ארים אין מעשים, זענען יודען ארויסגעגאנגען פון ירושלים, און רייך אין די אלע זאכען זענען זיי צוריק פון בבל אהין אריינגעקומען.

די הייליגע אינסטיטוציע „אנשי כנסת הגדולה" איז באשאפען געווארען פון די סנהדרין. שפעטער איז די [illegible] געווארען פון די צדוקישע מיטגלידער. איהר מאראל איז נישט געווען גאנץ הויך, דערויף זאגט עדות שמעון בן שטח מיט זיינע מוסר ווערטער, וועלכע זיי האבען „כבשו פניהם בקרקע" געווען ביי הורדוס'עס משפט. דער קול תורה איז געווען שוואך. די „זוגות": שמעיה ואבטליון, הלל ושמאי, האבען געווירקט נאר אין אן ענגער סביבה, בעת דאס פאלק אלס א גאנצע איז געווען צוטיילט אין עמי־הארצים, קנאים, מוכסין און סתם [illegible] מענשען, וואס זענען [illegible] אונטערדריקטע.

„יבנה וחכמיה" איז ערשט גרויס געווארען נאכ'ן חורבן, אונטער רבי יוחנן בן זכאי'ס פיהרערשאפט. שפעטער האבען זיך צובליהט ישיבות אין ארץ־ישראל און אין בבל. די לעצטע האבען מיט אריבערגעשטיגען די ערשטע.

דער לאנגער גלות, וואס ציהט זיך ביז היינט, טראָגט די אלע צרות און פערפאלגונגען, האט בעוויזען אויפצושטעלען פון צווישען אונז גייסטיגע ריזען, מענשען, דענקער, לומדים, בעלי־מידות און גאונים אויף אלע געביטען.

אויסער דעם תנ"ך און משנה האט זיך אונזער גיגאנטישע ליטעראטור געשאפען אין גלות.

פסח מצרים און פסח לעתיד. פונקט אזוי ווי מארשירען מיר איצט פון גלות קיין ארץ־ישראל; אנגעלאדען מיט טויזענד־יאהריגער ערפאהרונג, אנגעזויגען מיט קולטור און וויסענשאפט פון די בעסטע, וואס אייראפע פערמאגט, כדי צו מאכען וואנדערבארע ענטוויקלונגען אין ארץ־ישראל.

ווארום די נבואה זאגט פאר: אזוי ווי ארויסגעהענדיג פונ'ם לאנד מצרים וועל איך בעוויזען וואונדער. דארף מען נאך א גרעסערען וואונדער ווי דער, וואס מען זעהט עס נישט ביי קיין אומה ולשון?

פסח מצרים און פסח לעתיד גלייכען זיך אויס, און ביידע בעווייזען ווי אנדערש דער יוד שרייבט זיין היסטאריע...